

SPRAWOZDANIE

ZWIĄZKU IZB I ORGANIZACJI
ROLNICZYCH

RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Z DZIAŁALNOŚCI W ROKU

1937 / 38

WARSZAWA — 1938 ROK

SPRAWOZDANIE

ZWIĄZKU IZB I ORGANIZACJI

ROLNICZYCH

RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

SPRAWOZDANIE

**ZWIĄZKU IZB I ORGANIZACJI ROLNICZYCH
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

1951-52

THE WORLD

THE WORLD
THE WORLD
THE WORLD

3870

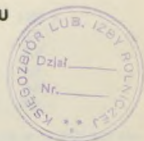
SPRAWOZDANIE

ZWIĄZKU IZB I ORGANIZACYJ
ROLNICZYCH

RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Z DZIAŁALNOŚCI W ROKU

1937/38

Lubelska Izba Rolnicza

WARSZAWA — 1938 ROK

SPRAWOZDANIE

Z WIAZKU IER I ORGANIZACYJ

ROZMOWYCH

WZGLĘDOWYCH I POLSKICH

WZGLĘDOWYCH I POLSKICH

nr 566/1937-8

2232/50/440

WARSZAWA — 1937 ROK

A. Ogólna sytuacja rolnictwa

Warunki klimatyczne i stan zasiewów

Przebieg pogody w okresie sprawozdawczym był wyjątkowo niesprzyjający dla wegetacji roślin. Zimna i obfita w opady jesień stwarzała niepomyślne warunki zarówno dla siewu jak wschodu i rozwoju ozimin, wobec czego zboża ozime weszły w okres zimowy mało rozwinięte i słabo zakorzenione. Na dzień 15 listopada 1937 r. stan ozimin przedstawiał się według szacunku Głównego Urzędu Statystycznego w porównaniu do szacunku dla lat poprzednich jak następuje:

	1937 r.	1936 r.	1935 r.
Pszenica	2,8	3,5	3,7
żyto	2,8	3,6	3,9
Jęczmień	3,0	3,4	3,5
Rzepak	3,3	3,6	3,8
Koniczyna	3,1	3,4	3,2

Jak widzimy z powyższego zestawienia, stan ozimin w r. 1937 był znacznie gorszy, niż w analogicznym okresie czasu lat poprzednich.

Znaczny spadek temperatury w drugiej połowie stycznia — przy braku pokrywy śnieżnej — spowodował w niektórych dzielnicach kraju wymarznącie dość znacznych obszarów ozimin. Następnie chwilowe ocieplenie, jakie nastąpiło w lutym, oraz ponowny spadek temperatury spowodował utworzenie na powierzchni skorupy lodowej, która również wpłynęła ujemnie na rozwój ozimin. Z tych też względów stan ozimin na wiosnę przedstawiał się gorzej — niż na jesieni, obniżając się dla pszenicy 0 — 0,1, dla jęczmienia i koniczyny 0 — 0,4 oraz dla rzepaku 0 — 0,6 punktów.

Przebieg pogody na wiosnę był również niezbyt sprzyjający dla rolnictwa. Bowiem wskutek chłódów oraz nocnych przymrozków, nastąpiło opóźnienie rozwoju ozimin, przy czym najbardziej ucierpiały zasiewy w woj. pomorskim, warszawskim, poznańskim i łódzkim. Siewy zbóż jarych wskutek chłódów oraz częstych opadów odbywały się również na ogół w warunkach niepomyślnych i z opóźnieniem, zwłaszcza w woj. zachod-

nim i centralnym. W pierwszej połowie maja nastąpiło znaczne ocieplenie, które wpłynęło dodatnio na vegetację zbóż ozimych i wschody zbóż jarych.

W końcu miesiąca nastąpił znaczny spadek temperatury, a nocne przymrozki odbiły się ujemnie na kwitnących żytach, warzywach oraz wcześnie sadzonych ziemniakach. Rozkład opadów w okresie od połowy maja do połowy lipca był nierównomierny, przy czym ilość opadów w tym czasie była kłaskowo mała. Kłaska suszy ogarnęła prawie całą Polskę za wyjątkiem Wileńszczyzny. Najbardziej ucierpiały woj. warszawskie, lubelskie, białostockie, poleskie i stanisławowskie.

Jedynie zbiór okopowych nie ucierpiał wskutek suszy, gdyż w sierpniu i wrześniu spadły obfite deszcze, które wpłynęły doskonale na rozwój okopowych, to też plony ich były wyjątkowo wysokie.

Żniwa w roku 1937 — z uwagi na panującą suszę odbyły się wcześniej niż zwykle i miały przebieg pomyślny — za wyjątkiem woj. pomorskiego — gdzie deszcze utrudniały sprzęt i zwózkę zbóż.

Powierzchnia upraw

Ogólny obszar zasiewów w roku bieżącym — ze względu na wyniszczenie dość znacznych obszarów zasiewów ozimin — wykazał w 1937 r. znacznie mniejszy wzrost — niż w latach ubiegłych. Stały wzrost powierzchni zasianej spowodowany jest systematycznym zmniejszaniem się ugorów. Zjawisko to występuje we wszystkich województwach z wyjątkiem woj. zachodnich, gdzie wskutek intensywnej produkcji nastąpiła już wcześniej stabilizacja gruntów ornych, a obecnie daje się zauważyć nawet w tej grupie województw pewien spadek powierzchni zasiewów.

Zmiany w powierzchni zasiewów poszczególnych ziemiopłodów były następujące:

Pszenica. Powierzchnia zasiewu tego zboża wykazała w okresie sprawozdawczym spadek o 2,8% w porównaniu do roku ubiegłego, przy czym należy zaznaczyć, że w woj. zachodnich, warszawskim i łódzkim, następuje od 1935 r. zmniejszanie się powierzchni zasiewów pszenicy, natomiast woj. wschodnie i południowe wykazywały w tym samym czasie wzrost powierzchni uprawy tego zboża. Wzrost ten został w r. 1937 zahamowany w woj. krakowskim, łwowskim i wołyńskim, gdyż wskutek wspomnianego wyżej niekorzystnego przebiegu pogody najbardziej ucierpiały zasiewy pszenicy.

Żyto. Również powierzchnia żyta uległa w 1937 r. spadkowi. Zmniejszenie powierzchni zasiewów tego zboża wyniosło 1,9% w porównaniu do roku ubiegłego. Ten stan rzeczy znajduje swoje wytłumaczenie w tym, że mrozy wyrządziły w zasiewach żyta stosunkowo mniejsze szkody.

Jęczmień i owsa. Odmienne od zbóż chlebowych kształtowała się w r. 1937 powierzchnia zasiewów jęczmienia i owsa. Wzrost powierzchni zasiewów tych zbóż wyniósł kolejno 3,9% i 1,8% w stosunku do r. 1936. Należy zaznaczyć, że wzrost powierzchni zbóż jarych nastąpił głównie

Ogólna powierzchnia zasiewów w latach 1933 - 1937

ZIEMIOPŁODY	1933			1934*)			1935			1936			1937		
	ha	%	ha	ha	%	ha	ha	%	ha	ha	%	ha	ha	%	g
Ogółem powierzchnia zasiana	16,931,704	100,00	17,051,128	100,00	100,00	17,180,515	100,00	100,00	17,358,962	100,00	100,00	17,421,713	100,00	100,00	
Pasienica ogółem	1,694,456	10,01	1,774,420	10,41	10,41	1,754,137	10,21	10,12	1,742,051	10,04	10,04	1,693,039	9,72	9,72	
" ozima	1,513,864	8,94	1,527,275	8,96	8,96	1,519,925	8,85	8,85	1,515,058	8,71	8,71	1,452,819	8,34	8,34	
" jara	180,592	1,07	247,145	1,45	1,45	234,212	1,36	1,36	229,993	1,33	1,33	240,220	1,38	1,38	
Żyto ogółem	5,775,306	34,11	5,675,121	33,28	33,28	5,783,940	33,67	33,67	5,831,442	33,60	33,60	5,721,174	32,84	32,84	
" ozime	5,751,444	33,97	5,650,615	33,14	33,14	5,748,212	33,52	33,52	5,805,930	33,45	33,45	5,695,307	32,69	32,69	
" jare	23,862	0,14	24,506	0,14	0,14	25,728	0,15	0,15	25,512	0,15	0,15	25,867	0,15	0,15	
Jęczmień ogółem	1,166,484	6,89	1,191,236	6,98	6,98	1,215,705	7,09	7,09	1,186,734	6,83	6,83	1,232,458	7,07	7,07	
" ozimy	32,710	0,19	31,269	0,18	0,18	32,397	0,19	0,19	25,248	0,14	0,14	18,780	0,11	0,11	
" jary	1,133,774	6,70	1,159,967	6,80	6,80	1,186,308	6,90	6,90	1,161,486	6,69	6,69	1,213,678	6,96	6,96	
Owies	2,204,432	13,20	2,212,080	12,97	12,97	2,234,213	13,01	13,01	2,254,759	12,99	12,99	2,294,252	13,17	13,17	
Gryka	31,944	1,88	315,711	1,85	1,85	298,097	1,74	1,74	298,035	1,70	1,70	289,436	1,66	1,66	
Proso	89,450	0,53	86,356	0,51	0,51	86,202	0,50	0,50	82,604	0,48	0,48	86,132	0,49	0,49	
Kukurydza	91,123	0,54	90,528	0,53	0,53	92,971	0,54	0,54	88,049	0,51	0,51	92,088	0,53	0,53	
Mieszanki: jęczmień i owies	130,132	0,77	136,195	0,80	0,80	136,313	0,79	0,79	132,419	0,76	0,76	140,593	0,81	0,81	
Inne miesz. zbożowo-strączk.	101,703	0,60	30,643	0,18	0,18	107,492	0,63	0,63	118,169	0,68	0,68	159,624	0,92	0,92	
Zbożowo - strączkowe	173,352	1,02	171,806	1,04	1,04	155,195	0,90	0,90	157,607	0,91	0,91	155,179	0,89	0,89	
Groch	39,832	0,24	38,904	0,23	0,23	38,537	0,23	0,23	39,346	0,23	0,23	39,131	0,22	0,22	
Fasola, bób, soczewica	268,462	1,58	267,553	1,57	1,57	279,542	1,62	1,62	267,904	1,54	1,54	270,666	1,56	1,56	
Seradela	58,845	0,35	60,641	0,36	0,36	46,326	0,27	0,27	49,542	0,29	0,29	60,817	0,35	0,35	
Peluska	149,294	0,84	142,368	0,83	0,83	118,013	0,69	0,69	123,268	0,71	0,71	138,122	0,79	0,79	
Wyka i bobik	919,856	5,43	913,273	5,37	5,37	894,163	5,20	5,20	959,797	5,53	5,53	864,307	4,96	4,96	
Konierzyna	365,337	2,16	365,272	2,09	2,09	360,878	2,10	2,10	368,029	2,12	2,12	376,666	2,16	2,16	
Łubin	102,627	0,61	181,252	1,06	1,06	88,377	0,51	0,51	85,631	0,49	0,49	96,052	0,55	0,55	
Inne pastwne	32,047	0,19	32,608	0,19	0,19	33,875	0,20	0,20	33,739	0,19	0,19	34,271	0,20	0,20	
Konopie	95,047	0,56	106,162	0,62	0,62	123,365	0,72	0,72	133,409	0,77	0,77	145,692	0,84	0,84	
Len	30,327	0,18	39,105	0,23	0,23	54,425	0,32	0,32	33,739	0,19	0,19	59,422	0,34	0,34	
Krzepak i rzepik	2,195	0,01	2,874	0,02	0,02	3,110	0,02	0,02	3,366	0,02	0,02	3,556	0,02	0,02	
Chmiel	4,717	0,03	4,222	0,02	0,02	5,418	0,03	0,03	5,894	0,03	0,03	6,899	0,04	0,04	
Tyton	2,736,783	16,18	2,797,609	16,41	16,41	2,831,756	16,48	16,48	2,893,424	16,67	16,67	2,960,450	17,10	17,10	
Ziemiaki	99,044	0,58	111,999	0,66	0,66	118,715	0,69	0,69	121,452	0,70	0,70	146,761	0,84	0,84	
Buraki cukrowe	231,043	1,30	231,077	1,36	1,36	241,014	1,40	1,40	247,978	1,43	1,43	256,530	1,48	1,48	
Inne okopowe	55,866	0,39	73,113	0,43	0,43	73,736	0,44	0,44	79,888	0,46	0,46	78,576	0,45	0,45	
Drobne uprawy															

*) Przed powodzią lipcową.

w tych województwach, w których oziminy uległy największemu wymarzeniu.

Ziemniaki. Powierzchnia zasiewów ziemniaków wykazuje już od szeregu lat stały i mniej więcej równoległy wzrost.

Buraki cukrowe. W roku sprawozdawczym zaznaczył się ponowny duży wzrost obszaru plantacji buraka cukrowego. Wzrost ten wyniósł w r. 1937 20.9% w porównaniu do roku ubiegłego i wystąpił on prawie we wszystkich województwach — z wyjątkiem woj. krakowskiego.

Na ten stan rzeczy wpłynęła w pierwszym rzędzie zmiana polityki buraczanej — idąca w kierunku przyznania gospodarstwom włościańskim znacznie większych kontyngentów buraczanych. W porównaniu do roku ubiegłego powierzchnia buraków cukrowych w 1937 r. wykazała w gospodarstwach włościańskich wzrost 58.7%, podczas, gdy w gospodarstwach folwarcznych wzrost ten wyniósł 5.4%.

Wskaźniki powierzchni upraw buraka cukrowego z ostatnich pięciu lat przedstawiają się następująco:

R o k	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937
Wskaźnik	100,0	77,4	66,2	48,6	41,5	46,9	49,7	50,8	61,4

Jak wynika z powyższego zestawienia wzrost powierzchni upraw buraka cukrowego rozpoczął się od 1934 r. i trwa dotychczas.

Z pozostałych ziemiopłodów zasługuje na uwagę wzrost upraw pastewnych — ze względu na zmiany zachodzące w ostatnich latach w pogłowie zwierząt rzeźnych, oraz wzrost upraw przemysłowych. Jeśli chodzi o uprawy przemysłowe to rolnictwo zwróciło się w kierunku powiększenia tych upraw, gdyż ceny ich były bardziej atrakcyjne dla rolnika.

Przeciętne plony

Jak wynika z załączonego zestawienia przeciętne plony zbóż w 1937 r. dla całej Polski uległy w porównaniu do plonów w roku ubiegłym dość poważnemu spadkowi. Plony zbóż chlebowych w okresie sprawozdawczym były najniższe w okresie ostatnich pięciu lat, dla jęczmienia zaś i owsa — najniższe w ostatnim dziesięcioleciu. Wskutek niesprzyjających warunków atmosferycznych najbardziej obniżyły się plony zbóż w woj. centralnych oraz na Polesiu. Dobry urodzaj wszystkich zbóż wypadł w woj. Wołyńskim, a w odniesieniu tylko do zbóż ozimych w woj. tarnopolskim. Również woj. krakowskie nie ucierpiało od suszy i miało plony przeciętnej wysokości, podczas gdy w woj. lwowskim, a zwłaszcza w woj. stanisławowskim posucha spowodowała znaczny spadek plonów zbóż jarych.

Widzimy więc, że w 1937 r. tylko cztery województwa, a mianowicie: wileńskie, wołyńskie, krakowskie i tarnopolskie nie ucierpiały od klęsk żywiołowych. W pozostałych zaś województwach zaznaczył się — wskutek mrozów lub suszy — spadek plonów bądź zbóż ozimych, bądź jarych.

Plony z 1 ha w kwintalach

ZIEMIOPŁODY	1933	1934	1935	1936	1937
Pszenica ogółem	12,8	11,9	11,5	12,2	11,4
„ ozima	12,9	12,1	11,6	12,6	11,6
„ jara	12,0	11,1	10,5	10,1	10,2
Zyto ogółem	12,2	11,5	11,4	10,9	9,9
„ ozime	12,3	11,5	11,5	10,9	9,9
„ jare	7,3	6,7	7,2	7,2	6,6
Jęczmień ogółem	12,3	12,3	12,0	11,8	11,1
„ ozimy	15,3	12,9	12,2	13,3	13,4
„ jary	12,2	12,3	12,0	11,8	11,1
Owies	12,2	11,6	11,6	11,7	10,2
Ziemniaki	103,0	121,0	115,0	118,0	135,0
Buraki cukrowe	187,0	229,0	211,0	210,0	221,0
Gryka	5,3	6,2	8,4	5,9	8,4
Proso	8,7	10,2	12,1	12,0	13,1
Kukurydza	6,1	8,4	13,6	11,9	11,2
Mieszanki na ziarno:					
jęczmień i owies	14,6	12,4	11,1	12,5	11,8
inne mieszanki ze zbóż	13,1	10,0			
zbożowo-strączk. nasienie			12,0	11,6	9,2
zbożowo-strączk. pasza			17,5	17,9	13,0
Groch	10,1	6,9	9,3	10,1	7,6
Fasola, bób, soczewica	8,7	8,6	10,7	10,0	9,4
Peluszka nasienie	10,6	7,3	8,5	9,1	5,8
Peluszka pasza	22,2	18,0	18,0	18,0	11,1
Wyka i bobik pasza	9,8	7,4	9,0	9,2	7,1
Wyka i bobik nasienie	21,4	16,6	18,2	17,7	12,9
Koniczyna nasienie	2,0	1,8	2,1	2,2	1,7
Koniczyna pasza	35,2	29,6	31,9	35,6	22,1
Seradela nasienie	6,2	5,7	4,7	5,5	3,3
Seradela pasza	19,2	17,3	16,2	16,3	9,1
Łubin nasienie	11,4	10,6	9,8	10,7	9,2
Inne pastewne pasze	21,1	18,7	16,0	17,9	14,1
Len nasienie	4,7	5,2	5,8	5,4	5,2
Len włókno	2,8	2,9	3,2	2,8	2,6
Konopie nasienie	4,9	5,2	6,0	5,8	5,5
Konopie włókno	3,3	3,2	3,6	3,6	3,4
Rzepak i rzepik	9,2	8,6	8,0	9,4	9,0
Chmiel	5,3	5,1	5,4	5,8	4,2
Tytoń	15,3	15,8	20,6	18,3	19,7

Natomiast — wobec sprzyjających warunków atmosferycznych w sierpniu i wrześniu — podniosły się znacznie w 1937 r. plony ziemniaków i buraków cukrowych. Plony ziemniaków przekraczały o 12% najwyższy plon w ostatnich dziesięciu latach, plony buraków cukrowych przekraczały zarówno przeciętne plony z ostatnich dziesięciu lat jak i plony z r. ubiegłego.

Wyjątkowo wysokie plony ziemniaków wypadły, poza woj. łódzkim, w całej Polsce. Plony buraków cukrowych były również prawie w całym kraju znacznie wyższe — niż w roku 1936 z wyjątkiem woj. warszawskiego, łódzkiego i białostockiego.

Z innych ziemiopłodów wykazały wzrost jedynie plony gryki, prosa i tytoniu, natomiast znacznie obniżyły się w porównaniu do roku ubiegłego plony siana łąkowego (o 13%), koniczyiny (o 38%) oraz pozostałych upraw pastewnych (od 27 — 44%).

Zbiory

Niekorzystny przebieg warunków klimatycznych i związane z tym ograniczenie obszaru zasiewów i wydajności z jednostki powierzchni — sprawiło, że ogólny wynik zbiorów był w 1937 r. znacznie niższy — niż w roku poprzednim. Jedynie zbiory okopowych były wyższe zarówno od zbiorów z roku poprzedniego jak i od przeciętnych zbiorów z ostatniego dziesięciolecia.

Porównanie ogólnych zbiorów 6-ciu głównych ziemiopłodów z przeciętnymi zbiorami oraz ze zbiorami z 1936 r. w %% przedstawia się następująco:

Zmiany w zbiorach 6-ciu głównych ziemiopłodów (przeciętne dla Polski)

Różnice w zbiorach w 1937 w odsetkach w stosunku do:

	przeciętnej pięcioletniej 1932 — 1936	zbiorów w 1936
Pszenica	— 1.2	— 9.7
żyto	— 13.6	— 11.4
Jęczmień	— 4.8	— 2.7
Owies	— 8.9	— 11.3
Ziemniaki	+ 26.8	+ 17.3
Buraki cukrowe	+ 36.9	+ 27.0

Z pozostałych ziemiopłodów, z przyczyn wyjaśnionych wyżej — zaznaczył się jedynie wzrost poboru prosa, gryki, tytoniu i siemienia lnianego; natomiast zbiory pastewnych — pomimo znacznego wzrostu powierzchni, miały plony tak niskie, że ogólne zbiory obniżyły się w porównaniu do zbiorów z 1936 r. o ca 20%, przy czym zbiory pasz najsilniej spadły w woj. centralnych, pomorskim, lwowskim i stanisławowskim.

ZIEMIOPŁODY	1933	1934	1935	1936	1937
Pazienica ogółem	21.740.860	20.803.929	20.108.904	21.325.592	19.261.918
„ ozima	19.571.626	18.073.608	17.644.601	18.995.000	16.816.094
„ jara	2.169.234	2.730.321	2.463.493	2.330.592	2.445.824
żyto ogółem	70.732.893	64.639.598	66.170.265	63.639.843	56.378.226
„ ozime	70.557.679	64.476.298	65.984.015	63.456.427	56.207.816
„ jare	175.214	163.300	186.250	183.416	170.410
Jęczmień ogółem	14.358.771	14.526.120	14.683.548	14.014.005	13.634.066
„ ozimy	499.047	396.605	395.322	336.218	214.607
„ jary	13.859.724	14.129.515	14.288.226	13.677.787	13.419.459
Owies	26.829.468	25.507.294	25.979.267	26.400.969	23.428.793
Ziemniaki	283.300.585	334.704.153	325.017.239	342.812.962	402.209.727
Baraki cukrowe	18.523.050	25.665.022	25.005.565	25.554.378	32.455.616
Gryka	1.676.354	1.948.815	2.515.806	1.760.649	2.429.313
Proso	775.252	856.246	1.044.091	993.163	1.124.301
Kukurydza	558.828	757.451	1.264.417	1.049.451	1.031.398
Mieszkanki na ziarno:					
jęczmień i owies	1.896.845	1.681.248	1.513.487	1.660.833	1.657.124
inne mieszkanki ze zbóż	1.334.985	303.418			
zbożowo-strączk. nasienie			636.687	682.178	710.571
zbożowo-strączk. pasza			422.695	422.262	463.594
Groch	1.758.439	1.219.037	1.443.806	1.588.252	1.182.907
Fasola, bób, soczewica	346.540	331.393	411.607	393.134	368.976
Peluszka nasienie	396.395	251.189	264.441	271.000	183.267
Peluszka pasza	425.835	412.697	241.007	171.615	161.173
Wyka i bobik pasza	698.269	527.277	613.109	566.976	441.311
Wyka i bobik nasienie	1.429.639	1.161.527	819.834	516.660	444.395
Koniczyna nasienie	330.463	282.368	320.987	386.957	333.904
Koniczyna pasza	22.479.723	18.893.523	28.485.505	34.140.455	19.112.319
Seradela nasienie	757.056	664.781	590.028	695.794	418.313
Seradela pasza	1.401.442	1.433.781	1.225.748	1.169.430	608.291
Łubin nasienie	1.559.997	1.365.902	1.300.837	1.487.199	1.448.472
Inne pastewne pasze	1.207.753	1.711.617	369.370	408.306	388.319
Len nasienie	450.604	553.623	709.428	716.304	752.801
Len włókno	266.193	308.188	398.302	372.438	381.078
Konopie nasienne	156.806	168.010	204.433	194.572	187.561
Konopie włókno	104.295	104.031	121.021	121.905	115.197
Rzepak i rzepik	278.462	335.343	436.150	523.007	530.501
Chmiel	11.527	14.388	16.927	19.358	15.087
Tytoń	72.267	66.890	111.676	107.741	136.238

Światowe zasiewy i zbiory zbóż

Powierzchnia światowa zasiewów czterech głównych zbóż wykazała w 1937 r. nieznaczną tendencję wzrostową. Na uwagę zasługuje zwiększenie o 8% powierzchni obsianej pszenicą.

Światowe zbiory zbóż w 1937 r. z wyjątkiem żyta są wyższe niż w roku ubiegłym. Po wielu latach nieurodzaju w Stanach Zjednoczonych, tegoroczne zbiory pszenicy wykazały dość poważną poprawę. Znaczne zwiększenie zbiorów w tym kraju oraz dobry urodzaj pszenicy w Australii i Azji wyrównały z nadwyżką zmniejszenie się produkcji pszenicy w Kanadzie i Argentynie. Według danych Instytutu Rzymskiego produkcja krajów eksportowych w 1937/38 r. wynosiła 674 miln. q — wobec 625 miln. q w roku poprzednim. Również wzrosły zbiory państw importujących; wynosiły one w 1937 r. — 360 miln. q — wobec 332 miln. q w roku ubiegłym.

	Powierzchnia zasiewów w milionach ha				Zbiory w milionach q			
	Pszenica	żyto	Jęczmień	Owies	Pszenica	żyto	Jęczmień	Owies
Przeciętna 1926 — 1930 (1926/27 — 1930/31)	101,3	19,3	28,8	42,0	1.021,8	239,1	344,3	522,8
1931	103,8	19,0	29,1	41,5	1.055,2	213,9	318,8	481,8
1932	105,6	18,9	29,8	41,9	1.049,4	254,4	357,2	532,7
1933	101,6	18,7	28,0	39,7	1.040,1	266,2	323,8	456,4
1934	98,5	18,4	27,2	36,9	953,3	237,7	312,1	393,5
1935	94,7	18,9	23,1	38,7	923,5	244,7	277,9	476,5
1936	96,7	18,8	23,7	36,8	916,5	223,6	270,7	404,9
1937	104,5	19,0	25,0	37,5	997,1	222,5	284,2	463,4

Opierając się na powyższych cyfrach obliczono nadwyżkę eksportową na ca 200 miln. q. Ponieważ zapotrzebowanie krajów importujących szacowane jest na 141 miln. q przeto należy oczekiwać wzrostu zapasów pszenicy w końcu kampanii z 24 miln. q w końcu 1936/37 roku gospodarczego na 59 miln. q w końcu bieżącej kampanii zbożowej.

Ceny

Ceny zbóż na rynkach światowych w pierwszej połowie roku uległy znacznejwyżce. Fakt ten znajduje wytłumaczenie w redukcji zapasów pszenicy w końcu 1936/37 r. do niebywale niskiego poziomu, nienotowanego nawet w latach przedkryzysowych oraz w utrzymaniu się zbiorów zbóż w 1937 r. na niezbyt wysokim poziomie.

Ceny głównych zbóż i produktów zwierzęcych w złotych za q.

Rok i miesiąc	Pszenica	Żyto	Jęczmień	Owies	Bydło średn. wszystkich gatunków		Trzoda chle- wna średnio 4-ch gatunk.	Maso I gatunek za 1 kg	Jaja za 1 kg
					na targowicy w Poznaniu				
przeciętnie 1931/32 . . .	26,98	25,09	24,59	23,70	58,56	100,18	3,77	1,79	
" 1932/33 . . .	31,63	17,87	17,10	16,17	46,29	94,64	3,23	1,55	
" 1933/34 . . .	20,37	14,34	15,93	13,43	50,55	78,17	3,06	1,25	
" 1934/35 . . .	18,63	15,04	19,96	15,82	43,23	59,16	2,59	1,13	
" 1935/36 . . .	20,34	13,21	16,12	15,25	46,83	90,24	3,05	1,24	
" 1936/37 . . .	27,83	21,34	25,15	20,07	53,18	93,14	2,87	1,43	
VIII — 37 . . .	30,24	23,92	21,56	22,63	56,56	111,55	3,00	1,32	
IX . . .	31,06	24,50	25,50	22,30	59,06	110,50	3,31	1,58	
X . . .	30,97	24,15	25,77	23,18	55,82	98,56	3,45	1,69	
XI . . .	29,78	24,10	23,38	28,15	51,89	90,52	3,46	1,81	
XII . . .	29,47	23,98	21,92	21,66	49,94	85,78	3,35	2,02	
I — 38 . . .	29,49	23,15	22,00	21,34	49,22	83,07	3,05	1,67	
II . . .	29,13	21,25	21,09	20,94	46,47	81,59	3,50	1,68	
III . . .	29,12	21,17	20,21	20,99	46,30	79,38	3,67	1,22	
IV . . .	27,79	20,30	19,75	20,87 ^{1/2}	51,24	82,62	3,53	1,15	
V . . .	28,55	21,86	—	21,50	51,51	83,65	2,87	1,24	
VI . . .	27,45	21,31	—	21,56	58,17	87,56	2,38	1,27	
VII . . .	27,34	20,97	—	20,78	56,65	88,37	2,70	1,31	
przeciętna 1937/38 . . .	29,20	22,56	22,35	21,74	52,70	90,26	3,19	1,58	

W drugiej jednak połowie roku — z uwagi na sprzyjające warunki atmosferyczne oraz zwiększenie obszarów uprawy pszenicy w krajach europejskich — ceny miały tendencje zniżkową.

Ceny na rynkach krajowych kształtowały się podobnie jak na rynkach międzynarodowych. Silna tendencja wzrostowa również w drugiej połowie stopniowo traciła na sile, aż wreszcie przeszła w łagodny spadek.

Stan pogłowia inwentarza żywego

Zamieszczona poniżej tablica, zawierająca zestawienie stanu ilościowego inwentarza żywego na dzień 1 czerwca za ostatnie pięciolecie, pozwala stwierdzić zmiany liczbowe i procentowe, jakie w ciągu 1937/38 r. zaszły w stanie pogłowia poszczególnych gatunków zwierząt gospodarskich.

Z zestawienia powyższego wynika, że stan pogłowia bydła i trzody chlewnej uległ zmniejszeniu, natomiast stan pogłowia koni, owiec i kóz wykazał wzrost.

Ogólna ilość zwierząt gospodarskich
(w tysiącach sztuk)

L A T A	Konie	Bydło rogate	Trzoda chlewna	Owce	Kozy
30.VI—1934	3.764	9.258	7.091	2.554	321
Zmiany % w stosunku do r. 1933	—0.3	+2.8	+23.1	—0.3	+15.2
30.VI—1935	3.762	9.696	6.703	2.782	354
Zmiany % w stosunku do r. 1934	0.0	+4.7	—5.5	+9.0	+10.6
30.VI—1936	3.823	0.167	7.055	3.020	373
Zmiany % w stosunku do r. 1935	+1.6	+4.9	+5.3	+8.5	+6.8
30.VI—1937	3.889	10.573	7.696	3.188	406
Zmiany % w stosunku do r. 1936	+1.5	+3.4	+8.7	+5.2	+5.3
30.VI—1938	3910	10.540	7488	3400	417
Zmiany % w stosunku do r. 1937	+0.5	—0.3	—8.7	+6.6	+2.8

Zniżka pogłowia bydła i trzody wyniosła kolejno — 0.3% i 2.7% i była wywołana koniecznością częściowego likwidowania pogłowia z uwagi na znaczny spadek produkcji pasz i zbóż. Oczywiście likwidacja ta wystąpiła najsilniej w trzodzie chlewnej, gdyż produkcja ta może być w gospodarstwach stosunkowo najszybciej odbudowana. Wzrost pogłowia koni wyniosła — 0.5%, owiec — 6.6% i kóz — 2.8%. Stały wzrost pogłowia owiec jest niewątpliwie wynikiem ciągłości akcji w zakresie popierania owczarstwa i preferencji dla wełny krajowej.

Handel zagraniczny artykułami rolniczymi

Załączone tablice dają obraz zmian, jakie zaszły w roku sprawozdawczym w porównaniu z latami poprzednimi w obrotach zagranicznych płodami rolniczymi, zarówno co do rozmiarów importu i eksportu, jak i ich wartości.

Eksport artykułów roślinnych w 1937/38 r. pod względem ilościowym kształtował się niekorzystnie w porównaniu do ilości wywiezionych w roku poprzednim. Na ten stan rzeczy wpłynęło w pierwszym rzędzie wprowadzenie od wiosny zakazu wywozu żyta, pszenicy, owsa i produktów ich przemiału z otrębami włącznie. W wyniku tych zarządzeń wywóz zbóż chlebowych, ziarna i mąki spadł do minimum, przy czym w pszenicy saldo wywozowe było nawet ujemne.

Również dość poważnemu ograniczeniu uległ w 1937/38 r. wywóz owsa i jęczmienia w porównaniu do ilości wywiezionych w roku ubiegłym.

Eksport strączkowych, nasion pastewnych, oleistych i włókniстых wykazuje również pewne ograniczenie; jedynie w grupie artykułów przemysłu rolnego widzimy pewne zwiększenie wywozu. Najpoważniejszy wzrost wywozu w tej grupie artykułów wykazuje pozycja cukru. Bowiem, gdy w 1936/37 r. wywieźliśmy zagranicę 500 tys. q — to w bieżącym roku gospodarczym eksport osiągnął cyfrę 774 tys. q, a więc wzrost o pięćdziesiąt parę procent. Podobnie kształtował się wywóz ziemniaków suszonych; w mniejszym dużo stopniu wzrósł w okresie sprawozdawczym w porównaniu do eksportu w r. ubiegłym wywóz mąki i krochmalu ziemniaczanego, makuchów lnianych oraz melasy.

Wartość wywozu artykułów produkcji roślinnej kształtowała się podobnie do wywozu ilościowego, a więc również uległa w omawianym czasie bardzo poważnemu spadkowi. I tak, gdy w roku 1936/37 wartość wywozu wyniosła kwotę 208.071 tys. zł — to w roku 1937/38 spadła do 129.343 tys. zł.

Przechodząc do omówienia wywozu zagranicę produktów hodowlanych należy stwierdzić, że eksport ten kształtował się odmiennie w okresie sprawozdawczym, niż wywóz artykułów produkcji roślinnej.

Wywóz zwierząt rzeźnych i artykułów zwierzęcych posiadał nadal tendencję wzrostową. W zakresie zwierząt żywych zasługuje na podkreślenie dość poważne zwiększenie wywozu: koni — o 50%, bydła — o 27% i trzody — o 26%. W mniejszym stopniu nastąpił wzrost eksportu gęsi i innego ptactwa żywego.

W grupie produktów hodowlanych widzimy poważny wzrost wywozu mięsa wieprzowego, przetworów mięsnych, jaj i masła, jedynie zmalał nieznacznie eksport pierza i puchu. W obrocie zagranicznym skór surowych nadal import przewyższa eksport i w okresie sprawozdawczym obserwujemy dalszy wzrost przywozu skór.

Wartość wywozu głównych artykułów zwierzęcych wykazuje stosunkowo silniejszy wzrost — niż wypadaloby to z powiększenia się ilości eksportowanych zagranicę — wskutek pomyślnej na ogół sytuacji jaka panowała w okresie sprawozdawczym dla kształtowania się cen artykułów zwierzęcych na rynkach zagranicznych.

Handel z ograniczonymi ziemiołódami i ich przetworami (w tys. q.)

Wyszczególnienie	1934/5			1935/6			1936/7			1937/8		
	Przywóz	Wywóz	Saldo wywóz.	Przywóz	Wywóz	Saldo wywóz.	Przywóz	Wywóz	Saldo wywóz.	Przywóz	Wywóz	Saldo wywóz.
Pozenica	3,9	577,9	574,0	0,1	508,4	508,3	0,0	513,0	513,0	109,1	16,3	-92,8 ¹⁾
Mak paszena	—	348,8	348,8	0,0	945,1	945,1	0,0	657,1	657,1	0,0	146,2	146,2
Zyto	0,3	5305,6	5305,3	0,0	2172,0	2172,0	0,0	2172,5	2172,5	6,0	104,0	98,0
Mąka żytnia	—	690,1	690,1	0,0	1465,3	1465,3	0,5	931,0	931,5	0,6	14,8	14,2
Jęczmień	0,1	3256,9	3256,8	0,2	3505,4	3505,2	0,0	2876,5	2876,5	0,0	2088,8	2088,8
Owies	—	450,6	450,6	0,0	1177,0	1176,9	0,0	669,4	669,4	0,0	84,3	84,3
Gryka	0,1	7,3	7,3	0,0	296,7	296,7	—	66,0	66,0	—	47,3	47,3
Groch	0,1	95,5	95,4	0,6	220,3	229,7	0,1	253,7	253,6	0,1	190,2	190,1
Fasola	0,0	73,2	73,2	0,0	262,9	262,9	0,0	132,2	132,2	0,0	88,2	88,2
Bób	—	—	—	—	—	—	0,0	0,8	0,8	0,0	0,0	0,0
Ziemiaki świeże	2,0	202,7	200,7	2,2	482,1	449,9	3,1	464,1	461,0	2,1	445,3	445,2
Buraki świeże	—	759,8	759,8	0,0	819,4	819,4	0,0	800,3	800,3	—	835,0	835,0
Chmiel (i ekstrakt chmielowy)	0,1	17,4	17,3	0,1	20,1	20,0	0,1	29,7	29,6	0,1	12,5	12,4
Nasiona pastewne (koniezyiny i in- karnaki seradeli, esparcety, lucerny, komonety przelotu, rutynu, peluszki, wyki, bobiki)	19,8	301,8	282,0	27,0	432,5	405,5	31,5	310,5	279,0	35,0	208,2	173,2
Nasiona buraków cukrowych	—	32,7	34,7	0,0	69,0	69,0	0,0	55,4	55,4	0,0	23,8	23,8
Siemię lniane	4,8	—	-4,8 ¹⁾	0,2	46,4	46,2	0,2	0,8	0,6	0,1	—	-0,1 ¹⁾
Siemię rzepaku i rzepiku	—	9,7	9,7	0,0	18,6	18,6	0,0	25,5	25,5	0,0	6,2	6,2
Len (słona ln, len surowy, mielony, trepny, czesany, wyczeski i wytrzi)	0,7	11,9	11,2	0,7	181,7	181,0	0,6	225,7	225,1	2,1	149,6	147,5
Ziemiaki suszone, kraljanka i placki	—	25,3	22,3	—	35,1	35,1	—	47,3	47,3	—	100,6	100,6
Mak i krochmal ziemniaczany	0,3	54,2	54,2	0,2	63,5	63,2	0,0	66,0	66,0	—	89,7	89,7
Cukier surowy	—	738,1	738,1	—	498,9	498,9	—	324,6	324,6	—	310,5	310,5
Cukier kryształ	—	368,7	368,7	—	350,3	350,3	—	175,4	175,4	—	464,0	464,0
Spirytus	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Oleje i tłuszcze	3,9	33,3	33,3	—	6,0	6,0	—	—	—	—	0,3	0,3
Oleje paszenne	—	26,2	26,2	—	10,4	10,4	—	0,3	0,3	—	9,1	9,1
Oleje i tłuszcze inne	—	0,3	0,3	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Masła i tłuszcze	—	34,5	34,5	—	14,1	14,1	—	23,1	23,1	—	45,2	45,2
Melasa	—	239,5	239,5	0,0	183,9	183,9	—	186,6	186,6	—	194,2	194,2
Wydzieliny suszone	—	63,6	63,6	—	119,1	119,1	—	158,5	158,5	—	100,2	100,2

¹⁾ Saldo przewozowe

Handel zagraniczny ziemiopłodami i ich przetworami (w tys. zł.).

Wyszczególnienie	1934/5			1935/6			1936/7			1937/8		
	Przywóz	Wyróz	Saldo	Przywóz	Wyróz	Saldo	Przywóz	Wyróz	Saldo	Przywóz	Wyróz	Saldo
Pszonica	80	7.893	7.893	3	8.149	8.146	2,4	9.418	9.415,6	2,66	531	1.655
Maka pszenna		4.019	4.019	0,1	11.027	11.026,9	0,0	10.140	10.140	—	2.983	2.983
Żyto	7	60.227	60.220	0,4	23.206	23.205,6	1	34.286	34.285	109	2.286	2.177
Maka żytnia		6.593	6.593	0,1	12.792	12.791,9	5	12.006	12.001	14	373	359
Jęczmień	7	45.264	45.257	4	36.008	32.083	2	47.161	47.159	0,4	42.389	42.388,6
Owies	0	5.658	5.657	1	13.130	13.129	0,3	9.513	9.512,7	0,4	1.937	1.936,6
Gryka	1	129	129	0,1	3.581	3.580,9	—	958	958	—	930	930
Groch	18	3.891	3.873	34	6.763	6.729	15	6.497	6.482	9	6.087	6.078
Fasola	8	2.964	2.956	10	7.966	7.952	8	4.729	4.721	5	3.680	3.675
Bób	0,2	0,1	—0,1	0,3	—	0,3	1	15	14	3	—	—
Ziemiak	42	1.516	1.478	45	4.156	4.111	60	4.575	4.515	42	4.387	4.345
Buraki	6	3.371	3.365	0,2	3.411	3.410,8	0,0	4.266	4.266	—	4.844	4.844
Chmiel i ekstrakt chmielowy	72	6.243	6.171	78	4.361	4.283	47	6.284	6.237	46	2.800	2.754
Nasiona pastwne (konieczny i inkarnatki, seradeli, esparceety, lucerny, komonicy, przelotu, hublinu, peluszki, wyki i bobiku)	846,5	13.614	127.675	1949	14.756	13.507	1.450	13.436	11.986	1.783	10.243	8.460
Nasiona buraków cukrowych	60	6.545	6.485	4	7.683	7.679	1	3.910	3.909	1	2.086	2.085
Słonie lniane	152	2	—150	12	1.222	1.210	11	97	16	4	—	—
Słomie rzepaku i rzepiku	2	464	462	1,4	793	791,6	0,0	1.029	1.029	0,3	419	418,7
Len (słoma ln., len surowy, miedlony, trzepak, czesany, wyżaski i wytrza)	223	11.853	11.630	218,2	18.852	18.638,8	157,3	24.374	22.801	613	18.238	17.645
Ziemiakni suszone, krajanka i placki	—	399	399	—	512	512	—	884	884	—	1.860	1.860
Maka i krochmal ziemniaczany	70	1.324	1.254	44	1.616	1.572	0,0	1.669	1.669	—	1.523	1.523
Cukier surowy	—	7.588	7.588	—	5.634	5.634	—	3.814	3.814	—	4.352	4.352
Cukier kryształ	—	5.052	5.052	—	3.734	3.733	—	2.938	2.938	—	7.940	7.940
Spirytus	1	7.159	7.158	1	2.867	2.866	3	2.749	2.749	1	5.667	5.666
Otręby żytnie	—	339	339	—	65	65	—	—	—	—	4	4
Otręby pszenne	—	280	280	—	114	114	—	2	2	—	127	127
Otręby jęczmienne i inne	0,2	3	2,8	2	—	—2	—	—	—	58	—	—58
Makuchy lniane	—	621	621	—	191	191	—	393	393	—	977	977
Melasa	—	1.386	1.385	0,1	1.171	1.170,9	—	1.520	1.520	—	1.658	1.658
Wysłodziny suszone	—	667	667	—	1.207	1.207	—	1.478	1.478	—	982	982
Razem	1594,5	205.066	203.472,6	1708,9	195.047	193.332,1	13.179,7	208.071	204.891,3	4.875,1	129.343	124.467,9

Handel zagraniczny zwierzętami i produktami zwierzęcymi

Wyszczególnienie	1934/5			1935/6			1936/7			1937/8		
	Przywóz	Wywóz	Saldo wywoz.	Przywóz	Wywóz	Saldo wywoz.	Przywóz	Wywóz	Saldo wywoz.	Przywóz	Wywóz	Saldo wywoz.
<i>tytuły sztok</i>												
Konie (przez zarod. i źrebiąt)	0.1	9.2	9.1	0.1	9.3	9.2	0.0	11.0	11.0	0.1	16.6	16.5
Bydło rогate na rzeź	0.0	9.2	9.2	0.1	15.4	15.3	0.0	14.5	14.5	0.0	18.5	18.5
Trzoda chlewna na rzeź ¹⁾	0.1	155.6	155.5	0.7	182.5	181.8	0.0	196.9	196.9	0.1	249.0	248.9
Cięci żywe	—	590.5	590.5	—	424.5	424.5	0.0	778.2	778.1	0.0	831.0	831.0
Inne piactwo żywe	2.5	991.5	989.0	2.4	876.5	874.1	0.9	467.9	467.0	1.5	538.3	537.0
<i>tytuły kwintali</i>												
Mięso cielęce (świeże, sol. i mroz.)	—	9.1	9.1	—	6.1	6.1	0.0	5.0	5.0	0.0	5.3	5.3
Mięso wieprzowe (świeże, solone i mrożone)	—	28.7	28.7	—	95.6	95.6	0.0	126.5	126.5	0.0	151.8	151.8
Bokony	—	202.6	202.6	—	197.2	197.2	—	205.5	205.5	—	206.6	206.6
Wędliny i szynki	—	21.3	21.3	—	98.7	98.7	—	178.5	178.5	0.6	185.8	185.2
Masło	0.1	38.4	38.3	0.0	90.1	90.1	0.0	97.1	97.1	0.0	136.1	136.1
Jaja	—	190.5	190.2	0.0	267.4	267.4	0.0	224.6	224.6	0.0	318.6	318.6
Skóry bydlęce (św., sol. i susz.)	361.2	30.0	-231.3	202.6	37.6	-165.0	228.0	45.4	-182.6	237.4	42.4	-195.0
Skóry cielęce (św., sol. i susz.)	—	13.0	13.0	0.1	14.9	14.8	0.0	21.1	21.1	0.0	19.0	19.0
Pierze i puch	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

B. Działalność Związku Izb i Org. Rolniczych Rzplitej Polskiej

I. UWAGI OGÓLNE

Ciężar gatunkowy i wpływ opinii rolnictwa w całokształcie naszej polityki gospodarczej, aczkolwiek powoli lecz stale wzrasta. Wzrasta również współpraca reprezentacji rolnictwa z czynnikami urzędowym w załatwianiu różnych zagadnień administracji gospodarczej. Wynika stąd szybko następujący z roku na rok wzrost odpowiedzialnych zadań i prac Związku Izb i Organizacji Rolniczych R. P.

Rok sprawozdawczy niezbyt korzystny, o ile chodzi o wyniki kampanii rolniczej, zaznaczył się oficjalnym przyjęciem postulatu opłacalności rolnictwa — stale i konsekwentnie bronił go przez Związek — do zasad polityki gospodarczej państwa, co znalazło wyraz w wydanej w końcu tego okresu ustawie o popieraniu gospodarczo uzasadnionego kształtowania się cen artykułów rolniczych.

W zakresie realizowanego w roku sprawozdawczym programu prac Związku jeden z najbardziej podstawowych działów stanowiły prace nad zagadnieniami rynku wewnętrznego. W pracach tych obok załatwiania wielu ważnych zagadnień bieżących m. in. w dziedzinie rynku mięsnego i organizacji spółdzielczego zbytu inwentarza rzeźnego, opracowania problemów rolniczych na terenie Centralnego Okręgu Przemysłowego, udziału w pracach związanych z planem inwestycyjnym itd., bardzo poważne miejsce zajmowały nadal szeroko zakreślone prace nad gruntownym zbadaniem rynków zwierząt rzeźnych, zboża, owoców, i ryb na terenie całego kraju. Prace te w okresie sprawozdawczym zostały rozszerzone na obrót włóknom i siemieniem lnianym i konopnym.

Prace powyższe, prowadzone w ścisłym porozumieniu z Międzysamorządową Komisją Handlu Wewnętrznego i nowo utworzonym Departamentem Aproprowiacji Ministerstwa Rolnictwa i R. R., posiadają podstawowe znaczenie dla programu racjonalizacji obrotu artykułami rolniczymi na rynku wewnętrznym; zostały one w okresie sprawozdawczym poważnie zaawansowane i częściowo już oddane do użytku zainteresowanych władz i instytucji.

W dziedzinie zagadnień handlu zagranicznego na plan pierwszy wysuwał się w tym czasie udział Związku w pracach Rady Handlu Zagranicznego. Jest to odcinek szczególnie ważny i odpowiedzialny, wymagający dużego wysiłku ze strony stosunkowo szczupłych sił jakimi nasza instytucja rozporządza.

W okresie sprawozdawczym Związek zrealizował na tym terenie postulat utrzymania polityki interwencyjnej przy wywozie masła, co pozwoliło na przetrzymanie, w odniesieniu do bydła mlecznego, okresu kłeskowego braku pasz, walczone również z powodzeniem o rentowne kontyngenty eksportowe dla różnych artykułów rolnych.

Zasadniczym elementem prac Związku w tym zakresie jest postulat powiązania akcji pomocy dla eksportu z wymaganiami dotyczącymi bezpośredniego i kontrolowanego zakupu przez eksporterów towaru u producentów rolnych; postulat ten, dzięki przychylnemu przyjęciu przez czynniki rządowe, był w dużej mierze zrealizowany. Wiele uwagi poświęcono sprawie uporządkowania, selekcji i wzmocnienia aparatu eksportowego oraz zapewnienia dla rolnictwa odpowiedniego wpływu na realizowanie wprowadzonej w życie polityki standaryzacyjnej. Rozszerzony został również przy wywozie system preferencji dla spółdzielczości rolniczo-handlowej.

Poważne miejsce w tegorocznych pracach Związku na odcinku naszego obrotu towarowego z zagranicą zajmowały — podobnie, jak i w latach ubiegłych — sprawy związane z polityką traktatową. Wymienić tu należy w szczególności zawartą w okresie sprawozdawczym nową umowę gospodarczą pomiędzy Polską a t. zw. Wielkimi Niemcami (z włączeniem Austrii), będącej największą naszą umową handlową, tak na odcinku naszych ogólnych obrotów towarowych z zagranicą, jak i przede wszystkim naszych obrotów rolniczych, przy czym uwzględnione zostały w dużej mierze postulaty naszych sfer rolniczych.

Związek wydatnie współpracował z czynnikami rządowymi zarówno w przygotowaniu materiałów do rokowań, jak i podczas samych negocjacji w Berlinie.

Należy podkreślić, że rola Związku w omawianej tak ważnej dziedzinie polityki gospodarczej jest tym bardziej odpowiedzialna, że z natury rzeczy postulaty całego zrzeszonego rolnictwa muszą być tutaj zcentralizowane i gestię ich najskuteczniej może sprawować jedna naczelna reprezentacja rolnicza.

Zasadnicza konstrukcja statutowa Związku usprawnia tutaj współpracę z czynnikami urzędowymi i wzmacnia szanse rolnictwa wobec innych sfer gospodarczych.

Z punktu widzenia produkcji rolniczej, ubiegły rok gospodarczy charakteryzował się przede wszystkim wyjątkowym niedoborem pasz — na skutek czego nabrało szczególnej aktualności zagadnienia opłacalności stosowania pasz kupnych w gospodarstwach rolnych i samowystarczalności polskiej produkcji artykułów pastewnych na potrzeby hodowli w czasie pokoju i na wypadek wojny. Związek poświęcał w roku sprawozdawczym

szczególnie pilną uwagę tym zagadnieniom i zadanie ich badania powierzył osobnemu referatowi, który m. in. żywo współpracował w podjętych na terenie Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych przy inicjatywie również Związku pracach nad specjalną ustawą o obrocie paszami. Czynione były nadto liczne zabiegi w celu udostępnienia rolnictwu w ubiegłym okresie dostatecznej ilości pasz treściwych, uwieńczone naogół pozytywnymi rezultatami.

Nie mniejszą uwagę poświęcono problemowi obniżki cen nawozów sztucznych. Ceny te, jak wykazały badania porównawcze, stoją w Polsce pod względem wysokości na drugim miejscu pośród państw europejskich. Starania Związku zmierzały w kierunku postawienia tego ważnego zagadnienia na płaszczyźnie ogólnej polityki gospodarczej, co zostało w okresie sprawozdawczym zrealizowane w formie utworzenia Międzyministerialnej Komisji Nawozowej przy udziale przedstawicieli rolnictwa, której prace doprowadziły już m. in. do pewnego efektu praktycznego w postaci obniżenia o 9% cen nawozów azotowych, jak również potasowych i fosforowych.

W dziedzinie *polityki surowcowej* umowa zawarta w roku sprawozdawczym pomiędzy rolnictwem a przemysłem olejarskim nie odbiegła naogół od norm przyjętych w roku 1936/37. Szereg zasadniczych dezyderatów rolniczych, wysuwanych przez Związek, dotyczących polityki surowcowej, nie został jeszcze w okresie sprawozdawczym zrealizowany przez czynniki rządowe.

W dziedzinie *przemysłu rolnego* faktem znamienym jest m. in. wzrost konsumpcji cukru oraz powiększenie obszaru plantacji buraczanych o blisko 20%.

W odniesieniu do *gorzelnictwa rolniczego*, w związku z pewną poprawą sytuacji w tej dziedzinie, Związek podjął prace nad ustaleniem planu rozbudowy istniejącej sieci gorzeln rolniczych, uwzględniając szczególnie niektóre tereny województw wschodnich i centralnych — upośledzone pod tym względem. Bardzo ożywione były również prace nad zagadnieniem przetwórstwa owocowego. Związek doprowadził m. in. w tej dziedzinie do powołania specjalnego Komitetu Porozumiewawczego różnych organizacji zajmujących się sprawą produkcji i zbytu soków naturalnych owocowych, tak szeroko dziś rozpowszechnionych w wielu krajach europejskich, m. in. w Niemczech.

Podkreślić należy, że na wiosnę roku 1938 została również ostatecznie załatwiona popierana przez Związek sprawa pomocy dla krajowej produkcji win gronowych przez uwzględnienie w budżecie Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych specjalnego funduszu premiowego na ten cel.

Zorganizowany w poprzednim okresie pod auspicjami Związku Ogólnopolski Związek Stowarzyszeń Chmielarskich prowadził w porozumieniu z nami żywą działalność w kierunku postulatu zasadniczej reorganizacji obrotu zagranicznego tym artykułem; należy zaznaczyć, że przebieg kampanii eksportowej decyduje o opłacalności produkcji chmielarskiej.

Prace Związku w dziedzinie aktualnych problemów ustawodawstwa gospodarczego obejmowały podobnie, jak i w poprzednich latach w najszerszym zakresie przede wszystkim, będące na warsztacie prac rządowych i izb ustawodawczych — sprawy ustawodawstwa podatkowego i oddłużeniowego, poza tym sprawy agrarne, sprawy związane z blisko obchodzącą również sfery rolnicze — nowelizacją prawa przemysłowego itd.

Wpływ Związku na tok tych spraw dzięki gruntownemu przygotowaniu postulatów był b. znaczny. Zawdzięczać temu trzeba wiele bardzo ważnych korzystnych dla rolnictwa osiągnięć wymienionych w części szczegółowej niniejszego sprawozdania.

I tutaj obok nawału prac bieżących odpowiednie referaty biura Związku prowadzą szereg prac o charakterze długofalowym, poświęconych różnym zagadnieniom ustrojowym ustawodawstwa gospodarczego w Polsce.

Podkreślić w końcu należy, że w niektórych działach Związek przyczynił się w dużej mierze do zainicjowania bądź szerszego wprowadzenia w orbitę działalności samorządu rolniczego i terenowych organizacji nowych i ważnych zagadnień gospodarczych. Dotyczy to w szczególności sprawy *chałupnictwa wiejskiego*, będącego przedmiotem prac specjalnego referatu Związku w tym zakresie.

W okresie sprawozdawczym Związek zabiegał w Funduszu Pracy o wydatnie zwiększenie kredytów dla izb rolniczych na akcję podniesienia chałupnictwa i przemysłu ludowego, sprawując równocześnie z ramienia odpowiednich czynników rządowych ogólny nadzór programowy nad tymi pracami.

Podobnie, staraniem Związku w okresie sprawozdawczym, dzięki uzyskanej na ten cel z funduszy Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Wzajemnych specjalnej subwencji, utworzone zostały po raz pierwszy 3 inspektoraty budownictwa wiejskiego przy izbach rolniczych.

Działalność biura Związku w zakresie zagadnień fachowo-rolniczych prowadzona jest przy współudziale specjalnych organów kolegialnych i przedstawiona szczegółowo w sprawozdaniu — wykazuje w okresie sprawozdawczym znaczny rozwój i zajął się coraz bardziej z pracami odpowiednich komórek fachowych izb rolniczych i organizacji rolniczych terenowych.

W dziedzinie zagadnień dotyczących oświaty i kultury wsi, Związek utrzymuje stały kontakt i współpracuje z licznymi instytucjami urzędowymi i organizacjami społecznymi, działającymi w tym zakresie. Prace te uległy w okresie sprawozdawczym znacznemu rozszerzeniu, przy czym objęły w szczególności liczne zagadnienia programowe i organizacyjne naszego szkolnictwa rolniczego. Należy przytem podkreślić bliski i wciąż pogłębiający się kontakt utrzymywany ze Związkiem przez Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

W zakresie prasowo-wydawniczej działalności Związku zaznaczyć należy dokonane w tym okresie pod auspicjami Ministerstwa Rolnictwa i R. R. zfuzowanie „Przeglądu Hodowlanego” — organu Polskiego Tow. Zootechnicznego z „Życiem Rolniczym” — organem Związku. Poczytność

życia Rolniczego stopniowo wzrasta — zwłaszcza w szerokich kołach pracowników agronomii społecznej, co odpowiada zamierzeniom wydawnictwa wyrażającym się m. in. w specjalnej taryfie ulgowej dla tej kategorii prenumeratorów.

W życiu wewnętrznio-organizacyjnym Związku w okresie sprawozdawczym szczególne znaczenie posiada uchwalenie przez Radę w maju 1938 r. zmian statutowych mających na celu dalsze usprawnienie i konsolidację Związku — jako reprezentacji opinii i potrzeb całego zrzeszonego rolnictwa.

II. PRACE W DZIEDZINIE POLITYKI GOSPODARCZEJ

Prace nad organizacją rynku wewnętrznego

W roku sprawozdawczym referat rynku wewnętrznego — podobnie jak w roku poprzednim — prowadził prace:

- a) w zakresie bieżących zagadnień gospodarczych związanych ze sprawami zbytu artykułów rolnych na rynku wewnętrznym,
- b) badania nad stanem obecnej organizacji obrotu artykułów rolniczych na rynku wewnętrznym, współdziałając w tym zakresie z Międzysamorządową Komisją Handlu Wewnętrznego.

W zakresie zarówno prac bieżących, jak i długofalowych badań nad rynkiem wewnętrznym — referat rynku wewnętrznego współdziałał z władzami rządowymi, a w szczególności z resortowymi Ministerstwami, z Izbami Rolniczymi i dobrowolnymi organizacjami rolniczymi, samorządem przemysłowym i rzemieślniczym oraz z szeregiem placówek naukowych, badawczych i specjalnych. Ostatnio w sprawach aprowizacyjnych współpracował referat z Biurem Planowania Aprowizacji Ministerstwa Rolnictwa i R. R.

Poza tym referat utrzymywał stałą współpracę w formie delegacji w następujących instytucjach:

- 1) w Głównej Komisji Targowiskowej,
- 2) w Kasie Targowej,
- 3) w Giełdzie Mięsnej,
- 4) w Komitecie Chłodnictwa,
- 5) w Międzysamorządowej Komisji Handlu Wewnętrznego,

oraz opracowywał tygodniowe sprawozdania z rynków produktów rolnych dla Polskiego Radia i poszczególnych Izb i Organizacji Rolniczych.

Prace bieżące.

Z prac bieżących podkreślić należy następujące ważniejsze sprawy załatwiane przez referat w okresie sprawozdawczym:

1) Duży nacisk położony był na organizację *spółdzielczego zbytu inwentarza rzeźnego*. W wyniku prac — specjalnie do tego zagadnienia wyłonionej Komisji — ustalono, że obecny hamulec w rozwoju spółdziel-

czego zbytu zwierząt rzeźnych, tkwi w głównej mierze w braku spółdzielczych placówek na głównych rynkach krajowych oraz w braku współdziałania na tych rynkach, przede wszystkim na odcinku zbytu towaru rolniczego już istniejących spółdzielni. Prace powyższe stanowiły okres przygotowawczy, po upływie którego została powołana przez Państwowy Bank Rolny i spółdzielnie terenowe Rolnicza Spółka Mięsna. W okresie sprawozdawczym referat rynku wewnętrznego ściśle współpracował z Rolniczą Spółką Mięsną w Warszawie na odcinku ustalenia form współpracy między tą placówką — a terenowymi spółdzielniami, izbami i organizacjami rolniczymi. W tym celu z inicjatywy Związku zorganizowano szereg lokalnych konferencji, na których poza ustaleniem form współpracy opracowano zasady akcji, zmierzającej do rozbudowy spółdzielczego zbytu inwentarza rzeźnego w ośrodkach produkcyjnych. Dążeniem referatu było utrzymanie możliwie najbliższej współpracy z wszystkimi czynnikami, biorącymi udział w organizowaniu rynku wewnętrznego, z uwagi na olbrzymie znaczenie gospodarcze dla rolnictwa sprawy usprawnienia obrotu towarowego na rynku wewnętrznym.

2) Na zlecenie Biura Planowania przy Gabinetie Ministra Skarbu referat podjął opracowanie materiałów, ilustrujących stosunki rolnicze w Centralnym Okręgu Przemysłowym. W zakresie tym opracowane zostały następujące zagadnienia:

- a) powierzchnia i użytkowanie gruntów,
- b) produkcja roślinna i zwierzęca,
- c) przemysł rolny,
- d) ilość i rozmieszczenie przedsiębiorstw handlowych, przemysłowych, targowisk i rzeźni,
- f) oraz oświetlenie możliwości aprowizacyjnej tego okręgu.

3) Referat brał stały udział w pracach związanych z planem inwestycyjnym w zakresie inwestycji przeznaczonych dla usprawnienia obrotu, a w szczególności opracował dla Komitetu Chłodnictwa materiały, ilustrujące gospodarczą potrzebę i zakres chłodni składowych w Poznaniu, Łwowie, Sosnowcu, Katowicach i Krakowie, celem zorientowania się zarówno co do potrzeby, typu, jak i rozmiarów chłodni w powyższych ośrodkach.

Jednocześnie referat kontynuował prace nad ustaleniem *technicznego wyposażenia 1160 rzeźni i 1300 targowisk.*

Przeprowadził badania nad *eksploatacją odpadków poubojowych, skór, krwi, jelit, kości, organów wewnętrznego wydzielania i tłuszczów zwierzęcych.*

4) Z całego szeregu prac organizacyjnych zasługują na podkreślenie przeprowadzone prace w zakresie *oświetlenia naszej gospodarki skórami surowymi*, oraz zasad organizacji handlu tymi skórami. W związku z tymi pracami utrzymywano ściśle kontakt z organizacjami garbarskimi, organizacjami rzeźniczo-wędliniarskimi, szeregiem większych rzeźni, oraz resortowymi władzami centralnymi, biorąc udział w posiedzeniach Garbarskiej Komisji Surowcowej w Ministerstwie Przemysłu i Handlu.

5) Przygotował plan współpracy z zainteresowanymi organizacjami gospodarczymi w zakresie organizacji zaopatrzenia rynku wiejskiego w materiały opałowe (węgiel, torf i drzewo opałowe).

6) Współpracował z Ministerstwami i organizacjami zainteresowanymi w zakresie ustalania skutków braku pasz, w zakresie gromadzenia potrzebnych materiałów i udzielania informacji, a także organizacji opasu i interwencyjnych zakupów bydła. W związku z tym gromadzone były materiały w drodze odnośnych ankiet oraz podjęta była specjalna praca nad śledzeniem obrotów zwierzętami rzeźnymi na targowiskach w poszczególnych okręgach kraju. W sprawach tych, poza stałym kontaktem z Izbami i Organizacjami Rolniczymi, referat rynku wewnętrznego współpracował z szeregiem instytucji działających na rynku mięsnym, jak spółdzielnie zbytu inwentarza rzeźnego, komisje targowiskowe, giełdy mięsne, kasy targowe itp.

7) Podobnie jak w roku poprzednim referat rynku wewnętrznego prowadził w Polskim Radiu tygodniowe sprawozdania z rynków produktów rolnych. W związku z tym referat gromadził materiały i śledził stan rynków światowych w zakresie zboża i głównych artykułów produkcji rolnej, eksportowanych z Polski. Poza stałym śledzeniem stanu rynków produktów rolnych w kraju w oparciu o notowania giełd towarowych i komisji notowań cen, referat zorganizował własną sieć korespondentów nadysłujących stałe informacje rynkowe. Podawane komunikaty poza artykułami, jakie były uwzględniane w roku poprzednim obejmowały w roku bieżącym szereg nowych artykułów, jak np. warzywa, owoce, miód itp. Powyższe komunikaty w rozszerzonym opracowaniu wysyłał referat jednocześnie Ministerstwu Rolnictwa i Reform Rolnych, Przemysłu i Handlu, Skarbu, wszystkim izmom i zainteresowanym organizacjom rolniczym.

8) W ramach prac bieżących referat rynku wewnętrznego opracowywał szereg opinii w odniesieniu do ustaw i rozporządzeń, mających związek z organizacją obrotu towarowego na rynku wewnętrznym.

Z ważniejszych prac tego okresu należy wymienić opinie Związku o projektach: ustawy o spółkach udziałowych z kapitałem zmiennym, ustawy i rozporządzeniu o aukcjach, ustawy o winach, ustawy mleczarskiej, ustawy o kasach targowych, oraz nowelizacji ustawy o maklerach giełdowych i rozporządzenia Prezydenta o obrocie zwierzętami rzeźnymi i drobiem.

Prace badawcze.

W okresie sprawozdawczym referat kontynuował prace badawcze nad obrotem towarowym na rynku wewnętrznym w zakresie następujących produktów:

- a) zwierząt rzeźnych i mięsa,
- b) zboża,
- c) owoców,
- d) ryb.

Poza tym zorganizowane zostały nowe badania nad obrotem włóknom i siemieniem lnianym oraz konopnym, jak również przeprowadzone prace

przygotowawcze nad zbadaniem organizacji obrotu miodem i grzybami na naszym rynku wewnętrznym.

W zakresie *zwierząt rzeźnych* prowadzone były badania:

- 1) nad ruchem towaru na obszarze całego powiatu ze szczególnym uwzględnieniem głównych ośrodków konsumcyjnych,
- 2) nad sezonowością podaży poszczególnych gatunków zwierząt rzeźnych w ramach roku,
- 3) nad organizacją transportu zwierząt rzeźnych i technicznym wyposażeniem P. K. P. w tym zakresie,
- 4) nad technicznym wyposażeniem oraz rozmiarami rocznych spędów i uboju zwierząt rzeźnych na targowiskach i w rzeźniach.

Odnosnie badań *nad eksploatacją odpadków poubojowych* referat miał na celu ustalenie:

- 1) ilości odpadków poubojowych przy istniejących rozmiarach uboju zwierząt rzeźnych,
- 2) organizacji i stopnia eksploatacji tych odpadków w obecnym stanie rzeczy,
- 3) organizacji eksploatacji odpadków poubojowych za granicą,
- 4) wniosków, zmierzających do odpowiedniej organizacji właściwego wyzyskania odpadków poubojowych w Polsce.

W zakresie tych prac Związek współdziałał z Międzysamorządową Komisją Handlu Wewnętrznego, Główną Komisją Targowiskową, organizacjami samorządu rzemieślniczego, szeregiem organizacji branżowych i rzeczoznawców.

W zakresie *zboża* zostały przeprowadzone następujące badania:

- a) Zakończono opracowanie 14 monografii, ilustrujących handel zbożem w następujących powiatach — Kutno, Miechów, Piotrków, Siedlce, Święciany, Nowogródek, Brześć n. Bugiem, Wołkowysk, Świecie, Szamotuły, Pszczyna, Jarosław, Lesko, Skalał i jednocześnie rozpoczęto opracowanie syntezy wyżej wymienionych monografii. Przy opracowaniu tych powiatów została uzyskana współpraca zainteresowanych izb rolniczych oraz Katedr Ekonomiki Rolnej w Wilnie, Krakowie i Dublinach.
- b) Zorganizowano przy współpracy Związku Giełd Zbożowo-Towarowych i poszczególnych giełd zbożowo-towarowych monografie giełd mające na celu zobrazowanie organizacji i wewnętrznego ustroju poszczególnych giełd, ich działalności, wpływu na organizację obrotu na rynku zbożowym, zasięgu działalności handlowej poszczególnych giełd oraz kształtowania się zwyczajów handlowych.

W związku z tymi pracami referat dostarczył giełdom materiałów dotyczących:

- 1) ogólnych rozmiarów i rozmieszczenia produkcji zbóż za czas od 1928 — 1936 r.,
- 2) ruchu towarowego zbożami i mąką na P. K. P.
- c) Przeprowadzono prace analityczne nad rozmiarami, rozmieszczeniem i dynamiką produkcji 4-ch głównych zbóż i ziemniaków za

okres 10 lat. Poza tym zgromadzono materiały, dotyczące ruchu towarów (zboża, mąki i otręby) na obszarze państwa w oparciu o analizę danych statystycznych Ministerstwa Komunikacji.

- d) Przystąpiono do gromadzenia materiałów ilustrujących rozmieszczenie ośrodków handlu zbożem na obszarze Państwa z uwzględnieniem podziału na ośrodki wysyłkowe, odbiorcze, konsumcyjne, zbiorczo-rozdzielcze (dyspozycyjne) oraz przetwórcze.

W zakresie *owoców* opracowano 27 monografii, ilustrujących handel owocami w następujących powiatach: Wysokie Mazowieckie, Siedlce, Rypin, Błonie, Kalisz, Świecie, Sandomierz, Zamość, Lublin, Krzemieniec, Wołkowysk, Działosa, Nieśwież, Dubno, Łuck, Równe, Zdobunów, Nowy Sącz, Brzesko, Horochów, Kosów Pokucki, Lwów, Krosno, Tarnobrzeg, Śniatyn, Sambor i Zaleszczyki. Jednocześnie zostały przeprowadzone prace przygotowawcze nad syntezą wyżej wymienionych monografii powiatowych.

Poza tym referat przeprowadził prace przygotowawcze i zorganizował uruchomienie prac badawczych nad głównymi rynkami zbytu owoców, a mianowicie: Warszawy, Poznania, Śląska i Krakowa. Referat jest również w stałym kontakcie z izbami rolniczymi w Łodzi i Lwowie, które opracowują we własnym zakresie Łódź i Lwów, jako główne rynki zbytu owoców. Prace nad monografią handlu owocami na rynku poznańskim zostały, przy współpracy Biura Ekonomicznego Związku izb i Organizacji Rolniczych oraz Przemysłu Rolnego w Poznaniu, zakończone.

Oprócz tego referat uruchomił opracowanie tematów generalnych przy analizie rynku owocarskiego nad:

- 1) produkcją owoców (rozmiary, charakterystyka, rozmieszczenie),
- 2) planem przechowywania,
- 3) standaryzacją, opakowaniem i organizacją transportu owoców,
- 4) oraz przetwórstwem owoców.

W zakresie tym referat utrzymuje ścisłą współpracę ze wszystkimi izbami rolniczymi, których fachowe inspektoraty ogrodnictwa podjęły się opracowania tych zagadnień.

Z zakresu rynku *rybnego* wykańczana jest monografia rynku warszawskiego i przeprowadzane są prace statystyczne przewozów P. K. P. dla głównych rynków zbytu, jak Warszawa, Poznań, Zagłębie Dąbrowskie, Śląsk, Kraków i Lwów.

Z zakresu *rynku lnianego* prowadzone są końcowe prace badawcze nad 5-ma monografiami rejonowymi w województwach północno-wschodnich obejmując główne rejony produkcji lnu w powiatach: brasławskim, dziśnieńskim, święciańskim, postawskim, wileńskim, wołczyńskim, mołodeckim, oszmiańskim, nowogródzkim, baranowieckim, nieświeckim i stołpeckim. Opracowania powyższych monografii podjęło się przy współpracy referatu — Towarzystwo Lniarskie w Wilnie. Szczerpność środków, jakimi dysponowano w czasie rozpoczęcia akcji nie pozwoliła na rozszerzenie tych prac na obszarze całego państwa.

Organizacja i popieranie eksportu rolnego

W czerwcu roku 1937 została powołana do życia Rada Handlu Zagranicznego, stanowiąca wspólny organ trzech samorządów gospodarczych, mający za zadanie koordynowanie stanowiska sfer gospodarczych w zakresie spraw, dotyczących handlu zagranicznego, występowanie z inicjatywą w zakresie programu oraz poszczególnych zarządzeń w dziedzinie polityki handlu zagranicznego, opiniowanie wszelkich posunięć czynników miarodajnych w tym zakresie, jak również sprawowanie funkcji zleconych w dziedzinie administracji handlu zagranicznego.

Z punktu widzenia rolniczego powołanie do życia Rady Handlu Zagranicznego posiada to pierwszorzędne znaczenie, iż w ten sposób rolnictwo po raz pierwszy zostało dopuszczone na zasadzie parytetu ze sferami przemysłowo-handlowymi do głosu przy projektowaniu i opiniowaniu wytycznych naszej polityki handlu zagranicznego. Aczkolwiek okres organizacji Rady Handlu Zagranicznego został zakończony dopiero na wiosnę r. b. z chwilą zwołania pierwszego jej zebrania plenarnego, to jednak już doświadczenie dotychczasowe, oparte na pracy tymczasowych komórek Rady, pozwala na stwierdzenie, że powołanie jej do życia znakomicie przyspieszyło i ułatwiło realizację postulatów rolnictwa na odcinku handlu zagranicznego. Komórek tych zorganizowano siedem, a mianowicie Komitety: Organizacji Wywozu, Finansowania Wywozu Rolnego, Finansowania Wywozu Przemysłowego, Dewizowo-Rozrachunkowy, Morski, Przywózowy i Traktatowy. Osiągnięcia Związku w dziedzinie handlu zagranicznego w okresie sprawozdawczym, o których będzie mowa dalej, zostały w głównej mierze dokonane dzięki poważnemu wpływowi, który zdołali sobie zapewnić reprezentanci Związku w wymienionych Komitech.

Całokształt działalności czynnika rządowego w zakresie popierania eksportu rolniczego, tj. akcji zmierzającej do wzmocnienia tego eksportu oraz rozszerzenia wachlarza asortymentów towarów oraz rynków zbytu, jest opiniowany przez Komitet Finansowania Wywozu Rolnego, który składa się w przeważającej większości z reprezentantów Związku i którego biuro mieści się w lokalu Związku. Tu opiniowany jest program i środki polityki popierania wywozu rolnego. W okresie sprawozdawczym Związek zrealizował na tym odcinku postulat utrzymania polityki interwencyjnej przy wywozie masła, co pozwoliło na przetrzymanie w odniesieniu do bydła mlecznego okresu kłeszkowego braku pasz. Jednocześnie dzięki odpowiednim zarządzeniom został wzmoczony wywóz bydła (żywca oraz konserw wołowych i cielęcych). Związek opracował program polityki popierania eksportu drobiu, koni i owiec. Zasadniczym elementem postulatów Związku w tym zakresie jest dezzyderat powiązania akcji pomocy dla eksportu z wymaganiami, dotyczącymi bezpośredniego i kontrolowanego zakupu towaru u producentów, w odniesieniu zaś do owiec nawet z gwarantowaniem ceny, którą producent powinien uzyskiwać od eksportera. Postulaty te, wobec przychylnego przyjęcia ich przez czynniki rządowe, zostały w dużej mierze zrealizowane.

Poważne znaczenie wśród instrumentów popierania eksportu posiadają transakcje wiązane, których celem jest forsowanie eksportu na drodze przeznaczenia na ten cel pewnej części renty kontyngentowej przy imporcie. Transakcje wiązane, które w odniesieniu do artykułów rolniczych są obecnie przedmiotem opinii Związku (za pośrednictwem Komitetu Finansowania Wywozu Rolnego) pozwoliły w roku bieżącym na zdjęcie z rynku wewnętrznego poważnych ilości koniczyzny, słoðu, chmielu, lnu i konserw drobiowych.

W końcu okresu sprawozdawczego Związek przystąpił do zbadania możliwości dalszego poważnego wzmoczenia akcji popierania wywozu rolniczego. Sprawa jest szczególnie aktualna z uwagi na konieczność aktywizacji naszego bilansu handlowego z jednej strony, podjęcia zaś interwencji na rynku zbożowym z drugiej. Odpowiednie postulaty zostały przez Związek przedłożone czynnikom rządowym częściowo bezpośrednio, częściowo zaś zostały zawarte w wystąpieniu Rady Handlu Zagranicznego.

Jednym ze środków w tym zakresie jest rozbudowa kredytów eksportowych, która posiada dla wywozu rolniczego szczególne znaczenie z uwagi na słabość kapitałową naszego aparatu eksportowego w tej dziedzinie. Zagadnieniem tym zajęła się Rada Handlu Zagranicznego przy udziale Związku i postulaty w tej sprawie zostały Rządowi przedstawione.

Wybitne znaczenie w arsenale środków, pobudzających rozwój naszego eksportu rolniczego posiada odpowiednia polityka podziału rentownych kontyngentów wywozowych i wiązania wywozu na rynki rentowne z obowiązkiem eksportu na inne rynki. Ustalone w lecie r. ub. przy udziale Związku zasady podziału kontyngentów wywozowych przewidują, że kontyngenty te powinny być przydzielane przede wszystkim eksporterom, wykazującym się odpowiednimi efektami w dziedzinie wywozu w ogólności. Na podstawie tych ogólnych zasad opracowane zostały w ścisłej współpracy ze Związkiem szczegółowe zasady podziału prawie wszystkich posiadanych przez nas kontyngentów w zakresie artykułów rolniczych, że wymienimy tu choćby takie artykuły, jak trzodę chlewną, drób żywy i bity, jaja, szceciinę, skóry jelita, raki, pierze i puch, grzyby, jagody, zioła lecznicze, len, chmiel, przetwory ziemniaczane, wiklinę i cebulę. Efektem odpowiedniej polityki w zakresie podziału kontyngentów wywozowych na trzodę chlewną jest wydatne wzmoczenie eksportu szeregu przetworów mięsnych (m. in. cielęciny w puszkach i konserw wołowych), obecnie zaś podstawa ta umożliwi rozwój eksportu konserw roślinnych (ogórków, grzybów itp.).

Związek stoi na stanowisku, któremu dał wyraz przedstawiciel Związku w przemówieniu na pierwszym zebraniu plenarnym Rady Handlu Zagranicznego, że rozwój eksportu możliwy jest jedynie w oparciu o silny aparat eksportowy, składający się z placówek o mocnych podstawach kapitałowych, sprężystych i posiadających możliwości dotarcia z naszym towarem na odległe rynki zbytu. Odpowiedni podział kontyngentów wywozowych umożliwia przeprowadzenie selekcji eksporterów i oczyszczenie

naszego aparatu eksportowego z firm, stosujących dzikie metody zakupu i sprzedaży i nie nadających się do zapewnienia rozwoju naszego wywozu. Selekcja jest obecnie stopniowo przez Radę Handlu Zagranicznego z inicjatywy i przy udziale Związku przeprowadzana. Między innymi na przykład przeprowadzona została eliminacja szeregu firm, zajmujących się dotychczas wywozem gęsi.

Do wzmocnienia rozwoju naszego eksportu może w poważnej mierze przyczynić się powstawanie wielkich domów importowo-eksportowych opartych na milionowych kapitałach, których to placówek tak jest brak w Polsce w odróżnieniu od krajów zachodniej Europy. Rada Handlu Zagranicznego przy udziale Związku opracowała wnioski w zakresie popierania tworzenia się tych domów (m. in. w postaci odpowiedniej polityki podatkowej). W okresie sprawozdawczym należy zanotować powstanie wielkiego domu pod firmą „Dal” z inicjatywy Związku Bekonowego o kapitale przeszło 4.000.000 złotych.

Jednym z niedomagań naszego eksportu jest dzika konkurencja uprawiana jest eksporterów na zagranicznych rynkach zbytu. Mają jej zapobiegać z jednej strony odpowiednia polityka związków branżowych w zakresie organizacji wywozu, uzgadniana ze Związkiem (szynki do Ameryki, konie, jaja, gęsi do Czechosłowacji), z drugiej zaś porozumienia cennikowe eksporterów. W zakresie szeregu artykułów porozumienia tego rodzaju zostały już zawarte i akcja ta jest dalej kontynuowana.

Od szeregu lat Związek zajmuje stanowisko, że jedynie wprowadzenie ramowej ustawy standaryzacyjnej zapewni rozwiązanie zagadnienia standaryzacji wywożonych artykułów rolniczych. W roku 1937 Związek opracował projekt tej ustawy i po uzgodnieniu jego ze Związkiem Izby Przemysłowo-Handlowych projekt ten został przedstawiony czynnikowi rządowemu. Ostatnio projekt ten był przedmiotem badań w Ministerstwach Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa i R. Rol. przy udziale przedstawicieli Związku. W wyniku tych badań Ministerstwo Przemysłu i Handlu opracowało nowy projekt ustawy, który był przedmiotem dyskusji w łonie Związku, po czym Rada Handlu Zagranicznego przedstawiła uzgodnioną ze Związkiem opinię sfer gospodarczych w tym zakresie. Narazie istnieje problem przystosowania dotychczasowych przepisów standaryzacyjnych do nowej sytuacji, powstałej po powołaniu do życia Rady Handlu Zagranicznego, tj. problem uzyskania przez rolnictwo równorzędnego z samorządem przemysłowo-handlowym wpływu na kontrolę standaryzacyjną artykułów rolniczych. Rozwiązano już zagadnienie wpływu rolnictwa w dziedzinie polityki standaryzacyjnej, tj. w dziedzinie tworzenia przepisów i norm standaryzacyjnych. Przepisy standaryzacyjne, które zostały w okresie sprawozdawczym zaprojektowane przez Radę Handlu Zagranicznego (len, raki, koszyki, ogórki, grzyby, cebula itd.) opracowane zostały w ścisłym uzgodnieniu ze Związkiem. Na podstawie tych przepisów kontrola standaryzacyjna sprawowana jest nie jak obec-

nie przez aparat Izby Przemysłowo Handlowych, lecz przez aparat Rady Handlu Zagranicznego.

Zagadnieniem podstawowym z punktu widzenia interesów rolnictwa jest problem wprowadzenia w życie w maksymalnym stopniu zasady bezpośredniego skupu towaru od producenta. Znaczenie tego problemu polega nie tylko na umożliwieniu na tej drodze dotarcia do producenta w możliwie najwyższym stopniu ceny eksportowej, dzięki eliminacji pośrednictwa, ale również na umożliwieniu przystosowania w ten sposób poziomowi jakościowego produkcji do wymagań rynków zbytu. Dzięki wpływowi, posiadanym przez Związek zarówno w samych związkach branżowych (że wymienimy tu choćby Komisję Porozumiewawczą przy Związku Bekonowym), które to wpływy w bliskiej przyszłości prawdopodobnie ulegną dalszemu powiększeniu przy projektowanej reorganizacji szeregu związków branżowych, dzięki możliwości obciążania eksporterów obowiązkiem bezpośredniego zakupu u producentów w związku z akcją pomocy dla eksportu (o czym była mowa wyżej) i wreszcie dzięki wprowadzeniu na wniosek Związku przy podziale kontyngentów eksportowych jako kryterium preferencyjnego stosowania się przez eksportera do właściwych metod zakupu towaru, akcja bezpośrednich dostaw uzyskała możliwość dalszego rozwoju. Ostatnio wprowadzony został przymus zakupu jaj przez eksporterów na wagę oraz ustalone zasady akcji kontraktowej jajczarskiej, w oparciu o obowiązek pełnego odbioru przez eksportera jaj dostarczonych mu w ramach kontraktów przez zespoły producentów. Akcja kontraktów drobiowych i jajczarskich w Związku Bekonowym rozwija się na podstawie regulaminów, opracowanych w porozumieniu ze Związkiem Izby i Organizacji Rolniczych. Trzoda chlewna przeznaczona na wywóz do Niemiec jest zakupywana na ziemiach wschodnich (ostatnio zaś w pewnej mierze i na innych terenach) wyłącznie na spędach. Akcją spędowną są już w dużym stopniu objęte gęsi wywożone do Niemiec. Przetwórnictwo bekonowe zobowiązało się do odbioru (nie zaś tylko do kontraktowania, jak dotychczas) 75% trzody przeznaczonej na kontyngent bekonowy angielski. Opracowany został regulamin kontraktów na świnie szynkowe itd.

Równocześnie stworzone zostały podstawy do dalszego podnoszenia udziału spółdzielczości rolniczo-handlowej w eksporcie, a mianowicie wśród kryteriów preferencyjnych przy podziale kontyngentów wywozowych umieszczony został charakter spółdzielczy firmy. Na tej podstawie zdrowe spółdzielnie rolniczo-handlowe, posiadające warunki dla działalności eksportowej, uzyskały możliwość wejścia do kontyngentów rentownych i rozwinięcia w oparciu o nie pracy eksportowej na szerszym odcinku. W okresie sprawozdawczym w kontyngencie wywozowym trzody chlewnej do Niemiec brało już udział 6 spółdzielni (uprzednio 4), a w kontyngencie na wywóz gęsi do Niemiec — 5 spółdzielni (uprzednio 1). Programem na dalszą przyszłość jest, obok zdobywania miejsca w kontyngentach wywozowych dla dalszych spółdzielni, stwarzanie podstaw do stopniowego przekształcania się obecnych spółdzielni eksportowych w placówki przetwórcze.

Zwrócenie szczególniejszej uwagi na sprawy związane z polityką traktatową na odcinku rolniczym było w roku sprawozdawczym rzeczą konieczną. Rolnictwo znalazło się bowiem w niełatwym położeniu ze względu na sytuację eksportową w zakresie interesujących je artykułów. Uległa ona w roku ostatnim nieprzewidzianym zmianom, tak ze względu na czynniki wewnętrzne, jak i zewnętrzne. Do pierwszych zaliczyć należy stosunkowo wysoki poziom cen artykułów roślinnych, zwłaszcza pastewnych z początkiem kampanii wywozowej, co pozostawało m. in. w związku z przebytą suszą, oraz podwyższone koszty produkcji artykułów hodowlanych, tak ze względu na drogie pasze, a w niektórych wypadkach ich dotkliwy niedobór, jak i na wzrost szeregu innych składników kosztów własnych. Do drugich zaliczyć należy względnie niski poziom cen głównych naszych artykułów wywozowych na szeregu rynków odbiorczych, spowodowany w dużej części przez dewaluację głównych walut zachodnio-europejskich w jesieni r. 1936. Ten stan rzeczy sprawił, że w roku ubiegłym powiększyła się w dalszym ciągu rozpiętość istniejąca pomiędzy opłacalnym parytetem eksportowym w zakresie szeregu artykułów wywozowych w Polsce, a poziomem odnośnych cen sprzedażnych zagranicą. Poza tym w wyniku zeszłorocznej klęski suszy dawał się w bieżącej kampanii w silnym stopniu odczuwać brak na wywóz najpoważniejszych artykułów naszego eksportu roślinnego tj. zbóż, strączkowych, nasion oleistych, oraz nasion rośliny pastewnych.

W wyniku powyższych niepomysłnych dla naszego wywozu warunków nie mogliśmy w ostatnim roku gospodarczym wykorzystać szeregu możliwości zbytu osiągniętych w umowach handlowych w ostatnich latach. Zjawisko to następowało zwłaszcza w zakresie artykułów roślinnych, co jest szczególnie niekorzystne z punktu widzenia dewizowego, jako że artykuły te sprzedawane były ostatnio niemal wyłącznie na rynkach dewizowych. Również pewne kontyngenty hodowlane nie mogły być w roku sprawozdawczym wykorzystane (trzoda bita do Belgii, drób do Włoch i Austrii itd.) ze względu na nieopłacalność tego wywozu. Dobre wykorzystanie, a w niejednym przypadku przekroczenie, głównych naszych kontyngentów hodowlanych zawdzięczać należy w dużym stopniu pomocy dla wywozu stosowanej w różnej formie, oraz coraz lepszej organizacji wchodzącego w grę eksportu.

Trzeba podkreślić, że nasza sytuacja eksportowa w r. b. zwłaszcza na odcinku artykułów roślinnych nie może być uważana za normalną ze względów już wyżej przytoczonych. Weszły w ostatnim roku w grę szczególne elementy tej sytuacji, z którymi nie miało się do czynienia dawniej, a prawdopodobnie nie będzie się miało do czynienia również i w przyszłości. Nie były one brane pod uwagę podczas zawierania naszych najważniejszych umów handlowych w latach 1935 i 1936 (umowy z Anglią, Niemcami, Holandią, Belgią, Austrią, Szwajcarią, prowizoryczne układy handlowe z Francją i Włochami). Rok 1936 był okresem bardzo wydatne-

go rozwoju naszego wywozu rolnego, tak na odcinku bezwzględnej jego wysokości, jak i udziału w wywozie ogólnym. Dlatego też i postulaty zgłaszane przez rolnictwo do odnośnych rokowań handlowych, jak i otwierane w ślad za tym możliwości umowne były ustalane raczej na wyrost, w uzasadnionej nadziei, że pomyślne okoliczności będą się dla naszego wywozu nadal utrzymywały. Nie trzeba sądzi, iżby się to działo kosztem koncesji eksportowych innych działów wywozu, zwłaszcza przemysłowego, który w wypadku realnej podstawy posiadał zawsze wystarczające argumenty dla obrony owych żądań. W każdym jednak razie dostosowując możliwości umowne do pomyślnej sytuacji eksportowej przygotowało sobie rolnictwo duże trudności w ich wykorzystywaniu z nadejściem okresu mniej korzystnego, do jakich ostatnich rok gospodarczy na szeregu odcinków w należało. Z tego względu myślą przewodnią pracy referatu traktatowego w okresie sprawozdawczym była obrona pozycji umownych zdobytych dla rolnictwa w latach ostatnich, nawet w wypadku zmniejszonego ich wykorzystywania. Uzasadnioną jest bowiem obawa, że rezygnacja z tych pozycji okazałaby się bardzo szkodliwą w nadchodzącym sezonie eksportowym (zwłaszcza chodzi tu o artykuły roślinne). Referat kierował się powyższą zasadą w wypadku wszystkich rokowań, prowadzonych w roku ostatnim. W szeregu wypadków udało się uzyskać nowe możliwości umowne, które stały się prawdopodobnie trwałym dorobkiem rolnictwa. Wymienić tu należy nowy układ kontyngentowy polsko-włoski na r. 1938.

Współpracując z czynnikiem rządowym, podczas obrad Komisji Rządowych polsko-niemieckiej, polsko-francuskiej i polsko-włoskiej, dążył referat do możliwie najkorzystniejszego dostosowania ustalonych na dane okresy kontyngentów do istniejących faktycznych możliwości zbytu. Ta praca konsekwentnie prowadzona, weszła w roku ostatnim w stały program prac referatu traktatowego. Szczególne jej znaczenie polega na tym, że w stałych odstępach czasu bada się możliwie dokładnie działanie poszczególnych umów handlowych, dokonywując w nich koniecznych zmian w przystawianiu do warunków danego okresu. W obradach wymienionych Komisji Rządowych brał referat żywy udział.

Poza powyższym przygotował referat postulaty rolnictwa do rokowań handlowych o nowe umowy z Niemcami, Estonią, Francją, Austrią, Węgrami i Danią — jako też do uzupełnienia umowy handlowej z Włochami. Z poważniejszych osiągnięć podkreślić należy nową umowę gospodarczą z tzw. „Wielkimi Niemcami” podpisaną 1 lipca b. r. oraz wprowadzenie szeregu korzystnych dla rolnictwa uzupełnień w umowie polsko-włoskiej. Dnia 1 lipca 1938 r. została podpisana w Berlinie nowa umowa gospodarcza polsko-niemiecka obejmująca również dawne obroty towarowe polsko-austriackie. Umowa ta wejdzie w życie 1 września 1938 r. Z dniem tym utracą swoją ważność umowa gospodarcza polsko-niemiecka z dnia 5.XI.1935 r. — przedłużona 22 lutego 1937 r. oraz konwencja handlowa polsko-austriacka z października 1933 roku, uzupełniona w sierpniu 1937 roku. Nowa umowa gospodarcza pomiędzy Polską a tzw. Wielkimi Niemcami została zawarta na okres 2½ lat. Jest to największa nasza umowa

handlowa (ustalone rozmiary obrotów wartości 520 miln. zł rocznie) tak na odcinku ogólnych naszych obrotów handlowych z zagranicą, jak i przede wszystkim naszych obrotów rolniczych. Nie miejsce tu na szerszą analizę zawartych w niej postanowień. Podkreślić należy jedynie, że w porównaniu z r. 1937-ym, który został przyjęty za podstawę dla ustalenia planu obrotów po-austriackich przewidziane w nowej umowie rozmiary obrotów towarowych przewyższają sumę dawnych obrotów polsko-niemieckich i polsko-austrackich o 26 miln. zł co oznacza rozwój tych obrotów. Na odcinku rolniczym nie uzyskano pozytywnych osiągnięć. Sprowadzają się one z jednej strony przede wszystkim do rozszerzenia i uzupełnienia naszej wywozowej listy kontyngentowej do Niemiec w myśl opracowanych przez referat Związku postulatów, z drugiej zaś do włączenia dawnego naszego wywozu do Austrii do umów branżowych polsko-niemieckich w zakresie nawajniejszych naszych artykułów, a to: trzody chlewnej i jaj. Ceny płacone przez stronę niemiecką będą odpowiednio lepsze od cen uzyskiwanych w Austrii. Opracowanie w krótkim terminie materiałów do tych tak ważnych rokowań, żmudne i długotrwałe negocjacje na szeregu wchodzących w grę odcinków wymagały dużego i konsekwentnego wysiłku współpracujących czynników. Referat traktatowy Związku Iz i Organizacyj Rolniczych prowadził na tym polu ścisłą współpracę z Ministerstwem Rolnictwa, tak w przygotowaniu materiałów do rokowań, jak i podczas samych negocjacji w Berlinie. Nowa umowa handlowa polsko-niemiecka uwzględnia w dużym stopniu opracowane przez referat Związku postulaty na odcinku rolniczym.

Oprócz prac naszkicowanych powyżej referat zajmował się w roku ostatnim szeregiem spraw mniejszego znaczenia, opiniowaniem wniosków kontyngentowych, projektowaniem pewnych przesunięć w naszych kontyngentach, współpracę w zakresie porozumień międzybranżowych (sprawa cen gęsi eksportowanych do Niemiec i okęgów pochodzenia gęsi), ocenę funkcjonowania poszczególnych umów niekontrolowanych przez Komisje międzyrządowe itd. Prace te nastroczały nieraz bardzo poważne trudności.

Metody pracy referatu w okresie sprawozdawczym były podobne do analogicznych metod stosowanych w latach ostatnich. Podkreślić należy jedynie ściślejszą współpracę referatu z Komitetem Traktatowym Rady Handlu Zagranicznego zorganizowanej w roku ostatnim, w której Związek Iz i Organizacyj Rolniczych R. P. występuje jako równorzędny członek - założyciel obok Związku Iz Przemysłowo-Handlowych i Związku Iz Rzemieślniczych. Również w Komitecie Traktatowym, który przejął funkcję dawnej Rady Traktatowej Samorządów i Organizacyj Gospodarczych w Polsce, posiada nasz Związek równy parytet. Na tym tle mógł referat ustalić ścisły kontakt z biurem Komitetu Traktatowego, w którym stale referował sprawy dotyczące rolnictwa. Również na terenie Prezydium Komitetu Traktatowego rozwinęło rolnictwo za pośrednictwem swej delegacji odpowiednio szeroką współpracę z przedstawicielami innych gałęzi życia gospodarczego. W ramach Komitetu Traktatowego R. H. Z.

uzgodniano stanowisko i postulaty życia gospodarczego kraju do poszczególnych rokowań handlowych: przedstawiciel rolnictwa występował w tych rokowaniach jako delegat Komitetu Traktatowego R. H. Z.

Z Ministerstwem Rolnictwa i Reform Rolnych kontakt referatu był w okresie sprawozdawczym możliwie ścisły. Referat przygotowywał niejednokrotnie dla Ministerstwa materiały statystyczne i wnioski, opracowywał szereg zagadnień na zlecenie Ministerstwa i niezależnie od tego występował do odnośnej komórki Ministerstwa z inicjatywą w zakresie szeregu zagadnień traktatowych. Szczególnie ścisły kontakt utrzymywany był przez referat z przedstawicielami Ministerstwa Rolnictwa i R. R. w czasie obrad poszczególnych Komisji Rządowych.

Stała współpraca referatu z poszczególnymi związkami branżowymi w zakresie interesujących rolnictwo artykułów jest zasadniczą podstawą informacyjną działalności referatu. Współpraca ta — podobnie jak w latach ostatnich — następowała i w ostatnim okresie bez trudności ze wzajemnym zrozumieniem jej celu i istotnej wartości.

Należy sądzić, że dalsze utrzymywanie i pogłębianie utrwalonych już metod pracy referatu winno być podstawą uzyskiwania wciąż korzystniejszych jej wyników.

Prace statystyczne referatu handlu zagranicznego

Prace statystyczne referatu Handlu Zagranicznego posiadały dwojaki charakter: prac stałych i specjalnych, wykonywanych w miarę potrzeby. Do prac stałych należy prowadzenie całego szeregu notowań terminowych (dziennych, tygodniowych, miesięcznych itd.), cen ważniejszych artykułów rolniczych, roślinnych i zwierzęcych na rynkach krajowych i zagranicznych, handlu zagranicznego Polski tymi artykułami, oraz sporządzanie tablic specjalnych. W tym zakresie:

1. Prowadzono notowania cen:

- a) czterech głównych zbóż — pszenicy, żyta, jęczmienia i owsa na giełdach krajowych i zagranicznych;
- b) otręb żytnich i pszennych, makuchów lnianych, rzepakowych, siemienia lnianego, rzepaku zimowego i śruty sojowej na giełdzie warszawskiej;
- c) nasion motylkowych, koniczyń, traw, oleistych wg. cennika firmy Hozakowski w Toruniu;
- d) żywej wagi bydła, owiec i trzody chlewnej na rynku poznańskim;
- e) mleka, masła, jaj na rynku warszawskim;
- f) masła, jaj i bekonu polskiego na rynku w Londynie;
- g) cen płaconych producentom rolnym wg. danych G. U. S. za art. rośl. i zwierzęce.

Notowano ceny tygodniowe i wyprowadzano średnie miesięczne i roczne zarówno dla lat kalendarzowych, jak i gospodarczych.

2. Prowadzono statystykę handlu zagranicznego Polski artykułami rolniczymi według danych zawartych w miesięcznikach handlu zagranicznego G. U. S. Zestawienia dotyczące lat gospodarczych obejmują cztery działy: artykuły pochodzenia roślinnego, zwierzęcego, przemysłu rolnego, drzewo.

3. Sporządzono tablice specjalne dotyczące: przywozu i wywozu w poszczególnych miesiącach szeregu ważniejszych artykułów roślinnych i zwierzęcych.

Wszystkie wyżej wymienione stałe prace statystyczne miały na celu szybkie zaspokojenie, bez potrzeby uciekania się do źródeł, najczęściej powtarzających się zapotrzebowań ze strony Referatu Handlu Zagranicznego, a także i innych referatów Związku.

W zakresie prac aktualnych opracowano w okresie sprawozdawczym:

1. Dane dotyczące handlu zagranicznego artykułami rolniczymi Polski z szeregiem państw obcych tak wg. statystyki polskiej (G. U. S.), jak i statystyk danych państw (Anglia, Austria, Belgia, Holandia, Dania, Węgry, Włochy, Francja, Rumunia, Szwajcaria, Niemcy, Estonia, Finlandia, Norwegia, Argentyna, Stany Zjednoczone).

2. Opracowano zagadnienie handlu zagranicznego Litwy wg. litewskich statystyk.

3. W związku z przyłączeniem Austrii do Rzeszy Niemieckiej i rokowaniami w sprawie nowej umowy gospodarczej, opracowano handel zagraniczny artykułami rolniczymi Niemiec i Austrii i zestawiono razem, uwzględniając import z Polski do obu wymienionych krajów, równocześnie opracowano dane na podstawie polskiej statystyki.

4. Uzupełniano co miesiąc zestawienie, dotyczące pomocy państwowej przy wywozie artykułów zwierzęcych wg. danych G. U. S. i uchwał Sekcji Rolnej Komitetu Finansowo - Wywozowego R. H. Z.

5. Opracowano obroty handlu zagranicznego paszami, zestawiono ceny hurtowe oraz obliczono stosunki cen trzody chlewnej, bydła i mleka do cen poszczególnych pasz dla Polski, Danii, Niemiec, Czechosłowacji, Holandii, w następujących latach gospodarczych 1928/29 — 1935/36.

6. Opracowano dane dotyczące spożycia makuchów w Polsce, Danii, Holandii i Niemczech.

7. Zestawiono szczegółowy przywóz maszyn rolniczych z Anglii.

8. Opracowano materiały dotyczące przewozów kolejowych między Polską a Rumunią, i Polską a Czechosłowacją.

9. Opracowano materiały dotyczące rozwoju hodowli bydła i trzody w Polsce, oraz wywozu żywca i przetworów mięsnych w przeliczeniu na sztuki żywe.

10. Opracowano szereg wykresów, ilustrujących wywóz artykułów roślinnych i zwierzęcych miesiącami w latach: 1936/37 i 1937/38 oraz rozwój cen płaconych na giełdach krajowych i zagranicznych za zboże, zwierzęta żywe, masło i jaja.

Polityka zbożowa

W związku z nieurodzajem w r. 1937 i przewidywaniami konieczności importu zbóż w końcu roku gospodarczego, ceny zbóż kształtowały się w ciągu roku gospodarczego 1937/38 znacznie wyżej poziomu światowego, mimo zniesienia premii eksportowych. W m-cu marcu r. bież. okazało się jednak, że szacunek zbiorów w r. 1937 dokonany był zbyt pesymistycznie, że w posiadaniu rolników znajdują się dość znaczne zapasy zbóż i podaź przewyższa bieżące zapotrzebowanie.

Obawa wejścia w okres nowej kampanii zbożowej ze znacznymi zapasami działała deprymująco na kształtowanie się cen zbóż, tym bardziej, że stan zasiewów ozimych kazał się spodziewać dobrych zbiorów i zapowiadał, że w roku gospodarczym 1938/39 Polska będzie mogła eksportować znaczne ilości zboża.

Wychodząc z założenia, że ciążąca na rynku nadwyżka zbożowa winna być wyeksportowana dla zapobieżenia dalszej niższe cen, które i tak kształtowały się w tym okresie niżej cen wyjściowych i wywierały tym samym wpływ dezorganizujący na rynek zbożowy, z drugiej zaś strony pragnąc przeciwdziałać przejawianiu się w przyszłym okresie gospodarczym tendencji dostosowania się cen polskich do poziomu światowego — Związek skierował do władz memoriał formułujący projekt wyeksportowania ciążącej nad rynkiem wewnętrznym nadwyżki zbóż a tym samym zapobieżenia dalszemu spadkowi cen. Projekt ten polegał na wprowadzeniu systemu zwrotu cel dla żyta, jęczmienia, gryki i fasoli w wysokości 5 zł od q i w odpowiednim stosunku dla mąk.

Należy nadmienić, że w związku z nastaniem chłódów w miesiącu kwietniu i maju, które wpłynęły na opóźnienie żniw, sytuacja na rynku zbożowym w Polsce doznała odprężenia i spadek cen został zahamowany.

Oceny stanu zasiewów o ostatnim okresie czasu przed żniwami, wypadające w całym prawie kraju jako wyżej przeciętnych lub nawet dobre, nakazywały liczyć się z faktem, że z początkiem nowej kampanii zbożowej ukaże się na rynku nadwyżka eksportowa, którą obliczać należy na około 800 tys. tonn. Wobec bardzo niskiego poziomu notowań terminowych światowych giełd zbożowych na okres późniwny, istnienie tej nadwyżki spowodowałoby niebezpieczeństwo spadku cen wewnętrznych do poziomu cen światowych, co niewątpliwie odbiłoby się w sposób katastrofalny na sytuacji rolnictwa w Polsce. Dla przeciwdziałania temu niebezpieczeństwu Związek ponownie wystąpił wobec władz z memoriałem, domagającym się niezwłocznego przywrócenia systemu zwrotów cła w takiej wysokości, by cena krajowa żyta mogła się kształtować w Polsce przeciętnie około 20 zł.

W ostatnim okresie Rząd wystąpił na sesji nadzwyczajnej ciał ustawodawczych z projektem ustawy, mającej na celu stworzenie podstaw umożliwiających Rządowi wywieranie decydującego wpływu na kształtowanie się cen artykułów rolniczych na poziomie opłacalności, który określono w projekcie rządowym na zł 20 za 1 q żyta.

Po przyjęciu projektu rządowego przez izby ustawodawcze, Rząd przystąpił do opracowania projektu rozporządzenia wykonawczego do tej ustawy. Projekt ten opracowany przez Rząd z koniecznym w tych okolicznościach pośpiechem, nasuwał bardzo wiele wątpliwości i zastrzeżeń, którym dali wyraz przedstawiciele Związku na dwóch konferencjach zwołanych w tym celu przez Ministerstwo Rolnictwa, oraz które zostały przedstawione Ministerstwu Rolnictwa i R. R. i Ministerstwu Skarbu — w osobnym piśmie.

Związek ściśle współpracował w szczególności z Ministerstwem Skarbu w zagadnieniach związanych z realizacją wyżej wspomnianej ustawy posiadającej zasadnicze znaczenie dla rolnictwa.

Zaopatrzenie rolnictwa w pasze

Z punktu widzenia produkcji rolniczej, ubiegły rok gospodarczy charakteryzował się przede wszystkim wyjątkowym niedoborem pasz. Niepomyślne warunki atmosferyczne w okresie wiosennym i letnim 1937 r., przymrozki wiosenne a po tym długotrwała susza spowodowały na całym prawie obszarze kraju bądź wymarznienie, bądź wypalenie pasz zielonych oraz wybitnie złe zbiory pasz słomianych.

Kłeskowy rok w zakresie pasz własnej produkcji wzmógł zainteresowanie rolnictwa paszami produkcji przemysłowej oraz paszami importowanymi z zagranicy. W ten sposób nabrało aktualności zagadnienie opłacalności stosowania pasz kupnych w gospodarstwach rolnych oraz zagadnienie wystarczalności polskiej produkcji artykułów pastewnych na potrzeby hodowli w czasie pokoju i na wypadek wojny.

Zdając sobie sprawę z wagi tych zagadnień Związek Izb i Organizacji Rolniczych poświęcił im pilną uwagę i zadanie ich badania powierzył osobnemu referatowi.

Jeżeli chodzi o zagadnienie opłacalności, referat stawia sobie na dłuższą metę zadanie badania roli i znaczenie wszystkich czynników wpływających na tę opłacalność zarówno ze strony kosztu i wydajności artykułów pastewnych, używanych w poszczególnych gałęziach hodowli jak i ze strony cen uzyskiwanych przez rolników za produkty hodowlane. Metoda pracy polega na gromadzeniu materiałów statystycznych obrazujących kształtowanie się cen artykułów pastewnych oraz artykułów hodowlanych, badanie ich stosunku i wzajemnej zależności oraz przyczyn zmian tego stosunku.

Badanie wystarczalności produkcji artykułów pastewnych zmierza do stwierdzenia istotnego stanu rzeczy w dziedzinie produkcji i konsumpcji poszczególnych rodzajów pasz zarówno w całym kraju jak i z punktu widzenia rozmieszczenia okręgów hodowlanych, przy równoczesnym uwzględnieniu wahań sezonowych podaży i popytu. Badanie produkcji opiera się na statystyce zasiewów oraz zbiorów roślin pastewnych, statystyce produkcji pasz treściwych, statystyce importu i eksportu oraz przewozów kolejowych. Badanie konsumpcji artykułów pastewnych opiera się na staty-

stycie pogłowia zwierząt, obliczaniu przyrostu wagi, a pośrednio na statystyce obrotów. Rezultat tych badań, które z natury rzeczy postępować muszą powoli, umożliwi wyciąganie wniosków i sformułowanie wskazań natury ogólnej, dotyczących wystarczalności produkcji artykułów państwowych w Polsce.

Pierwszy okres pracy referatu w dziedzinie pasz treściwych upłynął pod znakiem akcji zmierzającej do złagodzenia skutków klęski suszy w zakresie pasz. Starania referatu szły w kierunku udostępnienia rolnictwu różnych pasz zastępczych, przede wszystkim pasz produkcji przemysłu cukrowniczego, w kierunku zabezpieczenia dostatecznej podaży pasz treściwych tak produkcji krajowej, jak importowanych. Zabiegi te dały wyniki pozytywne. Jak stwierdzono na podstawie ankiety ilość pasz treściwych w kraju w okresie zimowym była dostateczna i ceny kształtowały się na poziomie umiarkowanym. Jedynie makuchy były zbyt drogie, mimo wprowadzonego zakazu wywozu makuchów za granicę. Sprawa ta była przedmiotem szczegółowych rozważań na specjalnej konferencji, w wyniku której Związek zwrócił uwagę miarodajnych czynników rządowych na konieczność wydania zarządzeń, które doprowadziłyby do obniżenia cen tych pasz do poziomu uzyskiwanego przy eksporcie kuchów za granicę. Ponieważ główny sezon sprzedaży makuchów zbliżał się ku końcowi a przemysł olejarski miał poważne zapasy makuchów, przeto daliśmy wyraz przekonaniu, że po określeniu ilości potrzebnych dla rolnictwa w sezonie bieżącym, pozostałość mogłaby być zwolniona na eksport. Zgodnie z naszym wnioskiem zakaz eksportu kuchów został zniesiony.

Niedobór pasz w roku gospodarczym 1937/38 wystawił na światło dzienne braki w organizacji obrotu paszami treściwymi. Na skutek inicjatywy Związku Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych przystąpiło do prac nad wydaniem ustawy o obrocie paszami, która by umożliwiła należytą kontrolę rynku paszowego oraz kontrolę jakości pasz importowanych. Prace nad przygotowaniem ustawy są obecnie w toku i referat bierze w nich żywy udział.

Sprawa cen nawozów sztucznych

Klęska suszy roku 1937 odbiła się w ogromnym stopniu na rozmiarach produkcji słomy, a co zatem idzie, na produkcji obornika. Ten fakt uczynił aktualnym zagadnienie środków zmierzających do wzmoczenia konsumpcji nawozów sztucznych, celem zastąpienia braków spowodowanych brakiem obornika.

Prace badawcze referatu wykazały, że jednym z ważniejszych powodów hamujących wzrost niedostatecznej dotychczas konsumpcji nawozów sztucznych w Polsce jest niekorzystna dla rolnictwa relacja cen nawozów sztucznych do cen produktów rolnych. Wobec powyższego referat rozpoczął akcję zmierzającą do zbadania możliwości przeprowadzenia ogólnej obniżki cen nawozów sztucznych w Polsce.

Przebieg konferencji zwołanej w tym celu przez Związek z udziałem przedstawicieli rolnictwa i przemysłu nawozowego wykazał jednakże, że

sprawa obniżki cen nawozów nie da się ograniczyć do sfery kalkulacji handlowej czy to przemysłu nawozowego, czy też produkcji rolnej, ale że ceny nawozów sztucznych przedstawiają sobą jedno z narzędzi ogólnej polityki gospodarczej. Zagadnienie cen nawozów sztucznych winno być zatem rozwiązane przy pomocy środków stojących do dyspozycji nie tylko rolnictwa i przemysłu nawozowego, ale rządu jako kierownika polityki gospodarczej.

W tym przekonaniu referat podjął inicjatywę utworzenia stałej instytucji powołanej do sformułowania wskazań w dziedzinie polityki nawozowej Rządu. Inicjatywa ta zrealizowała się w formie utworzenia Międzyministerialnej Komisji Nawozowej, z udziałem przedstawicieli rolnictwa, przemysłu i handlu nawozowego.

Komisja Nawozowa pod przewodnictwem p. dyr. Cz. Bobrowskiego rozpoczęła swe prace dnia 26.IV. b. r. i odbyła szereg posiedzeń, na których poddała rozpatrzeniu całokształt zagadnień związanych z produkcją, obrotem i konsumcją nawozów sztucznych w Polsce.

Komisja stwierdziła, że spożycie nawozów sztucznych w Polsce w porównaniu z innymi krajami Europy jest bardzo niskie. Postulat zwiększenia tego spożycia uzasadniony koniecznością intensyfikacji produkcji zbożowej i roślin pastewnych, napotyka jednakże w swej realizacji na przeszkody w postaci niekorzystnej dla rolnictwa relacji cen artykułów produkcji rolnej i cen nawozów sztucznych.

Stwierdziwszy, że ceny nawozów w Polsce stoją pod względem wysokości na drugim miejscu pośród państw europejskich, Komisja uznała konieczność stopniowej obniżki cen nawozów sztucznych.

Rezultatem obrad Komisji było obniżenie cen nawozów azotowych o 9% ; w wyniku zaś rozmów, przeprowadzonych przez czynniki oficjalne z przemysłem nawozowym, obniżone zostały o 9% również i ceny nawozów potasowych i fosforowych. Ponadto Komisja przyjęła szereg wniosków, mających na celu usprawnienie i potaniecie obrotu nawozami; między innymi Komisja uznała za pożądane przeprowadzenie obniżki taryf kolejowych na przewóz nawozów, a zwłaszcza tańszych nawozów potasowych, oraz scalenie podatku od obrotu nawozami.

Sprawy surowców przemysłowych pochodzenia rolniczego

Zasadnicze prace Związku nad zagadnieniami polityki surowcowej skupiały się w powołanych w swoim czasie przez władze Związku specjalnych Komisjach: do spraw polityki tłuszczowej, do spraw włókna roślinnego, wreszcie do spraw wełny. Komisje te odbyły szereg posiedzeń na których opracowywano postulaty polityki surowcowej. Zasadnicze wytyczne polityki surowcowej zostały skonkretyzowane już w poprzednim roku gospodarczym. Polegają one na:

- 1) wydaniu ustawy ramowej, stanowiącej podstawę do rozporządzeń, nakładających na przemysł obowiązek używania surowców krajowych w ściśle ustalonym stosunku do ogólnej ilości przerabianego surowca;
- 2) ograniczaniu przywozu surowców zagranicznych stosownie do usta-

lonego planu gospodarki surowcowej, opartego na dokładnym obliczeniu ogólnego zapotrzebowania przemysłu oraz na oszacowaniu rozmiarów krajowej produkcji surowców.

3) obciążeniu surowców importowanych specjalnymi opłatami. Wpływy z tych opłat byłyby zużywane na premiowanie zbytu produktów wytwarzanych z surowców krajowych zarówno na rynku wewnętrznym, jak i na rynkach zagranicznych oraz na pokrycie wydatków na prace i badania, mające na celu ilościowe i jakościowe zwiększenie produkcji tych surowców oraz techniczne ich zużycie w poszczególnych gałęziach przemysłu;

4) powołaniu do życia specjalnych organów opiniodawczych, w skład których wchodziłoby przedstawiciele zainteresowanych gałęzi przemysłu oraz przedstawiciele rolnictwa produkującego te surowce. Zadaniem tych organów byłoby współdziałanie przy ustalaniu zasad i wytycznych polityki surowcowej w poszczególnych dziedzinach oraz współdziałanie w zakresie zastosowania tych zasad w praktyce.

Niektóre z powyższych postulatów, częściowo zmodyfikowane, zostały na poszczególnych odcinkach gospodarki surowcowej wprowadzone w życie, nie można jednak tego powiedzieć o całości wytycznych i to mimo, że odnośne czynniki miarodajne uznały w zasadzie ich słuszość.

Stąd też prace Związku w tym zakresie sprowadzały się w znacznym stopniu do starań o wprowadzenie w życie postulatów rolnictwa w jak najszerzej mierze. Starania te dały jak wspomniano rezultaty tylko częściowe.

Podkreślić jednak należy, że Ministerstwo Przemysłu i Handlu postanowiło, zgodnie z postulatami rolnictwa zreorganizować istniejącą Komisję Surowców Tłuszczowych, w kierunku rozszerzenia jej zakresu pracy oraz dopuszczenia do udziału w niej przedstawicieli rolnictwa. Pozostaje to w łączności z organizowaniem przy Ministerstwie Przemysłu i Handlu Biura Surowcowego jako specjalnego organu pracy dla spraw surowcowych. W związku z powyższym została utworzona Międzybranżowa Komisja która zajęła się opracowaniem regulaminu nowej Komisji Surowców Tłuszczowych. Na kilku posiedzeniach odbytych w lecie 1938 r. opracowano wstępny projekt regulaminu. Sprawa ta jest obecnie przedmiotem dalszych prac Komisji.

Pod egidą mieszanej Komisji będącej w stadium organizacji doszło do porozumienia pomiędzy rolnictwem a przemysłem olejarskim odnośnie umów o odbiór przez olejarnie nasion oleistych krajowej produkcji.

Zasady umowy tegorocznej nie odbiegają od przyjętych w roku gospodarczym 1936/37.

Orientacyjne ilości nasion oleistych przeznaczonych na zbył w roku 1938/39, dla ustalenia planu odbioru nasion przez olejarnie, określono na: 35 tys. t. nasion rzepaku, 5 tys. t. słonecznika, 40 tys. t. siemienia lnianego i 3 tys. t.—konopnego. Ceny minimalne (wyjściowe) ustalone zostały w następującej wysokości za 100 kg franco stacja załadownicza: rzepak zimowy 40 zł, siemię lniane 39 zł,—konopne 29 zł i nasiona słonecznika 34 zł; z progresją miesięczną przy rzepaku: po zł 1 na 100 kg, przy lninie po zł 1 do

31.XII.38 r. a po zł 0,50 od 1.L39., przy konopiach i słoneczniku po zł 0,60.

Jeżeli chodzi o sytuację polskiego chmielarstwa, to zorganizowany pod auspicjami Związku Izby i Organizacji Rolniczych w poprzednim okresie sprawozdawczym Ogólnopolski Związek Stowarzyszeń Chmielarskich podjął żywą działalność. Ograniczała się ona siłą rzeczy przede wszystkim do prac organizacyjnych pozostawiając narazie na dalszym planie zagadnienie uregulowania obrotu chmielem. Braki organizacyjne obrotu chmielem, zarówno na rynku wewnętrznym jak i w eksporcie, skłoniły Związek do podjęcia pracy na tym odcinku.

W porozumieniu z Ministerstwem Rolnictwa i R. R. została w maju b. r. zorganizowana konferencja z udziałem przedstawicieli samorządu rolniczego oraz organizacji chmielarskich celem opracowania wytycznych organizacji obrotu handlowego chmielem. W pierwszym etapie prac postanowiono zająć się organizacją eksportu chmielu, wywóz chmielu sięga bowiem 90% zbiorów, przebieg kampanii eksportowej decyduje zatem o opłacalności produkcji chmielu.

W wyniku wyczerpującej dyskusji uchwalono następujące wytyczne organizacji eksportu chmielu.

1) Wprowadza się organizacyjne cło wywozowe na chmiel. Wywóz bez cła będzie odbywał się za zaświadczeniami Rady Handlu Zagranicznego. Zaświadczenia zwalniające od opłaty cła wydaje Rada Handlu Zagranicznego bezpośrednio, lub za pośrednictwem powołanych przez siebie instytucji.

2) Warunkiem koniecznym do uzyskania zaświadczenia R. H. Z. zwalniającego od opłaty cła, jest przedstawienie przez eksportera kontraktu kupna-sprzedaży chmielu za granicę. Rada Handlu Zagranicznego ma prawo wydawać przepisy, jakim mają odpowiadać kontrakty kupna-sprzedaży chmielu.

3) Obowiązujące przepisy o przygotowaniu chmielu, jego prasowaniu i znakowaniu wydaje Rada Handlu Zagranicznego na podstawie opracowania specjalnie powołanej Komisji Kwalifikacji Chmielu, której zadaniem będzie przeprowadzenie badań nad właściwościami polskiego chmielu, ustalenie rejonów produkcji i przygotowanie powyższych przepisów.

4) Dostawy zagraniczne chmielu mogą wykonywać te firmy, które odpowiadają określonym warunkom i są zarejestrowane przez Radę Handlu Zagranicznego oraz zobowiążą się dokonywać wyznaczonych wpłat na Fundusz Chmielarski.

5) Kontrolę nad przestrzeganiem przez firmy przepisów wymienionych w p. 2 i 3 sprawuje Rada Handlu Zagranicznego w sposób przez siebie określony.

6) Rada Handlu Zagranicznego ustala corocznie:

a) wysokość opłat na rzecz R. H. Z. na pokrycie kosztów kontroli, na prowadzenie prac przez Komisję Kwalifikacyjną Chmielu oraz na cele usprawnienia eksportu,

b) wysokość wpłat na Fundusz Chmielarski.

7) Fundusz Chmielarski przeznaczony jest na cele podniesienia jakości produkowanego w Polsce chmielu i jest administrowany przez Związek Izby i Organizacji Rolniczych pod kontrolą Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych.

Na podstawie tych wytycznych Związek przygotował memoriał do Rady Handlu Zagranicznego, w którym domagał się wprowadzenia zagadnienia uregulowania eksportu chmielu pod obrady odpowiedniego Komitetu Rady. Istotnie Rada Handlu Zagranicznego obradowała nad tymi sprawami w lipcu b. r. Dyskusja nie przyniosła narazie dodatnich wyników na skutek opozycji zainteresowanych sfer handlowych, uzasadnionych w części zbliżającym się sezonem eksportowym, a co zatem idzie obawą przed reorganizacją eksportu w okresie największego jego nasilenia. Rada Handlu Zagranicznego postanowiła wznowić tę dyskusję w późniejszym czasie.

Przemysł rolny

Kampania cukrownicza 1937/38 jest trzecią z rzędu po wprowadzeniu w życie reformy ustawodawstwa cukrowniczego. O ile poprzedzające kampanie przebiegały w atmosferze pewnego niepokoju wywołanej zmianą ustawy o obrocie cukrem i długotrwałymi debatami i pracami nad rozporządzeniami wykonawczymi do dekretu Prezydenta z 7.XII.1935 r. zmieniającego wspomnianą ustawę z lipca 1925 r., o tyle kampania 1937/38 minęła w oparciu o całokształt znowelizowanego ustawodawstwa cukrowniczego bez żadnych wstrząsów. Nie pozostało to bez dodatniego wpływu na dalszy rozwój produkcji i zbytu cukru.

W interesującym nas okresie czasu produkcja cukru wyniosła 505.865 ton c. b. podczas gdy w kampanii 1936/37 tylko — 412.062 t. wzrost produkcji przekracza zatem 22%. W związku z tym uległ zwiększeniu również obszar plantacji buraczanych z 122.119 ha do 146.239 ha czyli blisko o 20%. Spożycie wewnętrzne cukru również wzrosło. Wynosiło ono od 1.VIII.37 do 31.VII.38 r. — 390.398 ton c. b. podczas gdy w poprzednim analogicznym okresie: 367.524 ton. Zaobserwowany wzrost przekracza zatem 6%.

Lekka poprawa sytuacji na rynkach eksportowych umożliwiła przemysłowi cukrowniczemu zwiększenie wywozu cukru do 75 tys. ton (w kampanii 1936/37 — 40 tys. t.).

Jeżeli chodzi o sytuację gorzelnictwa rolniczego, to stwierdzić należy, że zaobserwowana w poprzednich latach zwyżka zbytu spirytusu na rynku wewnętrznym trwała nadal. W chwili obecnej nie rozporządzamy niestety danymi dotyczącymi zbytu spirytusu w czerwcu i lipcu 1938 r. Dla zorientowania się w rozmiarach zbytu posłużymy się szacunkiem, zakładając, że konsumpcja spirytusu w tych dwóch miesiącach będzie miała tę samą tendencję jak w poprzednich 10-ciu miesiącach. Z rachunku otrzymujemy, że sprzedaż spirytusu, wewnątrz kraju w czasie od 1.VIII.1937 r. do 31.VII. 1938 r. wynosi ogółem ca: 71 tys. ltr. 100° — w poprzednim analogicznym

okresie wynosiła ona 63.258 tys. ltr. Sprzedaż wzrosła zatem o około 9%. Należy zauważyć, że podobny wzrost wykazuje zarówno sprzedaż spirytusu na cele trunkowe jak i techniczne. Stosunkowo najwyższy wzrost, sięgający 30%, wykazuje zbyt spirytusu na cele napędowe.

Na rynkach eksportowych ceny spirytusu kształtowały się nadal poniżej kosztów produkcji naszego przemysłu. Jedynie ceny spirytusu osiągnięte w Niemczech w drodze kompensat towarowych pozwalały na pokrycie kosztów własnych. Stąd też eksport spirytusu odbywał się niemal wyłącznie do Niemiec. Eksport spirytusu wyniósł w interesującym nas okresie ponad 9.785 tys. ltr. 100°, a więc blisko o 30% więcej niż w ubiegłym roku gospodarczym.

Wzrost sprzedaży spirytusu na rynku wewnętrznym wpłynął dodatnio na sytuację gorzelnictwa rolniczego. Uwidoczniło się to we wzroście podań o pozwolenie na budowę nowych wzgl. odbudowę zniszczonych gorzelni rolniczych. Duży odsetek tych podań, zwłaszcza rolników zamieszkanych na wschodnich rubieżach kraju, został załatwiony przychylnie przez odpowiednie czynniki miarodajne.

Dającą się z całą pewnością stwierdzić poprawa sytuacji gorzelnictwa rolniczego i przewidywany stały wzrost zapotrzebowania na spirytus skłoniły Związek Izb i Organizacji Rolniczych do podjęcia wstępnych prac nad ustaleniem planu rozbudowy sieci gorzelni rolniczych, wykazującej jak wiadomo duże luki we wschodnich i centralnych województwach Rzplitej.

Kampania krochmalnicza w okresie 1937/38 r. prowadzona była w nieco lepszych niż poprzednio warunkach gospodarczych.

Dzięki lepszym zbiorom ziemniaków i stosunkowo dobrej cenie, którą płacił przemysł w Poznańskim, mianowicie 20 gr. za kiloprocent skrobi loco fabryka, zaofiarowanie ziemniaków w ciągu całej kampanii było bardzo duże. Produkcja fabryk zachodnio - polskich wzrosła mniej więcej o jedną trzecią, pozostałych utrzymała się na poziomie poprzedzającego roku.

Całą produkcję mączki ziemniaczanej łącznie z dekstryną i klejami roślinnymi, jednak bez krochmalu przerobionego na syrop, należy określić w przybliżeniu na 35.00 0ton.

Przeciętna cena w ciągu okresu gospodarczego 1937/38 za 100 kg mączki w gatunku superior wynosiła 31 — 33 zł loco stacja odbiorcza w partiach wagonowych.

W związku ze zwiększeniem przerobu poważnie wzrósł eksport: eksport ten w kampanii 1936/37 od października do września wynosił 5117 t. mączki i 2127 t. dekstryny, w kampanii 1937/38 od października do lipca wyniósł 8333 t. mączki i 1798 t. dekstryny — pozostają jeszcze do września 2 miesiące — w ciągu których przypuszczalny całoroczny eksport zwiększy się mniej więcej o 3.000 t. mączki i 1.400 t. dekstryny.

W tych warunkach eksport w roku gospodarczym 1937/38 był największym w ostatnim dziesięcioleciu.

Głównym odbiorcą jak zwykle była Anglia: niestety, znacznie spadł eksport do Italii i nie utrzymał się zapoczątkowany eksport do Niemiec.

W maju nastąpiło, niestety, załamanie ceny na rynkach eksportowych; z powodu konkurencji krochmalu z kukurydzy i manioku, Holandia obniżyła ceny o $1\frac{1}{2}$ floren. na q, czyli prawie o 16%, co fatalnie wpłynęło na opłacalność polskiego eksportu w końcowym okresie sprzedaży.

Produkcja płatków ziemniaczanych za wzorem lat ostatnich skoncentrowała się wyłącznie prawie w woj. poznańskim i pomorskim. Eksport do Szwajcarii wynosił circa 9.000 ton i odbywał się w dość trudnych warunkach obrotu clearingowego, przy którym szwajcarski eksport do Polski płacił premię na polski import do Szwajcarii. Przeciętna cena loco stacja graniczna polsko-niemiecka wynosiła w pierwszym kwartale 21 zł po tym spadła na 18 zł a następnie w ostatnim kwartale do 16 zł.

Wartość całego eksportu dekstryny i płatków w okresie X.37 — IX.38 wyniesie w przybliżeniu 6 milionów zł.

Przemysł syropiarski w kampanii 1936/37, dzięki porozumieniu, które obejmuje niemal całość przemysłu, pracował w warunkach stosunkowo pomyślnych. Łączna produkcja syropu i glukozy wynosi około 14.000 t. Cena przy sprzedaży na beczki franco składy Warszawa — Łódź wynosiła za syrop karmelkowy o gęstości 45° B-mé. zł 58.50 + zł. 15.— za akcyzę za każde 100 kg. netto.

Eksportu syropu nie było.

W zakresie przetwórstwa owocowego Związek kontynuował zapczątkowane w r. 1936/37 prace nad ustalaniem przepisów prawnych normujących warunki produkcji i obrotu winem. Na podstawie opracowanego projektu jednostronnej ustawy Związek opracował szczegółowe uwagi i poprawki do złożonego na Sejm, przez posła Br. Wankego, projektu ustawy o produkcji, sprzedaży i opodatkowaniu napojów winnych. Nawet prace ustawodawczych spowodował odroczenie debaty nad wspomnianym projektem do następnej sesji sejmowej.

Podkreślić należy, że na wiosnę 1938 r. została definitywnie załatwiona sprawa pomocy dla krajowej produkcji win gronowych. W wyniku starań Związku w budżecie Ministerstwa Rolnictwa i R. R. został przewidziany specjalny fundusz premiowy.

Wobec coraz żywszego zainteresowania sprawą przetwórstwa owocowego, w szczególności produkcji bezalkoholowych soków owocowych, dawał się odczuwać coraz dotkliwiej brak jakiegokolwiek komórki któraby zajęła się popieraniem rozwoju produkcji soków naturalnych.

Z tego względu Związek Izb i Organizacyj Rolniczych dał inicjatywę do utworzenia Komitetu Porozumiewawczego organizacyj gospodarczych i społecznych w sprawach produkcji i zbytu soków naturalnych. Na posiedzeniu odbytym w lutym 1938 r. w Związku Izb i Organizacyj Rolniczych powołano do życia Komitet Porozumiewawczy w skład którego weszło 17 instytucji, interesujących się zagadnieniem produkcji soków owocowych. Wspomniany Komitet postawił sobie za zadanie:

- a) popieranie rozwoju produkcji soków naturalnych oraz propagandę zbytu gotowych wyrobów,

- b) inicjowanie zamierzeń dla wytworzenia zdrowych podstaw rozwoju produkcji bezalkoholowych soków owocowych,
- c) podejmowanie wydawnictw propagandowych, periodyków, organizowanie pokazów, wystaw itp.,
- d) uzgadnianie interesów producentów surowca, przetwórców i spóżywców, wreszcie
- e) współdziałanie w pozyskiwaniu krajowych i zagranicznych rynków zbytu dla gotowych produktów.

Bezpośrednio po zakończeniu prac organizacyjnych, Komitet rozpoczął swą działalność.

W jesieni 1937 r. został przy Związku Izb i Organizacyj Rolniczych zorganizowany stały Komitet Współpracy z Międzynarodową Komisją Przemysłów Rolnych. Zadaniem Komitetu, jak z samej jego nazwy wynika jest utrzymywanie stałego kontaktu polskiego przemysłu rolnego z wspomnianą Międzynarodową Komisją i organizowanymi przez nią Kongresami tych przemysłów. Brak podobnej organizacji utrudniał polskiemu przemysłowi rolnemu utrzymywanie stałego kontaktu z zagranicznymi organizacjami przemysłowymi na płaszczyźnie Międzynarodowej Komisji Przemysłów Rolnych. W skład Komitetu wchodzi: delegat Związku Izb i Organizacyj Rolniczych, delegat Związku Izb Przemysłowo-Handlowych, przedstawiciele poszczególnych gałęzi przemysłu rolnego oraz przedstawiciele sfer naukowych. Skład Komitetu może być powiększany przez kooptację.

Sprawy komunikacyjne

Prace Referatu Komunikacyjnego zmierzały w pierwszym rzędzie do uzyskania takiego układu kosztów transportu na artykuły rolnicze, który zapewniałby wytwórczości rolnej i przemysłowi rolnemu jaknajkorzystniejsze warunki rozwoju gospodarczego, który umożliwiłby dzięki niskim taryfom — silniejszej dygresji stawek na dalszych odległościach — zbliżenie dalekich kresowych okręgów produkcyjnych do okręgów konsumcyjnych, oraz który wzmógłby wymianę artykułów rolniczych tak na rynku wewnętrznym jak i w eksporcie. Opinie Referatu Komunikacyjnego z zakresu taryf przewozowych stanowiły materiały dla Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych przy obronie dezyderatów rolniczych z zakresu polityki taryfowej. Opinie Referatu Komunikacyjnego w sprawie projektowanej przez Ministerstwo Komunikacji podwyżki taryf, stały się podstawą do obrony przez Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych utrzymania taryf przewozowych na niezmiennym poziomie. Również i sprawy taryf eksportowych na artykuły rolnicze są przedmiotem badań Referatu Komunikacyjnego i o miarę potrzeby w tym lub innym zakresie są wysuwane wnioski o obniżkę taryf eksportowych na artykuły rolnicze. Poza stałymi ulgowymi taryfami specjalnymi obowiązującymi bez ograniczeń, istnieją w taryfie towarowej taryfy wyjątkowe, wprowadzane w zależności od tych lub innych potrzeb gospodarczych, na pewien tylko określony czas. Referat Komunikacyjny zabiega w miarę uzasadnionej potrze-

by o przedłużenie tych taryf na następne okresy gospodarcze. Referat Komunikacyjny zabiega ponadto o *usunięcie braków i niedociągnięć* w zakresie przewozu towarów na P. K. P. oraz czuwa, by w razie klęsk żywiołowych uzyskać możliwie najniższe taryfy na dowóz artykułów rolniczych do okolic nawiedzonych klęskami elementarnymi. Referat Komunikacyjny opracowuje ponadto szereg zagadnień taryfowych specjalnych, przekazywanych mu przez Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych, a dotyczących czy to regulaminu przewozów, czy postanowień taryfowych, czy wreszcie na zlecenie Ministra Komunikacji opracowuje dezyderaty rolnictwa do odnośnych międzynarodowych taryf związkowych. Poza tym na żądanie Ministerstwa Komunikacji w okresach większego nasilenia przewozów Referat Komunikacyjny ustala pewien plan w zakresie przewozu artykułów rolniczych. Na podstawie wiadomości otrzymanych z Min. Komunikacji Związek informował Izby o kolejności budowy pewnych odcinków linii normalno jak i wąskotorowych na terenie działalności poszczególnych Izb Rolniczych. Referat Komunikacyjny zabiega o ułatwienie przewozowe dla artykułów rolniczych i zwierząt przesyłanych na targi i wystawy. Wreszcie Referat Komunikacyjny czyni starania w Ministerstwie Komunikacji o przyznawanie ulg przejazdowych dla rolników udających się na zjazdy i wycieczki rolnicze.

W okresie sprawozdawczym na skutek zabiegów zainteresowanych organizacyj rolniczych i popartych przez Związek Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. zrealizowano postulat zmierzający do ułatwienia po ulgowej taryfie przewozów zbóż, pasz treściwych i objętościowych do okolic nawiedzonych zeszłoroczną klęską posuchy. Ulgowe te taryfy umożliwiły zaopatrzenie się w ziarno do siewu, oraz w pasze okragom dotkniętym klęskami elementarnymi. Wobec zeszłorocznej klęski posuchy i konieczności dostarczenia rolnictwu niezbędnych dla hodowli pasz treściwych, przeprowadzono w ubiegłym okresie szereg zmian taryfowych przy przewozie pasz. Z jednej strony skasowano ulgowe taryfy przy eksporcie szeregu pasz, z drugiej strony obniżono taryfy przy imporcie pasz, jak kukurydzy z Rumunii, Węgier i importowanej przez porty, otrąb zbożowych importowanych przez suchą granicę, wreszcie kuchów słonecznikowych i kuchów z soi sprowadzonych przez porty. Importowe te taryfy mają charakter czasowy i zostały wprowadzone na okres do 31 sierpnia 1938 r. W związku z brakiem pasz uzyskano wydatną obniżkę taryf na wysłodka buraczane, na cukier pastewny skażony, na słodziny świeże (młoto), na wywar gorzelniczy, pulpę ziemniaczaną wilgotną.

W zakresie obrotu wewnętrznego nasionami oleistymi uzyskano obniżkę taryf na przewóz nasion lnu do oczyszczalni, nasion oleistych na dalszych odległościach. W celu wyrównania nierównych warunków konkurencyjnych różnych produkcyjnych okęgów warzywnych przeprowadzono korzystne zmiany w taryfach na przewóz warzyw, kapusty i ogórków. Uzyskano obniżkę specjalnej taryfy na przewóz olejków eterycznych, kory, korzeni, ziół, kwiatów, bulw i liści z ziół, uzyskując również pewną preferencję taryfową dla tych artykułów nadawanych z Kresów do in-

nych okręgów gospodarczych. Podobne zniżki uzyskano przy przewozie owoców. Uzyskano również zniżkę taryfową przy przewozie skór surowych nadawanych przez przetwórnictwo mięsne nastawione na eksport konserw mięsnych, a produkujące poważne ilości skór surowych. Skóry surowe nadawane z przetwórnictwa uzyskały analogiczne ulgowe taryfy z jakich korzystają obecnie skóry surowe przesyłane z punktów zbiorczych do garbarni. Poza tym uzyskano obniżki przy przewozie mięsa owocowego i soków owocowych bez cukru, przy przewozie korzeni cykorii świeżej, drzewa osikowego wysyłanego do fabryk zapalek, smoły z drzew iglastych i liściastych, siewników oraz lemieszów przesyłanych z fabryk do rolników. Poza tym uzyskano specjalnie ulgową taryfę na przewóz kotoniny.

Na podstawie rozpisanej do izb i organizacji rolniczych ankiety Referat Komunikacyjny zbadał warunki w jakich odbywa się przewóz łatwo psujących się towarów na P. K. P. oraz jakie braki i niedociągnięcia istnieją w tym zakresie. Związek w obszernym memoriale skierowanym do Min. Komunikacji i do Min. Rolnictwa i Reform Rolnych wskazał na te braki prosząc Ministerstwa o możliwie rychle ich usunięcie. W okresie sprawozdawczym Związek miał możność wypowiedzenia opinii w sprawie projektu zmiany rozporządzenia Ministra Komunikacji o kolejności przyjmowania ładunków nadawanych do wysłania. Ostatnio Związek interweniował w Min. Komunikacji w sprawie ulgi taryfowej na przewóz zarobionego przez robotników rolnych zboża otrzymywanego jako wynagrodzenie za roboty rolne. Wreszcie wobec zamierzeń Ministerstwa Komunikacji obniżenia taryf na przewóz materiałów na budowę dróg kosztem generalnej podwyżki taryf na wszystkie inne towary, Związek ustalił odnośnie tego projektu Ministerstwa Komunikacji opinię grupy rolniczej reprezentowanej w Państwowej Radzie Komunikacyjnej. Związek zwołał Komisję Komunikacyjną na której został wygłoszony referat o zagadnieniu gospodarki drogowej na tle taryfy P. K. P. W wyniku przeprowadzonej dyskusji nad tym referatem grupa reprezentantów rolnictwa do Państwowej Rady Komunikacyjnej, uznając w zasadzie konieczność obniżki taryf na przewóz materiałów drogowych, wypowiedziała się przeciwko projektowanej przez Min. Komunikacji generalnej podwyżce taryf. Opinia Komisji Komunikacyjnej została następnie zreferowana na zebraniu połączonych Komitetów Taryfowego i Dróg Kołowych Państwowych Rady Komunikacyjnej jako opinia rolnictwa reprezentowanego w Radzie.

Przy eksporcie przez suchą granicę uzyskano zniżki taryfowe: przy przewozie warzyw świeżych, grzybów jadalnych, nasion zawierających olejki eteryczne, przy przewozie kory, korzeni, bulw, ziół itp., uzyskano zniżki przy przesyłkach pospiesznych owoców i jarzyn, uzyskano obniżkę taryf drobnicowych przy przewozie jagód suszonych, przy przewozie dziczyzny, mięsa i wnętrzności zwierzęcych. Poza tym wprowadzono ulgową taryfę na eksport mięsa i szynki peklowanych, tak przy przesyłkach wagonowych jak i drobnicowych. Wreszcie w związku z przekierowaniem na podstawie umowy handlowej polsko-niemieckiej eksportu gęsi

do Niemiec na stacje Chojnice, Związek uzyskał w Min. Komunikacji zgodę na zainstalowanie przez P. K. P. niezbędnych urządzeń na stacji w Chojnicach, które zapewnią sprawniejsze przyjmowanie i ładowanie gęsi do wagonów na tej stacji.

W okresie sprawozdawczym Związek Izb i Organizacji Rolniczych na zlecenie Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych wydawał szereg opinii w zakresie różnorodnych spraw związanych z transportem i polityką taryfową (ustalenie wykazu towarów przestrzennych, ulgi reekspedycyjne, ustalenie planu przewozu artykułów rolniczych w okresie jesiennym itp.). W końcu w okresie sprawozdawczym Referat Komunikacyjny na podstawie zebranych materiałów, nadesłanych przez Izby i organizacje rolnicze (ankieta) ustalił braki i niedociągnięcia w zakresie przewozu towarów na P. K. P. przedstawiając Ministerstwu Komunikacji wnioski zmierzające bądź do uzupełnienia braków w dotychczasowym taborze ewent. w urządzeniach technicznych na P. K. P. bądź sprawy usprawnienia transportu artykułów rolniczych na P. K. P. Postulaty Związku zostały potraktowane życzliwie przez Ministerstwo Komunikacji, które wydało szereg zarządzeń, przyczyniających się do usprawnienia przewozu towarów na P. K. P.

Na najbliższą przyszłość zarysowują się następujące zagadnienia, które będą przedmiotem prac Referatu Komunikacyjnego:

Dla badań prowadzonych przez Referat Handlu Wewnętrznego nad organizacją handlu na rynku żywca i mięsa. Referat Komunikacyjny opracowuje dział dotyczący całokształtu zagadnień komunikacyjnych (przepisów, taryf itp.) w zakresie przewozu żywca i mięsa. Referat Komunikacyjny w porozumieniu z Ref. Rynku Wewnętrznego na podstawie szczegółowej statystyki przewozów kolejowych otrzymywanych z Ministerstwa Komunikacji, opracowuje materiały statystyczne obrazujące przewozy poszczególnych artykułów rolniczych na P. K. P. z dokładnością do jednej tonny. Materiały te dadzą pełniejszy i wszechstronniejszy obraz obrotów artykułami rolniczymi na rynku wewnętrznym. Referat Komunikacyjny będzie brał udział w dalszych pracach nad projektem zmian regulaminu przewozów i postanowień wykonawczych, opracowanych przez Ministerstwo Komunikacji. Wobec zmian jakie zaszły na odcinku międzynarodowych taryf związkowych po wyłączeniu Austrii do Niemiec, zajdzie potrzeba ustalenia w porozumieniu z eksporterami wykazu artykułów rolniczych oraz stacji nadawczych w Polsce i odbiorczych w Austrii, które wchodzić mogą w rachubę przy opracowywaniu nowej, bezpośredniej taryfy związkowej Polski z Austro-Niemcami. Poza tym Referat Komunikacyjny opracowuje postulaty w odniesieniu do innych taryf związkowych, jakie obowiązują w obrotach z Polską. Równocześnie Referat Komunikacyjny opracowuje dla poszczególnych referatów Wydziału Taryf Zagranicznych Ministerstwa Komunikacji szczegółowe obroty artykułami rolniczymi Polski z poszczególnymi krajami, które to dane służyć będą Ministerstwu Komunikacji przy międzynarodowych rozmowach na temat taryf związkowych.

Działalność na terenie międzynarodowym

Międzynarodowa Konfederacja Rolnicza z siedzibą w Rzymie (dawniej Międzynarodowa Komisja Rolnicza) odbyła swe doroczne walne obrady w dniach od 7 do 12 lipca 1937 r. w Pradze.

W okresie sprawozdawczym zarówno jak w latach ubiegłych Związek Izb i Organizacji Rolniczych R. P. brał czynny udział w pracach Międzynarodowej Konfederacji Rolniczej — przede wszystkim w osobie p. senatora K. Fudakowskiego, zajmującego od szeregu lat stanowisko Wice-Prezesa Konfederacji.

Zjazd doroczny M. K. R. w Pradze obejmował zebrania plenarne Konfederacji oraz obu istniejących sekcji specjalnych: dla zagadnień Pracy w Rolnictwie oraz sekcji Spółdzielczości Rolniczej.

Rolnictwo polskie było reprezentowane na Zjeździe w osobach Pp.: Senatora Kazimierza Fudakowskiego i Prof. Dr Witolda Staniewicza — delegatów Związku do Międzynarodowej Konferencji Rolniczej, P. Zygmunta Nadratowskiego — delegata Związku do Sekcji dla zagadnień Pracy w Rolnictwie oraz P. Dr Włodzimierza Seydlitza — delegata Związku Spółdzielni Rolniczych i Zarobkowo - Gospodarczych do Międzynarodowej Konferencji Rolniczej i Sekcji Spółdzielczości Rolniczej.

Przedmiotem narad — obok spraw organizacyjnych — były tematy następujące:

Rolniczy punkt widzenia na możliwości zmniejszenia utrudnień w międzynarodowej wymianie towarów;

Ubezpieczenia społeczne w rolnictwie;

Zadania spółdzielczości w obrocie zewnętrznym;

Problem bezrobocia;

Rezolucje pierwszej sesji Komisji Rolniczej przy Międzynarodowym Biurze Pracy w Genewie;

Udział robotników rolnych w eksploatacji;

Porządek dzienny przyszłego Kongresu Rolniczego.

W dziedzinie międzynarodowej polityki gospodarczej M. K.R. dała wyraz opinii, że pierwszym warunkiem do wznowienia normalnej gospodarki światowej jest zapewnienie pokoju i zapobieżenie niebezpieczeństwa wojny.

Stwierdzono, iż system wolnej wymiany towarów jest ściśle uzależniony od niekrępowanego prawa przebywania na terytoriach poszczególnych krajów, od wolnego obrotu pieniężnego i bezpieczeństwa monetarnego. Uznano również za konieczne odmienne traktowanie produkcji rolnej, ściśle zależnej od warunków naturalnych — tak różnych i zmiennych — niż produkcji przemysłowej.

W dziedzinie socjalnej M. K. R. dała wyraz zadowoleniu z powołania stałej Komisji Rolniczej przy Międzynarodowym Biurze Pracy oraz przyjęła do wiadomości postanowienia powzięte przez tę Komisję w Genewie w lutym 1938 r., wyrażając pogląd, że dalsze prace socjalne winny iść

w kierunku poprawy bytu robotników rolnych, co oczywiście jest uwarunkowane rentownością gospodarstw wiejskich.

M. K. R. uchwaliła program i regulamin prac następnego Międzynarodowego Kongresu Rolniczego, który odbędzie się w Dreźnie w czasie od 6 — 12 czerwca 1939 r.

Ustalono następujący podział na Sekcje:

1. Polityki agrarnej.
2. Szkolnictwa rolniczego i propagandy.
3. Spółdzielczości rolniczej.
4. Produkcji roślinnej.
5. Produkcji win, owoców i kultur specjalnych.
6. Produkcji zwierzęcej.
7. Przemysłu rolnego.
8. Życia wiejskiego i działalności kobiety na wsi.

III. PRACE W DZIEDZINIE USTAWODAWSTWA GOSPODARCZEGO I ORGANIZACJI ROLNICTWA

Sprawy finansowo-rolne i agrarne

Zapoczątkowane w ubiegłym roku sprawozdawczym *prace nad nowelizacją dotychczasowego ustawodawstwa oddłużeniowego*, stanowiły i w roku bieżącym podstawę prac referatu finansowego Związku Izb i Organizacji Rolniczych R. P.

Zbliżający się koniec okresu karencyjnego czynił zagadnienie to szczególnie aktualnym. W myśl wskazań Komisji Finansowo - Rolnej Związku Izb i Organizacji Rolniczych R. P. prace referatu zostały tak rozłożone, aby podczas sesji budżetowej parlamentu mógł Związek wystąpić z gotowym memoriałem do odpowiednich władz, uzasadniającym konieczność dalszej kontynuacji akcji oddłużeniowej. Na początku września ubiegłego roku rozpoczęły swe prace podkomisje oddłużeniowe, w których wzięli udział, pod przewodnictwem PP. Posłów — członków Koła Rolników, znawcy zagadnień kredytowych rolnictwa z całej Polski.

Podkomisja I, pod przewodnictwem p. Posła Kazimierza Świątopęk-Mirskiego, obradowała nad zagadnieniem konwersji długów rolniczych na kredyt długoterminowy. Podkomisja II, pod przewodnictwem p. Posła Kornela Krzeczunowicza, opracowywała sprawę postępowania układowego i arbitrażowego. Podkomisja III, pod przewodnictwem p. Posła Jerzego Jabłońskiego, zajęła się kwestią parcelacji oddłużeniowej. Podkomisja IV pod przewodnictwem p. Posła Wincentego Hyli, opracowała zagadnienie długów specjalnych i oddłużenie spółdzielni. Rezultatem tych prac było przygotowanie przez referat finansowy Związku Izb i Organizacji Rolniczych R. P. obszernego memoriału w sprawie uporządkowania długów rolniczych.

Komisja Finansowo - Rolna Związku Izb i Organizacji Rolniczych R. P. na swym plenarnym posiedzeniu w dniu 22 listopada ub. r. uchwalila zgłoszone w memoriale tezy, zmierzające do:

- 1) obniżenia zadłużenia gospodarstw grupy A, w ten sposób, aby nie przekraczało w żadnym wypadku 75% wartości gospodarstwa, zaś gospodarstw grupy B i C ułatwienia spłaty długów w drodze upłynienia substancji przez parcelację oddłużeniową.
- 2) wprowadzenia przepisów o spłacie papierami wartościowymi długów rolniczych, nie wyłączając bieżących rat tych długów i nie czyniąc wyjątków ze względu na osobę wierzyciela, oprócz instytucji ziemskiego kredytu długoterminowego,
- 3) ułatwienia sytuacji gospodarstw zadłużonych od 50% do 75% swojej wartości,
- 4) ułatwienia postępowania układowego przez umożliwienie choćby ograniczonego arbitrażu i uprzyśpieszenia tego postępowania gospodarstwom grupy A,
- 5) uporządkowanie równoległego zadłużenia kredytowych instytucji rolniczych.

Omawiany memoriał został złożony w dniu 23 listopada ub. r. na ręce p. Vicepremiera Eugeniusza Kwiatkowskiego przez przedstawicieli Koła Rolników Posłów i Senatorów oraz Związku Izb i Organizacji Rolniczych R. P.

Jednocześnie Referat Finansowy Związku rozpoczął prace nad przygotowaniem odpowiednich materiałów dla pp. Posłów, koniecznych przy opracowywaniu projektów ustaw oddłużeniowych.

W wyniku powyższego zostało zgłoszone do Sejmu sześć projektów ustaw, nowelizujących całe dotychczasowe ustawodawstwo oddłużeniowe.

Przez cały okres obrad sejmowych nad zgłoszonymi projektami, referat finansowo - rolny współdziałał z pp. Posłami, udzielając im potrzebnych materiałów, wykazujących braki dotychczasowej akcji oddłużeniowej.

Szereg zebrań, odbytych na terenie Związku, miało na celu bliższe zaznajomienie członków specjalnej komisji oddłużeniowej z zasadniczymi wytycznymi polityki finansowo - rolnej.

Został nawiązany kontakt z szeregiem instytucji kredytowych, w celu zebrania odpowiednich danych, dotyczących rezultatów akcji oddłużeniowej, co uzupełniło w wydatny sposób ubogi materiał statystyczny, jaki mamy w tej dziedzinie. Odroczenie do jesieni r. b. dalszych obrad sejmowych nad zagadnieniem oddłużenia, nie osłabiło nasilenia prac referatu nad tą kwestią, wciąż aktualną, ze względu na zbliżający się upływ okresu kadencyjnego.

Obok tych prac o charakterze ogólnym, referat udzielał wskazówek poszczególnym organizacjom rolniczym oraz indywidualnie rolnikom, co do sposobu korzystania z ustaw oddłużeniowych.

Na szeroką skalę zakrojoną akcją prasową zaznajamialiśmy ogół społeczeństwa z wytycznymi polityki oddłużeniowej i prowadzoną nowelizacją.

Poza tymi zasadniczymi pracami, interweniował referat finansowy w szeregu bieżących spraw, a mianowicie między innymi w sprawie rozdziału kredytu zaliczkowego i rejestrowego, w sprawie kredytu na spłaty rodzinne, w sprawie rolników, dotkniętych klęskami żywiołowymi itp.

Na skutek licznych skarg organizacji rolniczych oraz pojedynczych rolników na sposób rozdziału kredytu rejestrowego i zaliczkowego przeprowadzona została ankieta co do rezultatów tej akcji kredytowej. Zebrany materiał stał się podstawą do odpowiedniego wystąpienia.

Drugim zasadniczym działem pracy referatu finansowo - rolnego było *zagadnienie niepodzielności gospodarstw wiejskich*. W roku ubiegłym opracował referat *drugi tom materiałów* do tego zagadnienia, a w październiku zwołał dwudniowe posiedzenie Komisji do spraw ustroju rolnego, która pod przewodnictwem prof. dr W. Staniewicza, opracowała *szereg poprawek do projektu Posła Bartzaka o niepodzielności gospodarstw wiejskich*. Poprawki te zostały w całości zaakceptowane przez posła Bartzaka i wprowadzone do projektu.

Z innych prac referatu wspomnieć należy, iż zdając sobie sprawę ze szkodliwości braku hipotek w gospodarstwach wiejskich powołał Związek Komisję pod przewodnictwem Posła Chelmskiego, *zlecając jej opracowanie projektu ustawy udostępniającej drobnemu rolnikowi założenie hipoteki*.

Sprawy danin i opłat prawno-publicznych

Prace referatu danin i opłat prawno - publicznych w okresie sprawozdawczym, to zn. od 1 sierpnia 1937 r. — z punktu widzenia rzeczowego — można podzielić na następujące działy:

- 1) Prace programowe i opiniotwórcze w zakresie zagadnień podatkowych (przeważnie w związku z rządowymi i parlamentarnymi projektami ustaw i rozporządzeń).
- 2) Prace w zakresie ubezpieczeń społecznych.
- 3) Prace w zakresie ubezpieczeń rzeczowych.
- 4) Prace związane z postulatami Izby i organizacji rolniczych, dotyczące aktualnych zagadnień z dziedziny praktycznego wykonania ustaw podatkowych i ubezpieczeniowych.

Zagadnienia podatkowe.

Po poprzednim okresie sprawozdawczym, który był okresem ostatecznej realizacji postulatów Związku, wysuniętych w r. 1936 na Naradzie Gospodarczej — prace referatu ześrodkowane były w przeważającej mierze na zagadnieniach, związanych z czynnościami izb ustawodawczych. W roku sprawozdawczym bowiem, zapowiadana oddawna przez Rząd reforma podatkowa, znalazła swój wyraz w kilku ustawach, a mianowicie w ustawie o podatku obrotowym, o opłatach rejestracyjnych od przedsiębiorstw i zajęć oraz w ustawie o zmianie ustawy o podatku dochodowym.

Projekty te szły po linii uproszczenia i udoskonalenia podstaw opodatkowania, jak również usprawnienia i potanienia postępowania wymiarowego. Dlatego też Związek w stosunku do tych projektów ustosunkował się pozytywnie, podkreślając jednakże, że w przyszłości konieczne są — w miarę poprawy koniunktury — te zmiany ustawodawstwa podatkowego, które przyniosą: zniżkę ciężaru podatków i bardziej prawidłowy ich rozkład. Ponadto Związek podkreślił, że niezaprzeczenie korzystnym czynnikiem w pracach nad dalszym pomyślnym rozwojem stosunków gospodarczych będą te wszystkie poczynania, które zapewnią w zakresie podatkowym większą niż dzisiaj stabilizację warunków, a w szczególności pozwolą na ściśle ustalenie wysokości podatków i opłat w kalkulacji uczciwego płatnika, wykluczając momenty niepewności i możliwość trudnych do przewidzenia i oceny niespodziewanych dodatkowych ciężarów.

Przechodząc do szczegółów wymienić należy:

a) **Podatek obrotowy.**

Rządowy projekt ustawy o podatku obrotowym, jakkolwiek nie dotyczył w większym zakresie bezpośrednio rolnictwa, jednakże sięgał tak głęboko w strukturę życia gospodarczego w ogólnym tego słowa znaczeniu, że zasługiwał również i z punktu widzenia rolniczego na baczny uwagę. Nowa ustawa o podatku obrotowym przewiduje, że przedmiotem opodatkowania jest czynność przemysłowa lub handlowa nie zaś zewnętrzne cechy przedsiębiorstwa. Zwolnione są wszystkie czynności nie noszące charakteru pracy na zysk, to jest nie noszące cech zarobkowania, jak również i czynności związane z rolnictwem. Ponadto przyznane jest cały szereg daleko idących ulg podatkowych spółdzielczości. Projekt ustawy został poparty przez Związek Izb, jako odpowiadający postulatowi rolniczemu, jednakże zostały zaprojektowane doń pewne poprawki, mające na celu zwolnienie poszczególnych gałęzi wytwórczości rolniczej od podatku obrotowego oraz zwolnienie obrotów na giełdach zbożowo-towarowych. Na specjalnym posiedzeniu w dn. 28 grudnia 1937 r. omawiana była w związku z tym projektem z przedstawicielami Izby Rolniczych i dokoopowanymi rzeczoznawcami — sprawa zniesienia ulg dla obrotów giełdowych artykułami rolniczymi. Poprawki zgłoszone przez Związek zostały uwzględnione w ostatecznej redakcji ustawy.

b) **Opłaty rejestracyjne od przedsiębiorstw i zajęć.**

Ustawa ta jest ściśle związana z poprzednią i dotyczy opłat od przemysłu i handlu na rzecz samorządów terytorialnego i gospodarczego. W poprzednim układzie podatkowym opłaty podatkowe na rzecz samorządów pobierane były w formie dodatków do podatku przemysłowego (świadectw przemysłowych). Obecnie świadectwa przemysłowe przestały istnieć i wobec tego dawny dodatek do podatku przemysłowego, pobierany będzie w formie opłat rejestracyjnych od przedsiębiorstw i zajęć, według określonej skali, dołączonej do ustawy — w wysokości nieprzekraczającej sumy dodatków do podatków państwowych na rzecz samorządów, pobie-

ranej dotychczas. Poprawki nasze do tego projektu szły zasadniczo po tej samej linii, co poprawki do ustawy o podatku obrotowym.

c) P o d a t e k d o c h o d o w y.

Projekt ten zawierał pewne zmiany w ustawie o podatku dochodowym, które są wstępem do głębiej pomyślanej w przyszłości reformy tego podatku. W szczególności projekt ten przewidywał:

- a) zwolnienie od podatku dywidendy od akcji, czyli zniesienie dotychczasowego podwójnego opodatkowania spółek akcyjnych, raz w formie podatku dochodowego od spółki akcyjnej, jako od przedsiębiorstwa, drugi raz przez akcjonariusza od uzyskanej dywidendy;
- b) zniesienie podwójnego opodatkowania osób, otrzymujących środki utrzymania od rodziny, nieopłacającej podatku dochodowego;
- c) dopuszczenie pobierania podatku dochodowego w formie ryczałtu.

W związku z tą ustawą Związek opiniował sprawę szczegółowych zasad na jakich ma być zryczałtowany w myśl znowelizowanej ustawy podatek dochodowy dla drobnych płatników.

W dziale podatku dochodowego dużo pracy zajęła w okresie sprawozdawczym sprawa norm szacunkowych dla gospodarstw wiejskich, przewidzianych w § 17 przepisów wykonawczych do ordynacji podatkowej. Na specjalnych posiedzeniach Podkomisji Podatków Państwowych w dniu 23 września 1937 r., 8 kwietnia 1938 r. i 23 czerwca 1938 r. — opiniowane były normy szacunkowe dla gospodarstw wiejskich i ustalane pewne generalne zasady postępowania i organizacji pracy na terenie samorządu rolniczego w zakresie tych norm. Przedstawione wnioski w tej dziedzinie Ministerstwu Skarbu, przyjęte zostały na ogół bez zmiany przez to Ministerstwo, a sprecyzowane formy pracy będą służyły za wzór w latach następnych. Ponadto stosownie do opinii przedstawicieli Izby Rolniczych została opracowana i rozesłana do wszystkich Izby instrukcja, ustalająca plan ich pracy w ciągu roku nad normami szacunkowymi dla gospodarstw wiejskich.

Obok wyżej wymienionych projektów ustaw, stanowiących tak zw. „małą reformę podatkową”, opiniowane również były następujące projekty ustaw:

d) P r o j e k t u s t a w y o r e j e s t r a c h g r u n t o w y c h.

Projekt tej ustawy daje gwarancję zabezpieczenia aktualności przeprowadzanej obecnie z wielkim nakładem pracy i kosztów klasyfikacji gruntów, dla celów podatku gruntowego, a poza tym wiąże się z zagadnieniem uporządkowania hipoteki ziemskiej zwłaszcza w odniesieniu do drobnej własności. Projekt ten opiniowany był na posiedzeniu Podkomisji Podatków Państwowych w dn. 26 stycznia 1938 r. Poprawki do tego projektu szły w kierunku usunięcia usterek powodujących naruszenia porządku pracy ustawodawczej, usterek polegających na licznych delegacjach ustawowych, wreszcie usterek natury redakcyjnej. Ogółem zostało zaprojektowanych kilkadziesiąt poprawek. Projekt ten ostatecznie nie był rozpatrywany na sesji sejmowej ub. roku.

e) Projekt zmian ustawy stempłowej.

Zmiany zaprojektowane przez Rząd do ustawy o opłatach stempłowych najogólniej biorąc szły w kierunku zniesienia tzw. „szacunku prawnego” i wprowadzenia szacunku przez biegłych oraz wprowadzenia opodatkowania w pewnych wypadkach opłatami stempłowymi darowizn. Poza tym projekt ustawy przewidywał skomplikowanie istniejącego stanu rzeczy, który znalazł już swoją interpretację życiową. Projekt ustawy w sprawie zmiany ustawy o opłatach stempłowych opiniowany był na posiedzeniu Podkomisji Podatków Państwowych w grudniu 1937 r. przy czym Podkomisja zajęła stanowisko nieprzychylnie dla projektu. W tym też sensie zreferowana została opinia Związku przedłożona Min. Skarbu. Projekt ten nie został wniesiony do laski marszałkowskiej.

f) Projekt ustawy o ulgach inwestycyjnych.

Rządowy projekt o ulgach inwestycyjnych zasługuje z punktu widzenia rolniczego na całkowite poparcie. Zastrzeżenia nasze szły w kierunku niewłaściwego zakresu tych ulg a mianowicie przyznania ulg w zakresie podatku obrotowego, który należy do podatków o charakterze kalkulacyjnym. Poza tym uwagi nasze zawierały szereg poprawek drobniejszej natury mających na celu uzupełnienie listy przedsięwzięć objętych ulgami. Poprawki powyższe zostały w ostatecznym tekście ustawy uwzględnione, a obecnie trwają prace nad rozporządzeniem wykonawczym do tej ustawy, przeprowadzane w porozumieniu z zainteresowanymi Izbami Rolniczymi.

g) Projekty ustaw o poprawie finansów komunalnych.

W zakresie finansów komunalnych w r. b. zostało wniesione do laski marszałkowskiej kilka projektów ustaw o poprawie finansów komunalnych. Projekty te zostały przez referat szczegółowo zanalizowane pod względem prawnym i finansowym, a uwagi dwukrotnie złożone do dyspozycji członków Koła Rolników Sejmu i Senatu. Sprawa reformy finansów komunalnych o aktualności której świadczyła ta ilość projektów zgłoszonych w tym samym przedmiocie w ciągu dwóch ubiegłych sesji parlamentarnych — została załatwiona w pewnym stopniu w czasie ostatniej sesji nadzwyczajnej parlamentu i będzie niewątpliwie przedmiotem dalszych prac referatu.

h) Projekt ustawy o finansach Izb Rolniczych.

Projekt ten został zgłoszony z inicjatywy poselskiej do laski marszałkowskiej i prace referatu w tej dziedzinie ograniczały się do udzielania informacji przeważnie o charakterze statystycznym.

Prace opiniodawcze w zakresie wyżej przedstawionym dominowały w działalności referatu w okresie zimowych miesięcy roku 1937/38 zarówno ze względu na ich wagę, jak również i krótkich stosunkowo terminów w jakich musiały być dokonane przez szczupły personel referatu. O rozmiarze tych prac świadczy to, że opinie te zawierające sformułowania prawne, wyliczenia statystyczne itp. składają się na tom o stukilkudziesięciu stronicach pisma maszynowego.

Niezależnie od prac powyższych załatwione były sprawy następujące z zakresu zagadnień podatkowych:

- a) dalsze prace badawcze i opiniodawcze nad okręgami rolniczymi i leśnymi do podatku dochodowego;
- b) prace nad zaopiniowaniem szeregu rozporządzeń i okólników Min. Skarbu (zasady sporządzania inwentarzy przy księgowości rolniczej, rozporządzenie wykonawcze do ustawy o zmianie podziału administracyjnego państwa itp.);
- c) prace nad uproszczoną rachunkowością rolniczą dla celów wymiaru podatku dochodowego w wyniku których została wydana przez Związek rachunkowość uproszczona dla gospodarstw wiejskich poniżej 50 ha, oraz rejestry obrotów drzewem i rybami dla gospodarstw folwarcznych, prowadzących księgowość systemem uproszczonym.
- d) zorganizowana została stała obsługa informacyjna biur rachunkowości rolniczej przy Izbach Rolniczych z dziedziny ustawodawstwa, najnowszych okólników Min. Skarbu oraz wyroków Sądów Najw. w zakresie podatku dochodowego.

We wszystkich sprawach powyższych przeprowadzono szczegółowe badania i ustalono opinie w ścisłym porozumieniu z Izdami Rolniczymi, jak również z organizacjami wchodzącymi w skład Związku. W poszczególnych wypadkach sporządzono plany prac samorządu rolniczego, wydano instrukcję, publikacje i wydawnictwa.

W efekcie osiągnięto szereg korzystnych dla rolnictwa przepisów ustawowych i rozporządzeń, uporządkowano i poprawiono system i wyniki prac nad normami dochodowości i bilansowymi, wydano księgi uproszczone rachunkowości rolniczej, które spotkały się z uznaniem sfer fachowych i rolniczych, itp.

W zakresie prac o charakterze długofalowym, które będą realizowane w niedalekiej przyszłości w zakresie zagadnień podatkowych przez referat wymienić należy: opiniowanie projektów rozporządzeń wykonawczych do uchwalonych w r. b. ustaw nad reformą podatku dochodowego, prace nad reformą finansów komunalnych oraz prace bieżące w dziedzinie rachunkowości, norm do podatku dochodowego, okręgów rolniczych i leśnych do podatku gruntowego itp.

Ubezpieczenia społeczne.

W zakresie ubezpieczeń społecznych referat przeprowadził zebranie i opracowanie materiału statystycznego z dziedziny ubezpieczenia wypadkowego który był podstawą do ustalenia opinii w sprawie ryczałtu składek dla rolników z tytułu ubezpieczenia od wypadków na trzecielecie od 1 stycznia 1938 r. do 31 grudnia 1940 r. Materiały te były również opublikowane. Referat opiniował projekt rozporządzenia Ministra Opieki Społecznej w sprawie podziału przedsiębiorstw na klasy i kategorie ubezpieczeń oraz prowadził prace do dyskusji nad nową repartycją i wysokością składek ubezpieczenia wypadkowego.

Przeprowadzane są prace mające na celu głębsze zbadanie sprawy rozciągnięcia ubezpieczeń społecznych na wieś w związku z ankietą Ministerstwa Opieki Społecznej w tej kwestii.

W niedalekiej przyszłości przeprowadzone będą prace nad zagadnieniem uporządkowania ustawodawstwa o ubezpieczeniu społecznym, która to sprawa dla rolnictwa posiada dużą wagę. Ponadto należy zaznaczyć, że kierownik referatu od roku bież. reprezentuje oficjalnie Związek w Radzie Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

Ubezpieczenia rzeczowe.

W lipcu b. r. został zakończony pierwszy większy etap prac w zakresie organizacji na szerszą skalę ubezpieczeń żywego inwentarza od chorób i wypadków w Polsce, prowadzonych w ciągu okresu sprawozdawczego na terenie Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Wzajemnych oraz Związku Izb i Organizacyj Rolniczych R. P.

Przebieg tych prac był następujący. W dniach 28 i 29 października ub. roku na posiedzeniu Rady Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Wzajemnych omówiona została sprawa zorganizowania ubezpieczenia od wypadków inwentarza żywego na nowych podstawach zgodnych z potrzebami rolnictwa i dotychczasową praktyką w tej dziedzinie. Przed tym posiedzeniem referat złożył członkom Rady reprezentującym rolnictwo notatkę, w której m. in. zwrócił uwagę na konieczność nawiązania przez P. Z. U. W. ścisłego kontaktu z organizacjami rolniczymi podczas pracy w tej dziedzinie. Rada Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Wzajemnych wysunęła w stosunku do P. Z. U. W. dezyderat, aby szczegółowe zasady działalności ubezpieczeniowej w zakresie inwentarza żywego, które będą przez Zakład opracowywane, zostały uzgodnione w ścisłym porozumieniu z centralami rolniczymi, a w szczególności ze Związkiem Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. Na skutek tego została zorganizowana w dn. 18 stycznia 1938 r. konferencja w Związku Izb i Org. Roln. R. P. z udziałem przedstawicieli Min. Rolnictwa i Ref. Roln., P. Z. U. W., Izb i Organizacyj Rolniczych oraz Związku. W wyniku tej konferencji postanowiono m. in. powołać specjalną Komisję Techniczną, w skład której z ramienia Związku Izb i Org. Roln. weszli kierownik referatu i referent. Ponadto w Komisji tej reprezentowany był Związek Spółdzielni Rolniczych i Zar. Gosp. R. P. oraz Pow. Zakł. Ubezp. Wzajemnych. Zadaniem Komisji było opracowanie szczegółowych zasad organizacyjnych w zakresie ubezpieczeń inwentarza żywego.

Na szeregu posiedzeń w czasie od lutego do czerwca b. r. Komisja Techniczna opracowała projekt: zmiany ustawy o kontroli ubezpieczeń, projekt rozporządzenia Min. Skarbu w sprawie ubezpieczeń i reasekuracji żywego inwentarza, projekt regulaminu ubezpieczalni przy spółdzielni mleczarskiej, projekt zmiany statutu spółdzielni mleczarskiej i projekt umowy reasekuracyjnej.

W wykonaniu uchwały konferencji w Związku Izb i Org. Roln. R. P. w dn. 18 stycznia r. b. został wydany przez referat tom pod tyt. „Materiały w sprawie ubezpieczeń inwentarza żywego od chorób i wypadków w Polsce”, który w cz. I zawiera materiały przedstawione na wspomnianej konferencji w Związku Izb i Org. Roln., a w cz. II opracowania Komisji Technicznej, które mają być obecnie zaopiniowane przez Izby i organizacje rolnicze. Ostateczne rezultaty powyższych prac omówione będą na specjalnej konferencji w jesieni b. r.

Ponadto referat przeprowadza w tej chwili prace mające na celu zorganizowanie ubezpieczenia tego typu w organizacjach hodowców koni.

Prace bieżące.

W okresie sprawozdawczym, podobnie jak w latach poprzednich, referat załatwiał cały szereg spraw o charakterze interpretacyjnym w związku z wykonywaniem ustaw i rozporządzeń w terenie. Wyliczyć tu można wystąpienia w sprawach: ulg w spłacie zaległości podatkowych, specjalnego podatku od wynagrodzeń, pobieranego od pracowników Izb Rolniczych, skapitalizowanych świadczeń gminnych na obszarze woj. poznańskiego i pomorskiego, pobierania podatku przemysłowego od biur rachunkowości rolniczej, traktowania melioracji przy klasyfikowaniu gruntów, zaliczania zwrotów kosztów służbowych pracowników Izb Rolniczych do podatku dochodowego oraz cały szereg innych. Niezależnie od tego referat załatwiał szereg spraw bieżących, o charakterze informacyjnym, bądź interwencyjnym na skutek próśb terenu. W sierpniu ub. roku rozesłana została przez referat ankieta mająca na celu zorientowanie się w rozmiarach klęski suszy. Wyniki tej ankiety były zakomunikowane Min. Skarbu, gdzie służyły jako korekta danych, pochodzących z Izb Skarbowych oraz były publikowane w życiu Rolniczym.

Metody pracy referatu.

Metoda pracy referatu w okresie sprawozdawczym w niczym nie odbiegła od ustalonych w poprzednich latach zasad. Wszystkie wyliczone wyżej w trzech głównych działach prace referatu we wszystkich swoich stadiach były stale konfrontowane z opiniami terenów drogą zebrań odpowiednich Komisji i Podkomisji oraz zebrań specjalnych przy współudziale zaproszonych rzeczoznawców i członków parlamentu. Wszelkie opinie, projekty, postulaty i opracowania Związku, stanowiące efekt tych prac posiadały za tym akceptację Izb i Organizacyj zrzeszonych w Związku. W szczególności w okresie sprawozdawczym wymienić należy następujące posiedzenia organów komisyjnych:

a) Posiedzenia Podkomisji Podatków Państwowych:

pos. w sprawie zaopiniowania norm szacunkowych dla gospodarstw wiejskich w dn. 23 września 1937 r.,

pos. w sprawie zaopiniowania ustaw o podatku dochodowym i opła-

tach stemplowych w dn. 17 grudnia 1937 r.,

pos. w sprawie zaopiniowania projektu ustawy o rejestrach grun-
towych w dn. 28 stycznia 1938 r.,

pos. w sprawie organizacji pracy nad normami szacunkowymi
w dn. 8 kwietnia 1938 r.,

pos. w sprawie zaopiniowania norm średniej dochodowości na rok
podatkowy 1939 w dn. 21 czerwca 1938 r..

b) Posiedzenia Podkomisji Podatków Samorządowych:

pos. w sprawie projektu ustawy o poprawie finansów związków
samorządowych w dn. 4 stycznia 1938 r.

c) Posiedzenia Podkomisji Świadczeń Socjalnych:

pos. w sprawie ustalenia ryczałtu składek dla rolników z tytułu
ubezpieczenia od wypadków na trzechlecie od 1 stycznia 1938 r. —
w dn. 1 grudnia 1937 r.

Ponadto w sprawach specjalnych zwoływane były zebrania rzeczoznaw-
ców lub zebrania specjalne, z których wymienić należy: pos. w dn. 28
grudnia 1937 r. w sprawie zniesienia ulg dla gield zbożowo-towarowych;
pos. w dn. 10 stycznia 1938 r. w sprawie ulg inwestycyjnych oraz konfe-
rencję specjalną w dn. 18 stycznia 1938 r. w sprawie ubezpieczeń inwen-
tarza żywego od chorób i wypadków.

Jak wynika z powyższego sprawozdania prace referatu obejmują co
raz szerszy zakres i wybiegają w praktyce poza ramy swego czasu nakre-
ślone nazwą referatu. W szczególności wymienić tu należy: ubezpiecze-
nia rzeczowe, wydawnictwa z dziedziny rachunkowości, stosunki pracy
(kwestia rozporządzenia Ministra Opieki Społ. w sprawie warunków mie-
szkaniowych pracowników rolnych), stała służba informacyjna biur ra-
chunkowości itp.

Prace w zakresie przemysłu ludowego, domowego i chałupnictwa wiejskiego

Zadania referatu dla spraw przemysłu ludowego, domowego i chałup-
nictwa wiejskiego wiążą się ściśle ze sprawą przeludnienia i bezrobocia
wsi i koniecznością znalezienia dla nadmiaru ludności wiejskiej dodat-
kowych źródeł utrzymania. W związku z tym, w dalszym planie, prace re-
feratu wiążą się ze sprawą szeroko pojętej przebudowy struktury społecz-
nej wsi — przyczyniając się do tworzenia możliwości odpływu nadmiaru
ludności z rolnictwa do przemysłu.

W związku z tym zasadniczym problem narzuca się szereg zadań szcze-
gółowych, których rozwiązywanie jest przedmiotem konkretnych prac re-
feratu.

I. Mimo, iż jak wynika z szacunków, drobna wytwórczość przemysłowa
dostarcza źródeł utrzymania setkom tysięcy rodzin — *brak jest dotych-
czas przybliżonych choćby danych, które by pozwalały zorientować się co
do liczby zainteresowanej tą produkcją ludności wiejskiej, rozmieszcze-*

nia i nasilenia poszczególnych gałęzi produkcji, warunków, w jakich ta produkcja się rozwija (sprawy surowcowe, kredytowe, zależność od nakładów, kalkulacja, zarobki pracowników) itd.

W związku z tym jedną z zasadniczych prac referatu są prace badawcze, w wyniku których uzyskiwane są pierwsze w Polsce możliwie ściśle dane co do wyżej wymienionych zagadnień.

Główną formą prac badawczych było opracowywanie rozesłanej przez Związek, a zbieranej w terenie, szczegółowej ankiety. Zbieranie materiałów w terenie powierzył Związek organizacjom terenowym, zastrzegając dla siebie ustalenie metody badań i opracowanie wyników. Jednak dla opracowania części terenów — wysyłał Związek swych pracowników dla bezpośredniego zbierania materiałów.

Metoda pracy była następująca: za najwłaściwsze uznano zbieranie materiałów przez specjalnie zaangażowanych w tym celu pracowników, przy czym przed przystąpieniem do pracy w terenie pracownicy podlegali specjalnemu przeszkoleniu. Przeszkolenie, które przeprowadzali delegowani przez Związek znawcy, polegało na zapoznaniu z podstawami teoretycznymi zagadnienia, ustaleniu metody zbierania informacji i wytyczeniu trasy badań.

Przyjęto zasadę, że badający musi dotrzeć do każdej gminy, a jeżeli na jej terenie wykryje drobną wytwórczość przemysłową powinien dotrzeć do wszystkich miejscowości, gdzie dana wytwórczość występuje. Zbierając materiały powinien być pracownik nie ograniczać się do wiadomości otrzymanych w gminie lub sołectwie, lecz wejść w kontakt z samymi wytwórcami i to przynajmniej kilkoma, o ile możliwości zgromadzić ich dla wypytania itd. Ponadto miał zlecone uzupełniać zebrane wiadomości na jarmarkach, w sklepikach wiejskich, w małych miastach u nakładowców itd.

Pracownik nie wypełniał ankiety u wytwórców, lecz tylko notował uzyskane informacje. Miało to na celu osiągnięcie większej szczerości wypowiedzi.

Po zakończeniu badań odbywało się znów zebranie z przedstawicielami Związku, na którym omawiane były wyniki badań oraz ustalane potrzebne uzupełnienia.

Tam gdzie badań nie dalo się przeprowadzić tą metodą, były one prowadzone w drodze rozesłania ankiety do sołtysów oraz do korespondentów wybranych z pośród członków organizacji Rolniczych, młodzieżowych, przedstawicieli miejscowej inteligencji i wytwórców.

Tak zebrane dane są konfrontowane i uzupełniane w biurze Związku.

W okresie sprawozdawczym zakończone zostało zbieranie ankiety w wojew. Poleskim, Wołyńskim, Lubelskim, Kieleckim, Krakowskim, Białostockim i Łódzkim. Na ukończeniu są prace ankietowe w wojew. Lwowskim, Tarnopolskim i Stanisławowskim a w toku w wojew. Warszawskim. Ponad to nawiązane zostało porozumienie co do wykorzystania danych zebranych dla woj. Wileńskiego i Nowogródzkiego przez Towarzystwo Badania Ziemi Wschodnich. Obecnie materiały ankietowe są opracowywa-

ne i w najbliższych miesiącach zostaną opublikowane w specjalnym wydawnictwie, które zobrazuje liczbę warsztatów i liczbę zatrudnionych w drobnej wytwórczości na wsi, a ponad to zawierać będzie szacunek dochodu ludności rolniczej z drobnego przemysłu. W dalszych zamierzeniach leży opracowanie stosunku ludności zatrudnionej w produkcji w poszczególnych powiatach, do ogółu ludności małorolnej.

Niezależnie od wydawnictwa zawierającego dane cyfrowe opracowane są *mapy rozmieszczenia poszczególnych przemysłów* — przy czym dla części terenów mapy takie już są sporządzone.

II. Równolegle z akcją badawczą prowadzi referat prace zmierzające do *wypracowania gospodarczego programu w zakresie popierania i rozwoju drobnej — pozarolniczej — wytwórczości na wsi*. Programem tym muszą być objęte zagadnienia: organizacji tej wytwórczości we własnych zrzeszeniach (spółdzielniach) wytwórczych, sprawa udoskonalenia produkcji, zorganizowania zbytu i właściwej polityki ochronnej w dziedzinie celnej, podatkowej, taryf kolejowych itd.

W związku z tym stoją dokonane lub wydane przez Związek opracowania przedstawiające: a) *obroty zagraniczne towarami wytwarzanymi chałupniczo* bądź z tą produkcją konkurującymi oraz b) *omówienie stanu i prac wiejskich spółdzielni chałupniczych*. Ponadto położono nacisk na *zaznajomienie się z metodami popierania chałupnictwa za granicą*, co dokonane zostało w drodze zaznajomienia się z odnośną literaturą oraz udzieleniem wydatnego subsydium na wydanie pracy p. inż. Suchodolskiego, zawierającej sprawozdanie z dokonanych w tym zakresie badań w Niemczech, Austrii i Szwajcarii.

Powyższe prace Związku posiadają specjalną doniosłość w związku z *powziętą przez Komitet Ekonomiczny Ministrów uchwałą* mocą której zostały w okresie sprawozdawczym uruchomione znaczne kredyty na *popieranie chałupnictwa*. W akcji tej Związek bierze żywy udział, przy czym zebrane przez Związek materiały i wypracowane postulaty są nieraz wykorzystane. W szczególności dąży związek do właściwego poparcia przez dysponującą tymi funduszami podkomisję akcji organizacji zbytu wyrobów chałupniczych.

W najbliższych zamierzeniach referatu leży: 1) *ustalenie wykazu tych gałęzi i ośrodków produkcji, którymi należy się w ramach projektowanej akcji w pierwszym rzędzie zająć*, 2) *opracowanie zasad organizacji zbytu wyrobów objętych akcją ośrodków*, 3) *ustalenie zasad kredytowania produkcji i zbytu*.

Wyniki tych prac są już częściowo realizowane praktycznie.

III. Referat nie ogranicza się do wypracowywania programu gospodarczego — lecz w miarę nasuwających się możliwości przystępuje do realizacji poszczególnych jego fragmentów.

1) Związek dążył do uzupełnienia sieci instytucyj handlowych — o nastawieniu społecznym — prowadzących zbyty wyrobów ludowych i chałupniczych. We wschodniej części kraju siecią tą objęte są już wszyst-

kie województwa, natomiast w szeregu województw centralnych brak było takich instytucyj.

W okresie sprawozdawczym sfinalizowane zostały — podjęte z inicjatywy Związku — prace, dzięki którym stworzona została *Centrala Handlowa Przemysłu Ludowego w Krakowie*. Placówka ta wykazuje pomyślny rozwój.

W dalszym ciągu współdziała Związek przy tworzeniu się z inicjatywy Łódzkiej Izby Rolniczej *Nakładni Chałupniczej w Łodzi*, która zajmie się zbytem wyrobów utworzonych na terenie tej Izby spółdzielni, w powołaniu do życia analogicznej nakładni w Kielcach oraz rozszerzenie i przekształcenie na taką nakładnię istniejącej w Lublinie spółdzielni „Bazar Przemysłu Ludowego”.

2) Równolegle z tą akcją wyloniła się potrzeba stworzenia wyspecjalizowanej placówki eksportowej dla spółdzielni wikliniarskich i koszykarskich. Wytwórczość koszykarska ma charakter niemal wyłącznie produkcyjnej chałupniczej, opanowanej przez wyzyskujący ją obcy kapitał nakładczy. Ponad to jest to wytwórczość pracująca w ogromnej przewadze na eksport. Chałupnicy i ich spółdzielnie są zbyt słabe, by bez poważniejszej pomocy z zewnątrz wyzwolić się z pod wyzysku nakładców i podjąć się samodzielnie eksportu.

Przy żywym udziale Związku Bank Rolny przeznaczył poważniejsze środki na właściwe zorganizowanie spółdzielczego eksportu wyrobów koszykarskich.

3) Wreszcie — wobec możliwości eksportowych przemysłu ludowego i chałupniczego — które nie mogły być dotąd wykorzystane (mimo napływania dość licznych zamówień) na skutek złej organizacji handlowej, poparł Związek inicjatywę i prace przygotowawcze do utworzenia biura eksportowego, które by centralizowało napływające zamówienia, starało się o nowe rynki zbytu, kierowało zamówienia do właściwych bazarów i nakładni i pomagało ewent. finansowaniu zamówień.

Gestia biura powierzona została Centrali Bazarów, jako najpoważniejszej z wchodzących w grę instytucyj — z tym, iż Związek zagwarantował udział w tym biurze również niezrzeszonym w Centrali instytucjom nakładczym.

IV. Zainicjowane przez Związek prace wymagają stałej koordynacji i wglądu w ich wykonanie, co narzuca konieczność licznych wyjazdów. Z zasady bierze referat udział we wszystkich posiedzeniach powołanych przy większości Izb komisyj dla spraw przemysłu ludowego, domowego i chałupniczego. Ponadto organizowanie prac badawczych i udział w lokalnych konferencjach ustalających programy prac spowodował również szereg wyjazdów.

Poważną pozycją w pracy referatu jest udział w *Międzyministerialnej Komisji dla Spraw Przemysłu Ludowego i Domowego i jej Podkomisji Chałupniczej*. W związku z uruchomieniem przez Fundusz Pracy kredytów na prace nad podniesieniem przemysłu ludowego, domowego i chałupnicze-

go — referat opracował dla Komisji program wykorzystania tych kredytów w latach 1937/38 i 1938/39.

V. *Dalszym działem pracy była obrona prawna interesów drobnej wytwórczości.*

W związku z wystąpieniem Związku Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. do Ministerstwa Przemysłu i Handlu w sprawie konieczności rewizji wydanego w dniu 31 stycznia 1936 r. przez Ministra Przemysłu i Handlu zarządzenia zawierającego interpretację rozporządzenia tegoż Ministra o wyłączeniu przemysłu ludowego, domowego oraz pracy chałupniczej z pod przepisów prawa przemysłowego, a to ze względu na nieodpowiadający interesom wsi charakter tego zarządzenia, opracowany został na terenie jednej z Izb Rolniczych *projekt ustawy o ochronie przemysłu ludowego, domowego i pracy chałupniczej*, który wpłynął następnie jako projekt poselski do łaski marszałkowskiej.

Przy opracowywaniu powyższego projektu Związek współpracował z inicjatorami, a następnie brał udział w przygotowaniu obrony zawartych w projekcie postulatów na terenie parlamentarnym, przy czym występował w Sejmie jako rzeczoznawca. Zasadniczą wytyczną projektu było uwolnienie drobnej wytwórczości przemysłowej na wsi od krępujących ją przepisów ustawowych porządkowych i fiskalnych oraz stworzenie takich norm prawnych, które by sprzyjały zastępowaniu nakładztwa prywatnego przez własne organizacje wytwórców.

W toku prac parlamentarnych — biorąc pod uwagę, iż wejście tej ustawy w życie wymagałoby dłuższych prac przygotowawczych oraz dążąc do możliwie szybkiego zrealizowania najpilniejszych postulatów posłowie rolnicy zdecydowali się wycofać projekt, uzyskując w zamian od Rządu zapewnienie zmiany rozporządzenia Ministerstwa Przemysłu i Handlu z dnia 27 maja 1935 r. o wyłączeniu przemysłu ludowego, domowego oraz pracy chałupniczej z pod przepisów prawa przemysłowego w kierunku uwzględnienia żądań zorganizowanego rolnictwa oraz uzgodnienia z tak zmienionym rozporządzeniem odpowiednich przepisów podatkowych i z zakresu opieki społecznej.

W wyniku powyższego zobowiązania Ministerstwo Przemysłu i Handlu opracowało projekt nowelizacji odnośnego rozporządzenia oraz nadesłało takowy Związkowi do zaopiniowania. Projekt ten, który uzyskał moc prawną, idzie — zgodnie z postulatami Związku — po linii uwzględnienia interesów drobnej wytwórczości przemysłowej na wsi, przede wszystkim przez ściślejsze i lepiej odpowiadające istotnemu stanowi rzeczy ujęcie definicji, czym jest przemysł ludowy, domowy oraz praca chałupnicza, jak również dzięki rozszerzeniu koła osób, których współpraca z głównym wytwórcą nie powoduje utraty przez daną wytwórczość charakteru przemysłu ludowego lub domowego.

Nowelizacja prawa przemysłowego

W związku z projektami nowelizacji prawa przemysłowego Referat opracował i złożył Ministrowi Przemysłu i Handlu szczegółową opinię w tej sprawie, a następnie brał udział w charakterze rzeczoznawcy w szeregu posiedzeniach Komisji przemysłowej Sejmu, reprezentując poglądy i interesy rolnictwa w tej sprawie.

Prawo przemysłowe, regulując dziedzinę pozornie dalszą zainteresowaniom gospodarczego samorządu rolniczego, sięga w istocie głęboko w sferę żywotnych interesów wsi. W dobie dzisiejszej, gdy świadomość powagi zagadnienia przeludnienia wsi i nadmiaru rąk roboczych w gospodarstwach wiejskich stała się powszechną, nie ulega zakwestionowaniu teza, iż rolnictwo jest w nie mniejszej niż inne działy życia gospodarczego mierze zainteresowane w rozwiązaniu problemu uprzemysłowienia gospodarstwa narodowego, a w związku z tym w rekonstrukcji dotychczasowego ustawodawstwa w tej dziedzinie.

Zdaniem Związku Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. punktem wyjścia przy rozważaniu projektu nowelizacji obowiązującego prawa przemysłowego winno być ustalenie czy przyczyni się ona do stworzenia bardziej sprzyjających dla rozwoju drobnej wytwórczości warunków.

Podkreślając, iż dotychczasowe ustawodawstwo stwarza pewne hamulce dla dopływu ludności zwłaszcza wiejskiej do drobnej wytwórczości przemysłowej, Związek wypowiedział się w swojej opinii stanowczo przeciwko pogłębianiu reglamentacji drobnej wytwórczości oraz podkreślił, iż w szczególności rzemiosło wiejskie wymaga odrębnej, nacechowanej dużym liberalizmem polityki.

Drugim zasadniczym dla rolnictwa zagadnieniem było projektowane przez niektóre czynniki zniesienie dotychczasowego ust. 3 art. 2-go prawa przemysłowego, dotyczącego zwolnienie z pod prawa przemysłowego przemysłu ludowego, domowego i pracy chałupniczej.

Podkreślając w uzasadnieniu swojej opinii zjawisko *odrębnego normowania zagadnień rzemieślniczych, chałupniczych i przemysłowych* w ustawodawstwie szeregu krajów europejskich, Związek stwierdził, iż trudno mówić o jednolitych interesach warstw pracujących w tak odmiennych warunkach, jak np. rzemieślnicy i chałupnicy, że przypomnimy tutaj odmienny sposób zaopatrywania się w surowce, bezpośredni kontakt z rynkiem odbiorców i wolność gospodarczą rzemiosła, a brak takiego kontaktu i zależność gospodarczą wśród chałupników.

Należy również podkreślić, że odrębność interesów między rzemiosłem a chałupnictwem ulega w pewnym stopniu nawet zaostrzeniu, a to wobec faktu, iż coraz częściej, jako nakładca w stosunku do chałupnika, występuje nie wielki przemysłowiec, lub kupiec, lecz rzemieślnik posiadający uprawnienia mistrza.

Z wyżej przytoczonych względów Związek wypowiedział się *kategorycznie przeciwko skreśleniu ust. 3 art. 2-go prawa przemysłowego, natomiast za utrzymaniem go w obecnym brzmieniu, z tą jedynie zmianą, iż przewidziane w nim rozporządzenie wykonawcze Ministra Przemysłu i Han-*

dlu wydane być winno w porozumieniu z Ministrem Opieki Społecznej oraz Ministrem Rolnictwa i Reform Rolnych.

Opinia Związku Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. w końcu podkreśla iż przy ewentualnej nowelizacji prawa przemysłowego w prawie tym winny być w znacznie większym stopniu uwzględnione interesy wsi oraz zgłasza wybitne zainteresowanie samorządu rolniczego tymi zagadnieniami.

Niewątpliwie na skutek stanowiska Związku i zorganizowanej z jego inicjatywy akcji kół poselskich przedstawione wyżej, niebezpieczne dla drobnej wytwórczości przemysłowej na wsi tendencje, — nie zostały zrealizowane.

Budownictwo wiejskie

Biorąc pod uwagę wybitne i szybko rosnące znaczenie, jakie posiada akcja popierania racjonalnego budownictwa wiejskiego, — ze względu na to, iż wieś zabudowuje się nadal w sposób wysoce prymitywny, sprzeczny z wymaganiami racjonalnego gospodarstwa, higieny i kultury, przy użyciu lichych materiałów, a — w związku ze wzrostem liczby gospodarstw i corocznymi pogorzelami — budownictwo to pochłania poważne zasoby kapitałowe wsi, zagadnienie powyższe winno być stałym przedmiotem zainteresowań i prac samorządu rolniczego. Realizując podjętą w tym kierunku inicjatywę odbył Związek szereg konferencji z przedstawicielami Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Wzajemnych i przedstawił mu plan akcji w zakresie budownictwa wiejskiego, oparty na koordynacji działalności P. Z. U. W. z czynnikami samorządu rolniczego, za pośrednictwem Związku.

Stwierdzonem zostało iż zostaną narazie uruchomione trzy referaty budownictwa wiejskiego przy następujących Izbach Rolniczych:

Izbie Lwowskiej — dla terenów 3-ich województw Małopolski Wschodniej.

Izbie Lubelskiej — z zasięgiem działania na woj. Lubelskie i Wołyńskie.

Izbie Białostockiej — z zasięgiem działania na woj. Białostockie i Poleskie, ze szczególnym uwzględnieniem terenów przygranicznych.

Ponadto ustalone zostały 3 okręgi, w których akcję opartą na analogicznych zasadach prowadzić będą na razie organa fachowe P. Z. U. W. w ścisłym porozumieniu z terytorialnie właściwymi Izbami Rolniczymi. Są to następujące okręgi:

- a) Krakowsko-Kielecko-śląski,
- b) Warszawsko-Łódzki,
- c) Wileńsko-Nowogródzki.

Dla ustalenia szczegółowych wskazówek instrukcyjnych i organizacyjnych dla prac Inspektoratów Budownictwa Wiejskiego przy Izbach Rolniczych oraz zapewnienia koordynacji i ogólnego programowego kierunku utworzona zostanie komórka centralna przy Związku Izb i Organizacyj Rolniczych w postaci organu kolegialnego (Komitetu) z udziałem repre-

zentantów samorządu rolniczego, organizacyj rolniczych i spółdzielczych, Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Wzajemnych i innych najbardziej zainteresowanych tą akcją czynników centralnych. Funkcje stałego sekretariatu fachowego tej Komisji, w celu wykonania współpracy istniejącego już w tej dziedzinie aparatu na terenie społeczno-rolniczym — powierzone kierownikowi W-łu Budownictwa Wiejskiego C. T. O. i K. R.

Dla realizacji powyższych zamierzeń Związek uzyskał od Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Wzajemnych zasilek z którego zostaną pokryte koszty prowadzenia 3-ech wyżej wymienionych inspektoratów przy Izbach Rolniczych — łącznie z rozjazdami oraz koszty akcji centralnej — koszty rozjazdów i dodatkowe wynagrodzenie sekretarza Komisji, zwrot kosztów podróży uczestników konferencji fachowych i rzeczoznawców.

Ta dziedzina pracy zapoczątkowana w końcu okresu sprawozdawczego ulega coraz żywшему rozwojowi.

Sprawa ustroju organizacyjnego rolnictwa

Z pośród prac referatu organizacji rolnictwa należy podkreślić opracowanie i wydanie dwóch tomów zawierających źródłowe materiały informacyjne o aktualnych formach organizacji zawodowej rolnictwa w 11 krajach europejskich.

Na całość pracy składa się omówienie form organizacyjnych rolnictwa w poszczególnych krajach oraz teksty odnośnych ustaw w pełnym przekładzie.

Materiały te uzyskane zostały w znacznej mierze zawdzięczając wysoce życzliwemu stosunkowi i pomocy Ministerstwa Spraw Zagranicznych, które specjalnie zaleciło placówkom zagranicznym dostarczenie Związkowi Izb i Organizacji Rolniczych R. P. potrzebnych danych i informacji. Ponadto opierał się Związek na zgromadzonej literaturze przedmiotu, uzupełnionej częściowo, danymi uzyskanymi przy sposobności bezpośredniego zetknięcia się z organizacjami rolniczymi niektórych krajów europejskich.

Opracowanie przedstawia jedynie formy współczesnej organizacji samorządu rolniczego zagranicą, z pominięciem narazie analizy działalności tych zrzeszeń publicznych rolnictwa, jako też opisu poszczególnych różnorodnych i płynnych oraz trudnych nieraz do uchwycenia form dobrowolnych zrzeszeń rolniczych, rozszerzałoby to bowiem nadmiernie zakres postawionego tematu.

Od czasu wejścia w życie naszego prawa o izbach rolniczych nastąpiły w całej niemal Europie wielkie przemiany w ustroju zawodowym rolnictwa. Obecny obraz ogólny sytuacji organizacyjnej rolnictwa europejskiego jest zupełnie odmienny od tego, jaki mieli przed sobą autorzy dekretów o izbach rolniczych z marca 1928 r.

Charakteryzując najogólniej kierunek tych przeobrażeń, należy podkreślić, że dziś już naogół dominuje w ustawodawstwie pojęcie samorządu rolniczego — jako powszechnej organizacji zawodu rolniczego w pań-

stwie, której organa lokalne (poszczególne Izby Rolnicze itp.) są jedynie ogniwami całości.

W zakresie obecnych form ustrojowych rolnictwa zarysowują się dwie odrębne grupy — nowe organizacje korporacyjne w rolnictwie oraz dotychczasowe Izby Rolnicze, przy czym o ile przed dziesięciu laty, gdy wprowadzane były na całym obszarze Polski Izby Rolnicze — samorząd gospodarzy (poza krajami niemieckimi) dopiero wyrabiał sobie prawo obywatelstwa w rolnictwie poszczególnych krajów Europy — do dziś już utrwalił się on i rozwinął w ogromnej większości państw europejskich.

Nowy ustrój korporacyjny, który wystąpił na widownię w rolnictwie niektórych państw, nie jest bynajmniej zjawiskiem jednolitym. Przeciwnie spotykamy tu różne odcienie, — od ustrojów totalnych z mniej lub bardziej daleko sięgającym systemem reglamentacji stosunków rolniczych (Niemcy, Włochy), — do systemów liberalnych, ograniczających zasięg działania korporacji tylko do pewnych ogólnych ram reprezentacji zawodu w których pulsuje po dawnemu życie dotychczasowych izb i zrzeszeń rolniczych dobrowolnych.

W dziedzinie izb rolniczych (a korporacji tymbardziej), *dostrzegamy wyraźnie tendencje rozszerzenia zakresu kompetencji samorządu zawodowego na różne dziedziny życia gospodarczego pośrednio nawet związane z rolnictwem* np. zagadnienie zbytu i przetwórstwa artykułów rolniczych, spółdzielczość rolniczą itp.

Szeroko stosowaną zasadą jest również zapewnienie udziału w samorządzie gospodarczym organizacjom rolniczym ogólnym i branżowym.

Przy tym współczesny samorząd rolniczy opiera się naogół biorąc na względnie szerokiej podstawie wyborczej oraz na zasadzie organizacji kilkustopniowej.

Zapoznając się z obecnymi formami organizacyjnymi rolnictwa różnych krajów europejskich nasuwa się pewne ogólne spostrzeżenie: gdy jeszcze stosunkowo niedawno rolnictwo stanowiło wielki, lecz dosyć bierny konglomerat, będący raczej przedmiotem niż podmiotem polityki gospodarczej, to dziś rolnictwo występuje na widownię jako jednolicie zorganizowany zawód, świadomy swoich interesów, i równocześnie swoich wielkich obowiązków — w stosunku do zbiorowego dobra, całego gospodarstwa narodowego.

Omawiane opracowanie wykorzystane było przy pracach wybranej przez Radę Związku Komisji Statutowej oraz — jako jedyne tego rodzaju wydawnictwo wywołało żywe zainteresowanie zarówno wśród czynników urzędowych jak i społecznych. Jako dalsze studium prac przewiduje się opracowanie całokształtu materiałów dotyczących organizacji rolnictwa w Polsce.

Sekcja Izb Rolniczych

Prace wszystkich referatów Związku wiążą się ściśle z obsługą prac Izb Rolniczych w zakresie programu gospodarczego rolnictwa i realiza-

cją wypracowanych przez nie postulatów. Przedmiotem prac Sekcji Izb Rolniczych są natomiast sprawy organizacyjne oraz zagadnienia związane z ustrojem i funkcjonowaniem Izb Rolniczych. Rozpatrywaniu wy-
suwających się tu zagadnień poświęcony był w okresie sprawozdawczym szereg zebrań Sekcji.

W pierwszym więc rzędzie zwrócić uwagę należy na zebranie Zarządu Sekcji — z udziałem wszystkich Prezesów Izb, odbyte w dniu 30 października 1937 r., na którym rozpatrywana była sprawa projektu rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych o stosunku służbowym pracowników Izb Rolniczych. W wyniku obrad złożony został Ministerstwu Rolnictwa i Reform Rolnych memoriał, w którym wyrażona została opinia Sekcji, iż sprawa unormowania stosunków służbowych pracowników Izb Rolniczych posiada zasadnicze znaczenie dla prac samorządu rolniczego oraz łączy się ściśle z jego podstawowymi atrybutami, przyczem zbyt daleko sięgająca ingerencja władz nadzorczych w stosunki personalne Izb Rolniczych groziłaby wypaczeniem samej struktury samorządu rolniczego. Zagadnienie to jest wysoce aktualne, jednak nie może być załatwione szablonowo i nie powinno petryfikować istniejących stosunków, lecz zawierać rozwiązanie zasadnicze, uwzględniające konieczność dopływu i utrzymania w Izbach Rolniczych najbardziej wartościowego elementu pracowniczego, co jest szczególnie ważnym w związku ze stałym rozwojem zakresu prac izb rolniczych. Wiąże się to ściśle ze sprawą wysokości uposażenia, stabilizacji stosunków służbowych, jako też z kwestią zabezpieczenia emerytalnego, biorąc pod uwagę, że zabezpieczenie w Z. U. S. nie jest właściwym rozwiązaniem w danej dziedzinie. Uruchomienie zasadniczych prac w kierunku rozwiązania tych zagadnień nie wyklucza wstępnego ujednolicenia organizacji stosunków służbowych w Izbach — w potrzebnym zakresie i z uwzględnieniem istniejących odrębności regionalnych.

Odbyty w dniu 15 grudnia 1937 r. Zjazd Prezesów Izb Rolniczych poświęcony był przede wszystkim sprawom budżetowym. W związku z rozpoczynającą się dyskusją w Sejmie podniesiono konieczność podwyższenia udziału Izb Rolniczych we wpływach z podatku gruntowego i konieczności zahamowania stałego spadku wydatków na oświatę rolniczą. Uchwalono również podjąć starania o zmianę ustawy o podatku specjalnym od uposażeń pracowników w kierunku przekazania wpływów z podatku specjalnego od pracowników Izb Rolniczych na rzecz tychże Izb, które w tym wypadku mogłyby zwracać podatek swym pracownikom. Wreszcie w związku z zaproszeniem na zebranie Dyrektora Funduszu Pracy p. Gnoińskiego, przedyskutowane zostały wytyczne dalszej współpracy Funduszu Pracy w akcji nad podniesieniem rolnictwa, przyczem uzyskano zapowiedź, iż wypracowane przez samorząd rolniczy wytyczne tej akcji będą nadal utrzymane.

Na odbytym w dniu 17 stycznia 1938 r. ogólnym zebraniu Sekcji dokonane zostały wybory Zarządu Sekcji, przyczem Przewodniczącym Sekcji został p. inż. Bolesław Przedpełski, na członków Zarządu wybrano pp.

Władysława Kamińskiego, Jana Morawskiego, Kazimierza Paparę i Jana Piotrowskiego, na zastępców zaś pp. Jana Donimirskiego i Tomasza Kozłowskiego. Na tymże zebraniu dyskutowane były nadal postulaty samorządu rolniczego w stosunku do budżetu państwowego.

Wobec podjęcia na terenie ciał parlamentarnych inicjatywy zmierzającej do zrealizowania wysuwanego od szeregu lat przez Sekcję postulatu zmiany przepisów dotyczących finansów Izb Rolniczych oraz projektu nowelizacji szeregu przepisów rozporządzenia o izbach rolniczych, zwołane zostało na dzień 1 marca 1938 r. ogólne zebranie Sekcji. W przeprowadzonej dyskusji wyrażony został pogląd, iż podniesienie wpływów własnych izb rolniczych jest koniecznym. Podniesienie to nie może zamykać możliwości korzystania przez Izby Rolnicze z subwencji Ministerstwa Rolnictwa i R. R., powinno jednak stworzyć taki stan rzeczy, by możliwie duża część budżetu Izb mogła być pokryta z własnych wpływów. W związku z powyższym zarysowała się tendencja zróżniczkowania wysokości procentowego udziału we wpływach z podatku gruntowego dla poszczególnych Izb, a to biorąc pod uwagę różnice potrzeb poszczególnych terenów oraz globalnej wysokości wpływów z tego podatku w poszczególnych województwach. Dla szczegółowego rozpatrzenia projektu nowelizacji ustawy o izbach rolniczych, wyłoniona została specjalna Komisja.

W dniu 31 maja 1938 r. odbyło się zebranie Zarządu Sekcji poświęcone wykonaniu atrybucyj Zarządu w zakresie desygnowania kandydatów do składu Zarządu Związku Izb i Org. Roln. R. P. oraz sprawom organizacyjnym, a w pierwszym rzędzie zwołaniu Zjazdu Prezesów, Zjazdu Dyrektorów oraz Zjazdu Referentów Ekonomicznych Izb Rolniczych, ponadto przedyskutowano sprawę dostosowania w większym stopniu prac Komitetu Energetycznego do potrzeb rolnictwa oraz przyjęto wypracowany przez Biuro Związku plan współpracy samorządu rolniczego z Państwowym Zakładem Ubezpieczeń Wzajemnych w zakresie zagadnień budownictwa wiejskiego. Ostatni w okresie sprawozdawczym Zjazd Prezesów Izb Rolniczych odbył się na Polesiu w dniach 4 i 5 lipca b. r. i połączony był ze zwiedzeniem szeregu obiektów oraz prac w zakresie gospodarki rolnej oraz przemysłu rolnego.

Ponadto w okresie sprawozdawczym zorganizowała Sekcja w dniach 6 i 7 września 1938 r. Zjazd Dyrektorów Izb Rolniczych w Katowicach oraz w dniach 8, 9 i 10 listopada 1937 r. Zjazd Referentów Ekonomicznych Izb Rolniczych w Łodzi. Na tym ostatnim Zjeździe przedyskutowane zostały zagadnienia: krajowych surowców włókienniczych na tle polityki przemysłowej, zagadnienie giełd zbożowo-towarowych oraz projekt organizacji prac działów ekonomicznych w Izbach Rolniczych.

Sekcja Organizacyj| Ogólno-Rolniczych

W roku sprawozdawczym w porównaniu z rokiem poprzednim liczba Kółek Rolniczych we wszystkich organizacjach ogólnorolniczych wzrosła o 14%, liczba członków Kółek wzrosła o 3%.

Wzrost liczby Kółek Rolniczych zaznaczył się najwięcej w województwie białostockim, śląskim, tarnopolskim i kieleckim, wzrost zaś liczby członków Kółek w województwach: białostockim, pomorskim i śląskim.

Jedynie w trzech województwach Małopolski Wschodniej zaznacza się wyraźnie poważny spadek, w szczególności w województwie lwowskim, liczby członków Kółek Rolniczych, ponieważ Małopolskie Tow. Rolnicze we Lwowie w ubiegłym roku sprawozdawczym przeprowadziło gruntowną selekcję w swoich Kółkach Rolniczych w wyniku której skreślono z liczby członków wszystkich rolników, rzekomo należących do Kółka, nieopłacających jednak składek członkowskich i niebiorących udziału w pracach Kółka. Tym niemniej liczba samych Kółek wzrosła na wspomnianym terenie w ubiegłym roku sprawozdawczym, przy czym w województwie tarnopolskim, dość poważnie.

W ubiegłym roku sprawozdawczym, w poszczególnych województwach, wojewódzka organizacja ogólna - rolnicza zrzeszała przeciętnie na powiat:

Województwa Zachodnie: Kółek Rolniczych Członków Kółek

w woj. poznańskim	27	1.233
„ „ pomorskim	36	1.336
„ „ śląskim	39	1.028

Województwa Południowe:

w woj. krakowskim	58	1.860
„ „ lwowskim Małop.	38	865
„ „ stanisławowskim Tow.	19	491
„ „ tarnopolskim Roln.	43	994
Silskyj Gospodar	30	1.633
(w woj. lwowskim, stanisławowskim, tarnopolskim)		

Województwa Centralne:

w woj. białostockim	31	722
„ „ kieleckim	48	1.055
„ „ lubelskim	43	1.146
„ „ łódzkim	62	1.421
„ „ warszawskim	43	1.154

Województwa Wschodnie:

w woj. nowogrodzkim	51	1.184
„ „ poleskim	17	404
„ „ wileńskim	48	1.303
„ „ wołyńskim	42	1.197

Powyższe zestawienie nie może oczywiście obrazować siły liczebnej poszczególnych wojewódzkich organizacji ogólna - rolniczych z uwagi na

to, że w województwach Zachodnich i Południowych powiaty — jak wiadomo — są i co do obszaru i pod względem zaludnienia mniejsze, niż w województwach centralnych, bez porównania zaś mniejsze niż w województwach wschodnich. Ponadto brać należy pod uwagę, że w województwach zachodnich istnieje obok polskiej organizacji ogólnie - rolniczej organizacja rolnicza niemiecka pod nazwą „Landbund”. Chcąc zatem zobrazować porównawczo siłę liczebną poszczególnych organizacji ogólnie - rolniczych, należałoby raczej wziąć pod uwagę procent ogólnej ilości właścicieli gospodarstw rolnych, zrzeszonych w ich szeregach.

Zestawienie zupełnie ścisłych danych statystycznych w tej mierze jest o tyle trudne, że od czasu ostatniego powszechnego spisu ludności, sporządzonego — jak wiadomo — w r. 1931, nie została sporządzona dokładna statystyka ogólnej ilości warsztatów rolnych w kraju. W mniej więcej dokładnym przybliżeniu wszakże stan rzeczy w powyższym zakresie w r. ub. przedstawiał się następująco:

<i>Województwa Zachodnie:</i>	Zrzeszonych rolników	Stosunku do ludności polskiej
w woj. poznańskim	ca 36%	ca 42%
„ „ pomorskim	„ 43%	„ 53%
„ „ śląskim	„ 40%	„ 50%

Województwa Południowe:

w woj. krakowskim	ca 10,5%	
„ „ lwowskim		ca 12%
„ „ stanisławowskim		„ 15%
„ „ tarnopolskim		„ 20%
Silskyj Hospodar	ca 18% (w stos. do ludn. ruskiej)	

Województwa Centralne:

w woj. białostockim	ca 3,5%
„ „ kieleckim	„ 6%
„ „ lubelskim	„ 7%
„ „ łódzkim	„ 9%
„ „ warszawskim	„ 12%

Województwa Wschodnie:

w woj. nowogródzkim	ca 2,5%
„ „ poleskim	„ 2%
„ „ wileńskim	„ 6%
„ „ wołyńskim	„ 7%

Przeciętnie ca 11%

Jak z powyższego zestawienia widać pod względem procentu zrzeszonego rolnictwa na pierwszym miejscu stoją województwa zachodnie, na drugim południowe, na trzecim centralne, na czwartym wschodnie.

Dla pełniejszego zobrazowania stanu poszczególnych organizacji ogólnorolniczych w ubiegłym roku sprawozdawczym Sekcja zgromadziła również statystyczne dane dotyczące źródeł ich dochodów w roku budżetowym 1937/38. Dane w powyższym zakresie, dotyczące organizacji ogólnorolniczych należących do Sekcji, przedstawiały się w ogólnych liczbach (wg. preliminarzy), następująco:

Dochody ze składek członkowskich	434.852 zł.
„ z zapisów i darowizn	1.500 „
„ z zakładów i przedsiębiorstw	242.836 „
„ z subwencji	463.952 „
„ z opłat za korzystanie ze specjalnych usług organizacji	250.628 „
„ z innych źródeł	7.750 „
Ogółem	1.401.518 zł.

Sprawy organizacyjne.

1) Zgodnie z uchwałami Ogólnego Zebrania Sekcji z dnia 22 marca 1937 r. działalność Sekcji w okresie sprawozdawczym poświęcona była w pierwszym rzędzie: a) zagadnieniom ustabilizowania finansowania i kierownictwa prac nad podniesieniem rolnictwa, prowadzonych na terenie powiatów, b) sprawie pracowników agronomii społecznej, zatrudnionych na szczeblu powiatowym.

Ad a) Zarząd Sekcji w dniu 16.X.1937 r. powołał specjalną komisję, w składzie 9 osób, której zadaniem było opracowanie projektu ustabilizowania źródeł finansowania prac nad podniesieniem rolnictwa prowadzonych na terenie powiatów oraz ustalenia podziału kompetencji w zakresie kierownictwa temi pracami. Komisja po zapoznaniu się z materiałami, dostarczonymi przez poszczególne organizacje ogólnorolnicze i izby rolnicze, jak również zebranymi przez Związek w drodze wyjazdów — stwierdziła, iż nie są ustabilizowane źródła finansowania prac nad podniesieniem rolnictwa prowadzonych na terenie powiatów; fundusze przeznaczone na ten cel nie są oparte na żadnych ustalonych normach, lecz są płynne. b) Funduszami przeznaczonymi na prace nad podniesieniem rolnictwa, prowadzone na terenie powiatów, dysponują niezależnie od tego o jakie województwo chodzi, albo izby rolnicze i organizacje ogólnorolnicze, albo organizacje ogólnorolnicze powiatowe i Samorządy Powiatowe. c) Kierownictwo prac nad podniesieniem rolnictwa w powiatach — poza terenem paru województw — jest albo dwojakie, albo dwutorowe, przy czym ingerencja Samorządów Powiatowych wprowadza tutaj wielokrotne momenty niepożądane w pracach o charakterze gospodarczo-społecznym.

Wobec tego komisja uznała za konieczne: 1) ustabilizowanie wysokości kwot przeznaczonych na popieranie rolnictwa w budżetach Samorządów Powiatowych, 2) ujednolicenie zasad dysponowania kwotami na wyżej wymienione cele, 3) ujednolicenie sprawy kierownictwa pracami nad podniesieniem rolnictwa w powiatach.

W wyniku powyższego komisja opracowała szereg tez, które zostały przyjęte przez Zarząd Sekcji w dniu 26 stycznia 1938 r. w brzmieniu następującym:

I. Samorządy Powiatowe winny conajmniej 10% swoich dochodów zwyczajnych — z wyłączeniem opłat drogowych — przeznaczać na popieranie wytwórczości rolniczej tj. na utrzymanie personelu fachowego, na oświatę rolniczą pozaszkolną, na popieranie wytwórczości roślinnej, na popieranie wytwórczości zwierzęcej i na zasiłki dla organizacji rolniczych bez z góry określonego celu.

II. Wszelkimi funduszami na prowadzenie prac nad podniesieniem rolnictwa w powiatach — w działach ustawowo powierzonych izbom rolniczym — dysponować winny właściwe terytorialne izby rolnicze, przy czym wydatkowanie funduszy na cele powyższe winno być uskuteczniane za pośrednictwem organizacji ogólnorołniczych powiatowych ewent. wojewódzkich.

III. Całkowicie bezpośrednie kierownictwo prac nad podniesieniem rolnictwa w powiatach — w działach ustawowo powierzonym izbom rolniczym — winno spoczywać w rękach władz powiatowych organizacji ogólnorołniczych. Instruktorzy rolniczy zatrudnieni na szczeblu powiatowym winni podlegać służbowo i organizacyjnie władzom powiatowych organizacji ogólnorołniczych (w zakresie fachowym właściwej terytorialnie izbie rolniczej). W wyjątkowych wypadkach instruktorzy rolniczy specjaliści mogą być uzależnieni służbowo od izb rolniczych, organizacyjnie wszakże winni i wówczas podlegać władzom powiatowych organizacji ogólnorołniczych. Wszyscy instruktorzy rolniczy zatrudnieni na szczeblu powiatowym winni być niezależnieni służbowo od władz administracyjnych i od samorządu terytorialnego.

W trzech województwach Małopolski Wschodniej w powiatach gdzie czynne są również organizacje ogólnorołnicze ruskie — instruktorzy rolniczy zatrudnieni na szczeblu powiatowym winni podlegać służbowo miejscowej izbie rolniczej.

IV. W województwach, w których prace nad podniesieniem rolnictwa prowadzi jedna organizacja ogólnorołnicza, a w skład władz powiatowych organizacji ogólnorołniczych wchodzi na mocy statutu przedstawiciele Samorządu terytorialnego i radcowie izb rolniczych — funkcje powiatowych komisji rolnych pełnić winny Zarządu ewentualnie Rady odnośnych powiatowych organizacji ogólnorołniczych.

Wyżej wymienione tezy po wprowadzeniu pewnych poprawek przez Zarząd Związku Izb i Organizacji Rolniczych R. P. zostaną w najbliższym czasie przedłożone w formie memoriału — Ministerstwu Spraw Wewnętrznych i Ministerstwu Rolnictwa i Reform Rolnych.

Niezależnie od powyższego Sekcja wielokrotnie podejmowała interwencje u czynników administracyjnych odnośnie uregulowania warunków i metod prac nad podniesieniem rolnictwa w powiatach, zgodnie z przyjętymi przez Zarząd Sekcji тезami. Interwencje osiągnęły częściowo pozytywne rezultaty w szczególności w sprawach zwiększenia dotacyj samorządów terytorialnych na popieranie wytwórczości rolniczej, oraz powierzania kierownictwa prac nad podniesieniem rolnictwa w powiatach — władzom powiatowych organizacji ogólnorołniczych.

Ad b) Powołana przez Zarząd Sekcji specjalna komisja pod nazwą Centralnego Komitetu do spraw pracowników agronomii społecznej przeprowadziła w okresie sprawozdawczym następujące prace:

1) Opracowane zostały ogólne wytyczne, dotyczące dokształcania czynnych instruktorów rolniczych.

2) Opracowany został projekt ustabilizowania warunków pracy i płacy instruktorów rolniczych zatrudnionych na szczeblu powiatowym. Powyższy projekt przedłożony został przez Związek Izb i Organizacji Rolniczych R. P. Ministerstwu Rolnictwa i Reform Rolnych. Ministerstwo definitywnie załatwienie wyżej wymienionej sprawy odroczyło do czasu opracowania pragmatyki służbowej dla pracowników instytucji samorządu gospodarczego (izb rolniczych). Sekcja podejmuje jednak już obecnie inicjatywę zmierzającą do częściowego, tymczasowego, uregulowania warunków pracy i płacy instruktorów rolniczych, zatrudnionych na szczeblu powiatowym, przyjmując za podstawę projekt opracowany przez Komitet.

3) Zaprowadzona została szczegółowa ewidencja wszystkich czynnych instruktorów rolniczych zatrudnionych na szczeblu powiatowym.

Sprawa zaległości podatkowych organizacji ogólnorołniczych z okresu do dnia 31.XII.1932 r., które stanowiły poważny ciężar dla tych organizacji, została na skutek starań Sekcji załatwiona, w ten sposób, że niektórym z zainteresowanych organizacjami ogólnorołniczych zaległości z wyżej wymienionego tytułu zostały umorzone, innym zaś, rozłożone na raty. Natomiast sprawa zaległości organizacji ogólnorołniczych wobec Ubezpieczalni Społecznych z okresu do dnia 31.XII.1932 r. nie została dotychczas definitywnie załatwiona. Jednakże na skutek starań Sekcji Zakład Ubezpieczeń Społecznych skłania się do załatwienia jej w sposób następujący: odsetki zostaną zainteresowanym organizacjom ogólnorołniczym umorzone całkowicie, pozostała zaś należność zostanie rozłożona na raty, na okres w uzależnieniu od kwoty dłużnej — do lat 10.

Sekcja utrzymuje stały kontakt z wszystkimi wchodzącymi w jej skład organizacjami ogólnorołniczymi. Inspektor organizacyjny Sekcji brał, w miarę możliwości, udział w wszystkich zwyczajnych, jak również nadzwyczajnych Walnych Zebraniach organizacji ogólnorołniczych należących do Sekcji. Ponadto inspektor organizacyjny Sekcji odbywał periodyczne wyjazdy do wszystkich organizacji ogólnorołniczych należących do Sekcji. Przy wyjazdach swoich w okresie sprawozdawczym inspektor organizacyjny — w związku z pracami prowadzonymi przez

Sekcję — starał się w pierwszym rządzie zapoznawać z organizacją pracy w powiecie w poszczególnych województwach, jak również ze stanem personelu agronomii społecznej zatrudnionego w powiatach, odnośnie jego wyszkolenia w dziedzinie agronomii społecznej, oraz warunków pracy i płacy (w ubiegłym roku sprawozdawczym inspektor organizacyjny wziął udział w 6 kurso-konferencjach instruktorskich, zorganizowanych przez izby rolnicze i wojewódzkie organizacje ogólnorołnicze).

Zorganizowana została konferencja dyrektorów (kierowników) organizacji ogólnorołniczych. Wspomniana konferencja poświęcona była w pierwszym rządzie zagadnieniu zadań organizacji ogólnorołniczych w zakresie organizowania zbytu produktów rolniczych. Konferencja połączona była z wycieczką na teren działalności Małopolskiego Tow. Rolniczego we Lwowie, dla dokładnego zapoznania się z działalnością placówek organizacji zbytu produktów rolniczych, stworzonych przez, lub przy ścisłym współudziale, wymienionej organizacji.

Konferencja przyjęła szereg tez, w których, w pierwszym rządzie podkreślona została konieczność podjęcia przez wszystkie organizacje ogólnorołnicze prac, mających za zadanie propagowanie i usprawnianie akcji organizacji zbytu produktów rolniczych i przygotowywanie tą drogą na wsi odpowiedniego gruntu do akcji spółdzielczej. Dla prowadzenia zaś prac w wyżej wymienionym zakresie należy tworzyć przy biurach wojewódzkich organizacji ogólnorołniczych — w miarę zaś posiadanych środków również i powiatowych — specjalne etaty inspektorów organizacji zbytu.

Dodać należy, że w ubiegłym roku sprawozdawczym szereg wojewódzkich organizacji ogólnorołniczych podjęło starania o zdobycie środków na utworzenie w swoich biurach inspektorów organizacji zbytu, które to starania Sekcja ze swojej strony u właściwych czynników popierała i że w roku budżetowym 1938/39 powyższy dział pracy w niektórych wojewódzkich organizacjach ogólnorołniczych został uruchomiony.

Z uwagi na to, że istotnie na terenie wszystkich niemal województw (z wyjątkiem województwa krakowskiego), zrzeszeń rolniczych o charakterze specjalnym poza organizacjami ogólnorołniczymi wprowadza wielotorowość do prac, mających na celu organizowanie zawodowe społeczeństwa rolniczego i tworzenie mocnego frontu zrzeszonego rolnictwa — Sekcja podjęła starania, zmierzające do skoncentrowania wszystkich zrzeszeń rolniczych o charakterze specjalnym w organizacjach ogólnorołniczych (wojewódzkich i powiatowych).

Na Ogólnym Zebraniu Sekcji w dniu 23 maja 1938 r. powołana została specjalna komisja, która na wstępnym posiedzeniu powzięła uchwałę zwołania konferencji — z udziałem przedstawicieli Sekcji Spółdzielczości Rolniczej i Sekcji Organizacji Specjalnych — dla przyjęcia konkretnych wniosków odnośnie ustalenia form łączności organizacyjnej organizacji ogólnorołniczych ze zrzeszeniami rolniczymi o charakterze specjalnym i ze zrzeszeniami spółdzielczości rolniczej.

Zorganizowana została konferencja wszystkich organizacji ogólnorolniczych, podczas której omówione zostało zagadnienie prasy fachowo rolniczej regionalnej. W wyniku wspomnianej konferencji ustalono opinię, że — z uwagi na niejednorodność warunków gospodarczo społecznych w poszczególnych województwach — ideałem do którego należało by dążyć — winno być posiadanie przez każdą wojewódzką organizację ogólnorolniczą własnego organu prasowego. Z uwagi jednak na to, że trudno przewidywać w najbliższym okresie czasu pozyskanie takiej ilości prenumeratorów, ażeby pokryć można było koszty nakładu wydawnictw, obejmujących swoim zasięgiem taki teren — należy dążyć przynajmniej do dostosowania zasięgu działalności periodycznych czasopism fachoworolniczych do stopnia uświadomienia i poziomu intelektualnego miejscowego społeczeństwa rolniczego, tak ażeby wpływy abonamentowe pokrywać mogły koszty nakładu.

Powołana przez Zarząd Sekcji Komisja filmowa opracowała szczegółowy plan realizacji filmów propagandowo rolniczych w ciągu 5 lat. Zgodnie z uchwałą Zarządu z dnia 16.X.1937 r. Sekcja wystąpiła do wszystkich izb rolniczych z wnioskiem o wzięcie udziału w stworzeniu funduszu zakładowego na sfinansowanie akcji zrealizowania pierwszych 2 filmów propagandowo-rolniczych. (Według projektu komisji filmowej udział izb rolniczych wynosił by 0,1% globalnej kwoty ich budżetów na rok 1938/9). Izby rolnicze odmówiły jednak współudziału w stworzeniu funduszu u zakładowego na wyżej wymieniony cel, motywując powyższe poważnym zwiększeniem wydatków na zwykłe wydatki budżetowe. Z uwagi wszakże na znaczenie filmów propagandowo rolniczych w pracach nad gospodarczym i kulturalnym podniesieniem wsi — Sekcja kontynuuje starania o stworzenie odpowiednich podstaw finansowych do zrealizowania wspomnianej akcji.

Niezależnie od powyższego na skutek starań komisji filmowej Spółka Akc. Eksploatacji Soli Potasowych wyświetla bezpłatnie w organizacjach ogólnorolniczych — najczęściej podczas zimowych zjazdów i kursów dla zarządów Kółek Rolniczych — filmy propagandowo rolnicze własnej produkcji.

Utrzymywany jest nadal kontakt z Sekcją Rolną Polskiego Radia, polegający na stałym dostarczaniu materiałów informacyjnych do niedzielnej gazetki rolniczej, jak również na współpracy przy ustalaniu programów o charakterze propagandowym.

Poza wyżej wyszczególnionymi pracami o charakterze ogólnymi — Sekcja popierała w razie potrzeby prace i przedsięwzięcia poszczególnych organizacji ogólnorolniczych. W dużej mierze np. dzięki staraniom Sekcji Ministerstwo Skarbu i Ministerstwo Spraw Wewnętrznych przyznało poważne ulgi Małopolskiemu Tow. Rolniczemu przy rejestrowaniu nowego statutu uchwalonego 8 kwietnia 1937 r.

Na zakończenie podkreślić należy, że od czasu ostatniego Ogólnego Zebrania Sekcji zaznacza się coraz ściślejsza współpraca organizacji ogólno-rolniczych należących do Sekcji z jej władzami.

Sekcja Zrzeszeń Spółdzielczości Rolniczej

Zebrania ogólne Sekcji i Zebrania Zarządu Sekcji poświęcone były w okresie sprawozdawczym zagadnieniom dotyczącym organizacji i działalności zrzeszeń spółdzielczości rolniczej, a wiążącym się bądź z konkretną działalnością Związku, bądź też z ogólną polityką gospodarczą Państwa.

W szczególności — jak to zostało ustalone na zebraniu Zarządu Sekcji w dniu 12 stycznia 1938 r. — przedmiotem prac Sekcji są zagadnienia „graniczne” — interesujące w równej mierze Izby Rolnicze, bądź organizacje zawodowe rolnicze, jak i spółdzielczość.

Ponadto szereg zebrań Zarządu Sekcji poświęcone były wykonywaniu statutowo przewidzianych kompetencji w zakresie organizacji wewnętrznej Związku.

W toku prac Sekcji podkreślono konieczność ścisłego kontaktu między Związkiem, a zrzeszeniami spółdzielczymi w zakresie realizacji programu gospodarczego rolnictwa. W związku z tym ustalone zostało, iż projekty ustaw winny być rozsyłane do opiniowania do wszystkich członków Sekcji, a równocześnie członkowie Sekcji winni się w większym stopniu starać o utrzymanie kontaktu z pracami Związku i uzgadniać swe wystąpienia z naczelną reprezentacją rolnictwa.

W zakresie prac prowadzonych przez poszczególne referaty Związek był w stałym kontakcie z zrzeszeniami spółdzielczości rolniczej na odcinku prac, które te zrzeszenia interesują.

IV. PRACE W DZIEDZINIE ZAGADNIENÍ OŚWIATOWYCH I FACHOWO-ROLNICZYCH

Prace w dziedzinie kultury wsi

Podstawowym zadaniem Referatu Kultury Wsi jest gromadzenie materiałów dotyczących zagadnienia rozwoju kultury wsi. W tym dziale główną troską w okresie sprawozdawczym było zebranie, a zwłaszcza uzupełnienie, danych dotyczących działalności wszelkich instytucji, stowarzyszeń i związków, pracujących bezpośrednio lub pośrednio dla kulturalnego i gospodarczego rozwoju wsi i przystąpienie do opracowania tych materiałów z myślą wydania zwięzłego informatora dla organizacji rolniczych, działaczy wiejskich i personelu agronomii społecznej. Projekt ten wyłonił się wobec stwierdzenia, że wieś przez swoje organizacje na ogół niedostatecznie wykorzystuje te wartości, które dla rozwoju wsi wypracowują różne instytucje, stowarzyszenia i związki. Praca powyższa jest w toku wykonania.

W pierwszym jednak rzędzie ze względu na szczególną aktualność i doniosłość zagadnienia wiejskich uniwersytetów ludowych opracowano ten temat z punktu widzenia potrzeb rozwojowych rolnictwa polskiego. Praca ta ukazała się w druku w formie osobnej broszury.

Opracowano wreszcie zasadniczą opinię o ideowych podstawach zmian ustrojowych spółdzielczości rolniczej dla użytku członków władz centralnych organizacji spółdzielczych, oraz zagadnienie: oświaty powszechnej na wsi.

Związek w drodze współpracy z Ministerstwem Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego prowadzi nadal akcję zmierzającą do przyspieszenia rozwoju niższego szkolnictwa rolniczego. Na podstawie też ustalonych na odbytej w Związku konferencji opracowana została w porozumieniu z Ministerstwem i rozesłana do Izb Rolniczych szczegółowa ankieta w sprawie niższego szkolnictwa rolniczego w celu uzyskania materiału do rozwinięcia akcji na rzecz tego szkolnictwa. Otrzymane materiały prawie od wszystkich Izb rolniczych są w opracowaniu. Pierwszym, ale zasadniczym przedmiotem tej akcji, była sprawa powiększenia budżetu niższego szkolnictwa rolniczego, który doznał w okresie kryzysu bardzo znacznego obniżenia i stał się zupełnie niewspółmiernym do istniejących potrzeb. Zwołana została na terenie Związku w dniu 14.I.1938 r. konferencja w tej sprawie z udziałem referentów parlamentarnych budżetów Min. W. R. i O. P. przewodniczących Komisyj Budżetowych Sejmu i Senatu, oraz przedstawicieli Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. W wyniku konferencji opracowane zostały szczegółowe wnioski w sprawie podwyższenia budżetu szkolnictwa rolniczego w roku 1938/39. W następnym etapie sprawa została przedstawiona na terenie Koła Rolników Sejmu i Senatu i wśród parlamentarzystów innych ugrupowań. Zarówno w Sejmie jak i w Senacie nad zagadnieniem rozwinęły się żywe debaty, a ostateczny wynik akcji był pozytywny, bowiem budżet został podwyższony o pół miliona złotych.

Prace dotyczące innych działów szkolnictwa zawodowego.

Związek złożył opinię do „wytycznych dla autorów programów szkół przysposobienia spółdzielczego pierwszego stopnia”, a następnie brał udział w Ministerstwie w szeregu konferencji, dotyczących programów tych szkół. Zasadniczym stanowiskiem Związku była prężna dążność do uniknięcia przeładowania tych szkół materiałem teoretycznym oraz do uprządkowania programu, przyczem zwrócono uwagę na potrzeby należytego uwzględnienia w programach działu spółdzielczości przetwórczo-rolniczej.

Zaopiniowane również zostały nadesłane przez Ministerstwo „Wytyczne dla autorów programów nauczania w liceach spółdzielczych”. Wnioski w tej sprawie z punktu widzenia potrzeb rolnictwa przesłane zostały do Ministerstwa.

Związek brał stale udział w pracach Komisji wychowania spółdzielczego przy Naukowym Instytucie Spółdzielczym. Komisja ta ustaliła szereg

postulatów w sprawie rozbudowy szkolnictwa spółdzielczego, oraz programów nauczania spółdzielczości w szkołach rolniczych i spółdzielczych.

Z innych prac referatu należy wspomnieć:

- 1) opracowanie dla Ministerstwa Oświaty opinii o projekcie statutu Rad Opiekuńczych szkół zawodowych,
- 2) zaopiniowanie programu i organizacji studiów ekonomiczno - handlowych w Szkole Głównej Handlowej,
- 3) opracowanie i złożenie Ministerstwu Oświaty memoriału w sprawie uwzględnienia w podręcznikach dla szkół zawodowych elementów gospodarczego wychowania młodego pokolenia — w myśl założeń przedstawionych przez ś. p. Władysława Grabskiego w broszurze p. t. „Wychowanie gospodarcze społeczeństwa”,
- 4) złożenie Ministerstwu Oświaty opinii Izby i Organizacji Rolniczych dotyczących rocznych kursów mleczarskich, półrocznych serowarskich, oraz opinii w sprawie wytycznych dla autorów rocznych kursów rybackich,
- 5) złożenie Ministerstwu Oświaty opinii Izby i Organizacji Rolniczych w sprawie związków b. wychowanków szkół rolniczych,
- 6) zebranie dla Ministerstwa Oświaty materiałów dotychczasowej akcji oświatowej na terenie poszczególnych regionów w zakresie przygotowania młodzieży wiejskiej do pracy w dziedzinie handlu,
- 7) przestudiowanie na miejscu organizacji i pracy dwuletniej szkoły gospodarstwa wiejskiego w Rudzie koło Puław i spółdzielczej szkoły w Nałęczowie, a to w związku ze współpracą z Ministerstwem Oświaty w dziedzinie szkolnictwa zawodowego, wreszcie
- 8) zgromadzenie materiałów dotyczących współpracy kuratorów szkolnych z samorządem rolniczym i wysunięciu wniosków zmierzających do rozwoju tej współpracy, zgodnie z okólnikiem Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 18.II.1937 r.

W związku z tymi pracami Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego przesłało Związkowi Izby i Organizacji Rolniczych podziękowanie za współpracę nad podniesieniem i rozwojem szkolnictwa rolniczego.

Prace w zakresie oświaty pozaszkolnej.

Związek opracował materiał ankietowy, uzyskany z Izby i organizacji rolniczych w sprawie bibliotek podręcznych w Izbach i organizacjach rolniczych, bibliotek samorządowych i społecznych. Chodziło przede wszystkim o stwierdzenie, jak jest zaopatrzony dział wiejski tych bibliotek i o nasilenie tego zaopatrzenia.

Opracowany został również materiał ankietowy, dotyczący akcji zawodowo - oświatowej Izby Organizacji Rolniczych w wojsku, w tym celu, aby inicjatywa i działalność niektórych organizacji przeniesiona została na inne tereny.

Przedstawiciel Związku brał udział w zebraniach Rady Kursów Rolniczych im. Staszica i poparł w Ministerstwie Oświaty starania zarządu tych kursów o zasilek na 2 nowe kursy: handlu rolniczego i mleczarski.

Współdziałano wreszcie z dyrekcją Wyższego Naukowego Kursu Spółdzielczego w Krakowie w sprawie zapewnienia praktyk dla absolwentów Kursu w instytucjach spółdzielczych.

Różne prace w zakresie kultury wsi.

W tym dziale pracy podkreślić należy zbadanie pierwszej w Polsce spółdzielni zdrowia w Markowej w celu ustalenia opinii, w jakim stopniu ta forma lecznictwa na wsi może być brana pod uwagę w całokształcie rozwiązywania zagadnienia zdrowia na wsi, oraz złożenie opinii do rządowego projektu ustawy o publicznej służbie zdrowia i do rządowego projektu ustawy o akademii wychowania fizycznego w Warszawie.

W zakresie zapoczątkowanej akcji turystyki wiejskiej zebrano od Izby i organizacji rolniczych materiały do przewodnika turystyki społecznej oraz propagowano akcję w zakresie ulgowych przejazdów grupowych wycieczek wsi polskiej.

Współpraca z instytucjami i związkami.

Przedstawiciel referatu uczestniczył w niektórych posiedzeniach Komisji i Podkomisji Komitetu Kultury Wsi. W związku z tą współpracą Związek podał Instytutowi Kultury Wsi szczegółową ewidencję pracowników agronomii społecznej.

Kierownik referatu współpracował również ze Światowym Związkiem Polaków z Zagranicy przez udział w posiedzeniach Komisji Wykonawczej Komitetu Gospodarczego i w opracowaniu numerów rolniczo - wiejskich Biuletynu Gospodarczego Związku, przeznaczonych dla polaków zagranicą.

Kierownik referatu przewodniczył w Komitecie konkursu Ligi Morskiej i Kolonialnej na opis obchodu „Dni Morza” dla ludności wiejskiej, oraz brał udział w Komisji wiejskiej obchodu „Dni Morza”, współdziałał w popieraniu akcji Towarzystwa Popierania Budowy Publicznych Szkół Powszechnych, jak również akcji zbiorkowej na fundusz szkolnictwa polskiego zagranicą.

Prasa, radio, wyjazdy, porady.

Powyższy dział pracy referatu obejmuje wreszcie akcja propagandowa na którą składa się: opracowanie szeregu artykułów dotyczących oświaty i kultury wsi, wygłoszenie szeregu pogadanek przez radio na te tematy, udzielenie informacji w sprawach szkół zawodowych, oraz w innych sprawach dotyczących oświaty i kultury wsi, wyjazdy do szkół rolniczych i spółdzielczych, oraz na zjazdy poświęcone zagadnieniom kultury wsi.

Sprawy melioracyjne

Referat melioracyjny obejmuje zagadnienia organizacyjne i częściowo techniczne.

Aktualne prace są następujące:

Dążenie do rozpowszechnienia melioracji szczegółowych i uruchomienie w tym celu inicjatywy prywatnej drogą stworzenia potrzebnych do tego warunków, a mianowicie: wznowienie kredytów w Państwowym Banku Rolnym, uruchomienia współpracy Izb Rolniczych z Państwowym Bankiem Rolnym w zakresie polityki kredytowania, organizacji tych robót i opieki nad nimi: dalej — współpracy Izb z Ministerstwem Rolnictwa i Reform Rolnych w celu harmonizowania prac melioracji podstawowych ze szczegółowymi, a także współpracy z samorządem terytorialnym, jako czynnikiem lokalnym, pomocniczym w realizowaniu melioracji.

Jednym z warunków tej akcji jest także uporządkowanie zadłużenia dawniejszych spółek wodnych i uregulowania stosunku wierzyciela i dłużników. Jakkolwiek prace w tym kierunku trwają już od kilku lat, a wyniki osiągnięte są duże, jednak nie są one jeszcze ostateczne, co wpływać może hamująco na ożywienie inicjatywy prywatnej.

Fragmentem melioracji szczegółowych, obecnie realizowanym przez Izby, są prace melioracyjno-łąkowe, rozwijające się z roku na rok w szybkim tempie przy współudziale Związku.

Metody prac referatu melioracyjnego polegają na omawianiu zagadnień z czynnikami państwowymi i samorządowymi, na specjalnych konferencjach i zjazdach, organizowanych przez Związek i instytucje zainteresowane, na pracy w komisjach specjalnych, powoływanych do opracowania poszczególnych spraw, na przeprowadzaniu ekspertyz i udzielaniu porad technicznych na gruncie. Z działalnością tą wiąże się także akcja prasowa.

Wymienione zagadnienia są realizowane przez Związek od szeregu lat, a ewolucja prac jest następująca. Po uruchomieniu izb rolniczych opracowany został przez referat melioracyjny program prac izb rolniczych w zakresie melioracyjnym, niejednokrotnie dyskutowany na specjalnych konferencjach Związku z przedstawicielami izb i przez nie zaakceptowany. Z najważniejszych punktów tego programu — już obecnie powszechnie realizowanych — należy wymienić współpracę, jaka została nawiązana i w dalszym ciągu rozwija się między urzędami wojewódzkimi, wykonywującymi melioracje główne, podstawowe, a izbami rolniczymi. Obejmuje ona nie tylko sprawy związane z zagospodarowaniem łąk, ale również zagadnienia związane z regulacją rzek. W tej chwili na tle tej współpracy zarysowują się nowe metody technicznego rozwiązania regulacji, uwzględniające w większym stopniu niż dotychczas czynnik gleby, szaty roślinnej — a z drugiej strony organizacji robót itp.

Duże wyniki osiągnięto w zakresie oddłużenia spółek wodnych z lat 1926 — 1930, korzystających z kredytu w Państwowym Banku Rolnym na melioracje szczegółowe, mianowicie umorzenie sum dłużnych w kapitale, a częściowo i w zaległościach, razem mniej więcej w połowie ogólnego zadłużenia. Globalnie daje to kilkadziesiąt milionów złotych.

W szczególności osiągnięto:

- 1) skreślenie kosztów odpływów,
- 2) umorzenie w kapitale w wysokości 50%,
- 3) przedłużenie okresu amortyzacji z 18 do 36 lat,
- 4) obniżenie oprocentowania łącznie z dodatkiem administracyjnym z 7,75% do 5,25%,
- 5) rozłożenie zaległych do 1934 r. rat na lat 25 przy 3%.

Jest to wynikiem kilkoletnich usilnych prac referatu melioracyjnego, pracującego przy współudziale Komitetu Centralnego do spraw spółek wodnych. Prac tych nie można jeszcze uważać za ukończone. Jakkolwiek bowiem ulgi są duże, ale stosunek zadłużenia melioracyjnego w okresie zaciągania pożyczki do cen ziemi — tj. przeciętnie 1.000 zł zadłużenia i około 3.000 zł cena ha ziemi czyli 30% — w stosunku do dzisiejszego stanu po oddłużeniu, kiedy obciążenia melioracyjne hektara wynosi tylko 500 zł, ale cena ziemi leży w granicach 600 — 800 zł za ha, obciążenie wyłącznie melioracyjne stanowi 60%, a nawet do 80% wartości ziemi. W toku są prace nad częściowym jeszcze umorzeniem, nad konwersją kredytów krótkoterminowych, nad zrównaniem poszczególnych grup spółek wodnych, korzystających w różnym stopniu z oddłużenia, chociaż same melioracje są identyczne, wreszcie wymaga uwzględnienia sprawa źle funkcjonujących melioracji, z których część tylko została załatwiona przez Państwowy Bank Rolny, itp.

Do zakresu organizacji spraw melioracyjnych należy zagadnienie doszkalania względnie wyszkolenia pomocniczego personelu technicznego. Duży wysiłek w tym względzie został włożony przez referenta melioracyjnego w organizację kursów dla nadzorców robót wodnych, jako współpraca w Kuratorium Kursów prowadzonych przez Muzeum Przemysłu i Rolnictwa w Warszawie.

Najtrudniejszym do zrealizowania okazuje się odcinek uruchomienia melioracji szczegółowych w drodze inicjatywy prywatnej. Potrzeba w tym celu:

- 1) wznowienia kredytów w Państwowym Banku Rolnym,
- 2) reaktywowania biur melioracyjnych,
- 3) stworzenia czynnika, któryby zajął się zorganizowaniem tej akcji i sprawował nad nią opiekę.

Po długotrwałych zabiegach udało się zrealizować częściowo punkt pierwszy tj. wznowienie kredytów w Państwowym Banku Rolnym. Jednakże suma na ten cel przeznaczona przez Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych jest zbyt nikłą, aby mogła dać większe rezultaty, wynosi bowiem na całą Polskę zaledwie 450.000 złotych, a przy tym zbyt późno została uruchomiona i znaczna część sezonu roboczego jest stracona. W tych warunkach ten tak mały kredyt może być niewykorzystany.

Niezależnie od kredytu należy organizować prostsze melioracje z pomocą dobrowolnego szarwarku na gruntach wiejskich nieobjętych przebudową ustroju rolnego. Organizowaniem tego działu pracy winny zająć się izby rolnicze. Dotychczas tylko Lwowska Izba spełnia to zadanie. Pozostałe izby napotykają pod tym względem trudności, w pewnym stop-

niu od nich niezależne. Jest tu więc poważna luka, która nie pozwala na wykonywanie melioracyj szczegółowych w takim zakresie i takim tempie, jak tego kraj potrzebuje, a skutkiem tego rośnie dysproporcja między melioracjami podstawowymi, których Państwo robi sporo, a melioracjami szczegółowymi, których — poza przebudową ustroju rolnego — nie robi się wcale. W tych warunkach melioracje podstawowe nie mogą być w pełni wykorzystane.

Szczegółowe zestawienie ważniejszych prac referatu melioracyjnego.

1. *Prace w Komisjach i organizacjach pokrewnych:*

Komisja Finansowo-Rolna Związku — oddłużenie spółek wodnych (2 posiedzenia),

Komitet spółek wodnych — sprawy oddłużenia — 7 posiedzeń,

Komisja Łąkowo-Melioracyjna Związku — 2 posiedzenia,

Podkomisja Melioracyjna Związku — 1 posiedzenie,

Zjazdy Łąkowo-Melioracyjne — we Lwowie i w Warszawie (2),

Stowarzyszenie Łąkarzy — 3 posiedzenia,

Koło Wodno-Melioracyjne przy Stow. Techników — 9 posiedzeń,

Zjazd Rybacki,

Zjazd C. T. O. i K. R.,

Muzeum Przemysłu i Rolnictwa — 5 posiedzeń.

2. *Konferencje w Min. Rolnictwa i Reform Rolnych w sprawach:*

Rozdziału zasiłku Funduszu Pracy na akcję melioracyjno-łąkową (4),

Klasyfikacji gruntów w związku z melioracją (1),

Kredytów w Państwowym Banku Rolnym (1),

Inspektorów melioracyjnych w izbach (3),

Poszczególnych spółek wodnych (3),

Regulacji rzek (4).

3. *Współpraca z Państwowym Bankiem Rolnym:*

Konferencje w sprawie wznowienia kredytów (3),

Konferencje w sprawie Krajowego Towarzystwa Melioracyjnego (2),

Wyjazdy komisyjne w sprawie umorzenia części kredytu wskutek złego działania urządzeń melioracyjnych.

4. *Memoriały, opinie, sprawozdania, referaty itp.:*

Memoriał w sprawie oddłużenia spółek wodnych.

Referat o działalności meliorac. łąkar. z zasiłku Funduszu Pracy.

Opinie w sprawie złego działania urządzeń melioracyjnych (2).

Projekt rozdziału zasiłków z Funduszu Pracy (2).

Projekt instrukcji dla inspektorów melioracyjnych izb rolniczych.

Sprawozdanie doroczne dla Związku.

„ okresowe „ „ (3).

„ dla Funduszu Pracy.

5. *Porady izbom rolniczym:*

Warszawska (16), Lwowska (5), Wołyńska (1), Poleska (2), Lubelska (3), Kielecka (1), Krakowska (2), Łódzka (1).

6. *Porady spółkom wodnym:* — 35.

7. Wyjazdy dla izb rolniczych:

Lwów — udział w Komisji do objazdu terenów zmeliorowanych i zagospodarowanych — 10 dni;

Lublin — porady i ekspertyzy melioracyjne — 7 dni wyjazdowych;

„ — opinia jako rzeczoznawcy, po zbadaniu na gruncie urzędzeń melioracyjnych, dla komisji prawno-wodnej Starostwa.

8. Porady w biurze — około 3 — 4 dziennie.

9. Korespondencja.

10. Prasa:

Artykuły do „Życia Rolniczego” i Agencji Prasowej Związku (11).

Sprawy hodowlane

Praca Referatu Hodowlanego rozwijała się w myśl ustalonego w poprzednim okresie sprawozdawczym programu w następujących głównych kierunkach:

- 1) współpraca ze związkami hodowlanymi w sprawie wyróżnienia elity,
- 2) wydawanie ksiąg zarodowych,
- 3) opracowania sprawozdania z kontroli mleczności,
- 4) współpraca z izbami rolniczymi i związkami hodowlanymi w sprawie hodowli bydła,
- 5) prace badawcze.

Kwalifikowanie bydła do elity było prowadzone na terenie 4 związków hodowców: lubelskiego, łódzkiego, pomorskiego i warszawskiego. Razem zakwalifikowano 40 sztuk, a w tym 10 buhajów i 30 krów.

Bydła rasy nizinnej zakwalifikowano 34 sztuki: a mianowicie 9 buhajów, 25 krów, a w tym na terenie 1) łódzkiego Związku: 1 buhaj i 5 krów, 2) pomorskiego Związku: 6 buhajów i 3 krowy, 3) warszawskiego Związku: 2 buhaje i 17 krów.

Wszystkie sztuki za małymi wyjątkami były zakwalifikowane do klasy B, do klasy A zakwalifikowany został 1 stadnik, do klasy C dwa stadniki i 1 krowa.

Wyróżnione nizinne stadniki odznaczały się zdolnością do przekazywania wysokiej użytkowości swemu potomstwu nie tylko pod względem wydajności mleka, lecz i zawartości tłuszczu, na dowód czego podamy, że index mleczności stadników wahał się w granicach od 4.900 kg do 8.300 kg, a index procentu tłuszczu od 3.70 do 4,4. Dla wyjaśnienia dodamy, że index stadnika oblicza się z porównania wydajności jego córek z wydajnością ich matek, przy założeniu dziedziczenia pośredniego. Zatem index stadnika określamy z równania $\frac{1}{2}$ wydajności ojca + $\frac{1}{2}$ wydajności matki = wydajności córki, skąd index (wydajności) ojca równa się podwójnej wydajności córki mniej wydajność matki. Przy obliczeniu indexu stadnika operujemy przeciętnymi wszystkich córek i wszystkich matek. Dla zapisywania do elity wymagany jest, aby index stadnika w ten sposób obliczony wynosił 4.500 kg. mleka, 3,5% tłuszczu. Wartość hodowlaną wyróżnionych stadników docenimy, jeżeli uprzytomnimy sobie, że przeciętna wydajność krów nizinnych znajdujących się pod koni-

trolą mleczności w r. 1936/37 wynosiła 3.497 kg. mleka przy procencie tłuszczu 3,35.

Wydażność krów nizinnych zapisanych do elity wynosiła przeciętnie od poszczególńsz sztuk od 4.500 do 6.881, a procent tłuszczu od 3.50 do 4.20. Wydażność tą krowy wykazały przeciętnie w okresie czasu od 4 do 13 lat.

Przy kwalifikowaniu do elity kl. B. wymagana jest przeciętna wydażność za 3 lata 4.500 i 3,50% tłuszczu, ta sama wydażność lecz za okres 5 letni wymagana jest przy kwalifikowaniu krów do klasy A.

Z powyższego będzie jasnym, że brak krów w elicie klasy A spowodowany był nie brakiem dostatecznej wydażności, lecz pewnymi niedociągnięciami w budowie samej sztuki lub jej potomstwa. Nadmienić należy, że zakwalifikowane sztuki pod względem płodności znacznie przekraczały stawiane wymagania, gdyż wymagane są 3 wycielenia w ciągu 5 lat, podczas gdy sztuki zakwalifikowane wycielane były bez wyjątku co roku.

Wśród bydła rasy czerwonej polskiej wyróżniono do elity 6 sztuk, a w tem 1 stadnik i 5 krów. Wszystkie sztuki zakwalifikowano do elity B. Index stadnika wynosił 3574 kg. mleka, a procent tłuszczu 4,21; wydażność krów rasy czerwonej polskiej zakwalifikowanych do elity wynosiła przeciętnie w okresie czasu od 8 do 10 lat od 3517 — 4613 kg. mleka przy procencie tłuszczu od 4 do 4.33. Dla porównania podamy, że przeciętna wydażność krów rasy czerwonej polskiej w roku kontrolnym 1936/37 od sztuk znajdujących się pod kontrolą mleczności wynosiła tylko 2355 kg. mleka, przy procencie tłuszczu 3,86. Mała ilość sztuk zakwalifikowanych, jak również brak najwyższej klasy A tłumaczy się tym, że zgłoszone sztuki miały pewne braki co do ilości wymaganych pokoleń w rodowodzie, a mianowicie żadna z przedstawionych sztuk nie miała pełnych dwóch pokoleń wstecz, jak to jest wymagane zgodnie z dotychczasowymi przepisami. Wobec tych braków przedstawione sztuki zostały zakwalifikowane warunkowo, przy czym Komisja Kwalifikacyjna wystąpiła do komisji do spraw hodowli bydła przy Związku Izb i Org. Rol. R. P. o zmianę odnośnych przepisów. Również wśród wyróżnionych sztuk rasy nizinnej, niektóre zakwalifikowane zostały warunkowo, przeważnie z tych samych powodów, co i przy bydle czerwonym. Projektowane zmiany w zasadach kwalifikowania do elity, zdaniem Komisji Kwalifikacyjnej podlegałyby: 1) na wprowadzeniu klasy C, do której zaliczałoby się sztuki, które nie odpowiadają w zupełności wymaganiom klasy B, a które Komisja uważałaby za wskazane wyróżnić; 2) na pozostawieniu obowiązującej obecnie wymaganej ilości pokoleń (4 — dla bydła nizinnego i górskiego, 2 — dla czerwonego polskiego) tylko przy kwalifikowaniu do elity klasy A. Dla każdej zaś następnej klasy ilość wymaganych pokoleń może być obniżona o 1, o ile pod względem innych wymagań zgłoszona sztuka odpowiada klasie wyższej; 3) na zmianie wymaganej ilości potomstwa przy kwalifikowaniu krów w tym kierunku, by brakująca jedna sztuka w potomstwie, mogła być zastą-

piona dwoma sztukami odpowiedniej jakości pochodzącymi po jednej z córek, zgłoszonej do zakwalifikowania sztuki.

Na zakończenie tej części sprawozdania dodać należy, że przyjęte przed rokiem zasady kwalifikowania bydła do elity w myśl uchwały ogólnego zebrania Komisji do spraw hodowli miały w pierwszym roku przejść okres próbny, z tym, że jeżeli zajdzie potrzeba, odpowiednie zmiany przedstawione będą następnemu ogólnemu zebraniu.

W roku sprawozdawczym został zebrany materiał do druku z II-go tomu „Księgi zarodowego bydła”, który obejmuje sztuki zalicencjonowane w okresie od dnia 1 kwietnia 1936 r. do dnia 21 marca 1937 r. na mocy ustawy z dnia 5 marca 1934 r. o nadzorze nad hodowlą bydła, trzody i owiec. W wydawnictwie wzięły udział wszystkie izby rolnicze z wyjątkiem Śląskiej, na której terenie wymieniona wyżej ustawa weszła w życie dopiero od kwietnia 1937 r.

W zakresie kontroli mleczności wykonano opracowanie wyników kontroli: mleczności za rok 1936/37. Opracowano wskazówki dotyczące prowadzenia kontroli mleczności w związku z przyszczyką, poczyniono kroki w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Ośw. Publiczn. oraz w Min. Rolnictwa i R. R. w sprawie uruchomienia kursów dla asystentów kontroli mleczności, opracowano memoriał dla Instytutu Międzynarodowego w Rzymie o stanie kontroli mleczności w Polsce, opracowano wzorce druków pomocniczych, oraz opracowano wzór sprawozdań z działalności poradni żywieniowych.

Za nadesłany memoriał Międzynarodowy Instytut Rolniczy wyraził Związkowi specjalne podziękowanie, prosząc jednocześnie o wyrażenie zgody na opublikowanie takowego w Biuletynie Instytutu, jako wzoru dla innych krajów w zakresie sprawozdawczego opracowania tego zagadnienia.

Współpraca z Izbami rolniczymi i Związkami hodowlanymi polegała na braniu udziału w Komisjach Hodowlanych, zebraniach, Związków, Komisjach sędziowskich na przetargach, Komisjach kwalifikujących obory zarodowe, pomocy przy licencji bydła w oborach zarodowych i konsultacji przy doborze stadników.

Referat hodowlany współpracował poza tym z Polskim Tow. Zootechnicznym w wydawnictwie sprawozdań z kontroli mleczności, brał udział w pracach Komisji doświadczalnej tegoż towarzystwa oraz współpracował z Komitetem do spraw hodowli drobiu i drobnego inwentarza w sprawie organizacji kontroli wydajności kóz.

Poza tym referat hodowlany współpracował z organizacjami wchodzącymi w skład Związku Izb i Organizacji Rolniczych w sprawie produkcji mieszanek pasz treściwych.

Zwiedzone zostały również w okresie sprawozdawczym zakłady Sanders'a w Brukseli przygotowujące koncentraty odżywcze dla inwentarza. Referat interesował się tu nie tylko sposobami przygotowania witamin, dżastaz, co do wartości których można się przekonać tylko po prze-

prowadzeniu doświadczeń, ale również organizacją rozprowadzenia tych koncentratów.

Wspomniane koncentraty wchodziły w ilości 2% do mieszanek pasz treściwych. Firma Sanders'a przestrzega, żeby mieszanki pasz treściwych były w odpowiedni sposób przygotowane i sprawdza jakość pasz wchodzących w skład mieszanek. W ten sposób efekt koncentratów jest zapewniony przez stosowanie mieszanek składających się z dobrych, sprawdzonych pasz. Wynika stąd praktyczny wniosek, iż: 1) byłoby wysoce pożądanym zorganizowanie dostarczenia rolnikom wartościowych mieszanek z pasz krajowych, niekoniecznie z dodatkiem witamin itp., 2) poczynienie próby przygotowania w kraju uzupełniających dodatków zawierających witaminy i składniki mineralne.

Poza tym referat hodowlany brał udział w Komisjach zwoływanych przez Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych w sprawie ustawy o handlu paszami treściwymi oraz w Radzie Weterynaryjnej.

W ramach Związku referat hodowlany współpracował z innymi referatami w sprawach: ubezpieczenia inwentarza, obrotu paszami treściwymi, wykorzystanie odpadków poubojowych, ustawy o paszach treściwych i innych zagadnieniach. W zakresie prac badawczych opracował referat następujące zagadnienia:

- 1) wpływ niektórych stadników rasy czerwonej polskiej na wydajność cówek (praca oddana do druku w Przeglądzie Hodowlanym),
- 2) dziedziczenie procentu tłuszczu u bydła (praca jest drukowana w Przeglądzie Hodowlanym),
- 3) żeńskie linie w oborze „Ciechomice” — opracowanie to posłużyło za podstawę do wyróżnienia elity w tej oborze, oraz do wyceny stadnika „Adelberta”.

Dwa pierwsze z wyżej wymienionych opracowań są przedmiotem osobnej publikacji.

Akcja bezpieczeństwa pracy w rolnictwie

W okresie sprawozdawczym obejmującym czas od 1.VIII.1937 r. do 1.VIII.1938 r. działalność Centralnego Wydziału B. P. szła po linii uprzednio nakreślonej, dążąc do nadania akcji b. p. w terenie zasady największej powszechności. Cel ten został osiągnięty przy pomocy nast. zasadniczych posunięć: a) bezpośredniego kontaktu z rolnikami, b) propagandy.

1) Bezpośredni kontakt z rolnikami zarówno z pracodawcą jak i pracownikiem w chwili przeprowadzania lustracji gospodarstwa uznano za najbardziej skuteczny, gdyż pozwala na skrupulatne i wszechstronne wyjaśnienie zainteresowanemu korzyści osiąganych przez prowadzenie akcji. Prace lustracyjne osiągają coraz wyższą liczbę i dają coraz lepsze wyniki jakościowe. W okresie sprawozdawczym przeprowadzono 12.638 indywidualnych lustracji gospodarstw rolnych. Przeprowadzane lustracje wtórne dają podstawę do twierdzenia, że ogół rolników (istnieje niki

stosunkowo procent opornych) docenia wagę akcji b. p. i stara się z dobrą wolą zastosować do zaleceń organizacyjnych i technicznych pozostawianych przez instruktorów do wykonania.

2) Prowadzenie propagandy ma na celu spopularyzowanie zagadnienia wśród tych rolników, do których dotarcie w obecnej chwili jest niemożliwe ze względu na szczupłość personelu terenowego. Do tego celu wykorzystano prasę fachową rolniczą oraz codzienną drukując w omawianym czasie około 100 artykułów. W tym też czasie wydano kalendarz bezpieczeństwa pracy w ilości 70.000 egz. oraz 140.000 ulotek. Jednocześnie wygłaszano odczyty przez radio oraz urządzono szereg wykładów w szkołach rolniczych połączonych z pokazami, wygłoszono też referaty na temat bezpieczeństwa i higieny pracy w rolnictwie na zebraniach rolników. Oprócz wymienionych zasadniczych prac w terenie C. W. B. P. czuwa stale nad całokształtem działalności poszczególnych Okręgowych Wydziałów B. P. przy 13 Izbach Rolniczych.

Działalność centrali przejawia się zarówno w ciągłym ulepszaniu form organizacyjnych powodujących lepsze jakościowo i ilościowo wyniki pracy, jak i w posunięciach personalnych przez zmianę nieodpowiedniego personelu.

Centralny Wydział B. P. przeprowadzał systematyczną kontrolę otrzymywanych materiałów sprawozdawczych z terenu oraz sporządzał odpowiednie zestawienia i tablice ilustrujące wynik ilościowy lustracji na terenie poszczególnych Okręgowych Wydziałów.

Ponadto kierownik Centralnego Wydziału B. P. przeprowadzał wizytacje zarówno biur O. W. B. P. jak i niektórych gospodarstw rolnych badając metody pracy w terenie personelu O. W. B. P. oraz skuteczność zaleceń stosowanych przez rolników w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy. Przeciwdziałając następstwom wypadków, których mimo energicznej akcji nie dało się uniknąć, Okręgowe Wydziały organizowały kursy „pierwszej pomocy” które mają na celu stworzenie na wsi kadr osób, powołanych do niesienia pomocy ofiarom wypadku. Kandydatów na ratowników szkoli się na specjalnie organizowanych kursach, prowadzonych przez personel lekarski i pomocniczy. Osoby te po zdaniu egzaminów uzyskują świadectwa dające im specjalne prawo do ratowania ofiary wypadku. W omawianym okresie zorganizowano 10 kursów ratowniczych w następujących Okręgowych Wydziałach B. P.:

				przeszkolono osób
1) przy Kieleckiej	Izbie Rolniczej	—	w Olkuszu	25
2) „ Lubelskiej	„	„	— „ Krasnymstawie	29
3) „ Lwowskiej	„	„	— „ Puchaczowie	16
„	„	„	— „ Tarnopolu	24
4) „ Poleskiej	„	„	— „ Drohiczyźnie	23
„	„	„	— „ Kobryniu	18
5) „ Warszawskiej	„	„	— „ Mławie	34

6)	„	Wileńskiej	„	„	—	„	Lidzie	30
	„	„	„	„	—	„	Kostopoli	35
7)	„	Wołyńskiej	„	„	—	„	Kowlu	34

Ogółem przeszkolono 268 ratowników.

Mimo krótkiego czasu trwania kursów (przeważnie 5 dni) wyniki wg ogólnej opinii, zarówno organizatorów jak i uczestników, okazały się bardzo dodatnie. Wszędzie okazano duże zainteresowanie zagadnieniem, oraz całkowite zrozumienie prowadzonej akcji. Doceniając rolę tego rodzaju kursów na terenie wsi, Centralny Wydział B. P. zamierza jesienią bież. roku zorganizować szereg kursów ratownictwa w całej Polsce. Wiążąca się z tą sprawą kwestia zaopatrzenia słuchaczy kursów oraz innych rolników, ustawowo do tego obowiązanych, w skrzynki ratownicze, nie znalazła jeszcze ostatecznego rozwiązania, w każdym razie ustalono już w porozumieniu z M. O. S. formę skrzynek oraz opracowano ich zestaw. Obecnie po zaopatrzeniu skrzynek w środki opatrunkowe przez Wydział Sanitarno - Wojsk. Z. U. S. poszczególne Okręgowe Wydziały otrzymają skrzynki okazowe celem demonstrowania ich rolnikom.

Sprawa powierzenia organom administracji samorządowej (sołtysom) działalności w kierunku zbierania danych o wypadkach i wysyłaniu tych zawiadomień do poszczególnych O. W. B. P. jest na drodze do realizacji. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych docenia całkowicie znaczenie prowadzonej przez Związek Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. akcji zapobiegawczej przeciwko wypadkom przy pracy w rolnictwie, sprawę jednak zawiadomienia przez sołtysów Okręgowych Wydziałów o zaszłych wypadkach, traktuje jako dobrowolną akcję tych ostatnich i w tej tylko formie może wydać odpowiednie zalecenia. Brak podstaw prawnych nie pozwala na nałożenie obowiązku na sołtysów zawiadamiania o zaszłych wypadkach. W obecnej chwili Ministerstwo Spraw Wewnętrznych uzgadnia z Centralnym Wydziałem B. P. stronę techniczną omawianej statystyki a w szczególności formę druków zawiadomień oraz sprawę opłat pocztowych.

W dniach 8, 9 i 10 kwietnia b. r. odbył się ogólnopolski Kongres Bezpieczeństwa Pracy, na który zjechali jako przedstawiciele organów, prowadzących akcję b. p. wszyscy kierownicy O. W. B. P. Kongres ten został połączony ze Zjazdem bezpieczeństwa pracy w rolnictwie, drugim w kolejności, natomiast pierwszym, który umożliwił wymianę zdań i zdobytego przez wszystkie O. W. B. P. doświadczenia. Na Kongresie stwierdzono między innymi celowość współpracy przemysłu z rolnictwem w dziedzinie organizacji akcji bezp. pracy na terenie drobnych zakładów przemysłowych jak młyny i tartaki oraz konstatując fakt stosunkowo słabego zaawansowania bezpieczeństwa pracy w rolnictwie i leśnictwie uznano, że należy szczególnie te gałęzie wytwórczości otoczyć opieką i polecono tę sprawę uwadze Z. U. S. Sam Zjazd dał wiele cennego materiału i przyczynił się do wyjaśnienia dużej ilości wątpliwości natury organizacyjnej, prawnej i metod działania; Zjazd ten dał jednocześnie wyraz skuteczności

prowadzonej akcji oraz uznaniu rolników dla ważności sprawy i chęci sprostanania zadaniu.

Przechodząc do spraw szczegółowych zlecono wszystkim Okręgowym Wydziałom B. P. nawiązanie ścisłego kontaktu z Inspektorami pracy celem wspólnego zwiedzenia wytwórni maszyn, narzędzi rolniczych i pouczenia zainteresowanych o konieczności odpowiedniego zabezpieczenia sprzedawanych maszyn. Mimo energicznie prowadzonej akcji w tym kierunku dotychczasowe wyniki są niewystarczające i jakkolwiek wszyscy fabrykanci w zasadzie uznają celowość zabezpieczeń to jednak w większości produkują maszyny i narzędzia rolnicze nie uwzględniając należytych osłon i zabezpieczeń. Taki stan najdobitniej świadczy o tym, że informacje jakie instruktorzy b. p. udzielają kierownictwu poszczególnych fabryk podczas lustracji nie są należycie brane pod uwagę i po prostu idą w niepamięć. Wobec tego powstaje konieczność wydania dodatkowego rozporządzenia, któreby ustalało bezsporne obowiązki producenta w zakresie wyrobu maszyn z osłonami. W obecnym stanie rzeczy Związek Producentów Maszyn Rolniczych przerzuca obowiązek zabezpieczenia maszyn na rolników.

Celem ujednostajnienia oraz wybrania najbardziej odpowiednich typów urządzeń ochronnych na maszyny i narzędzia rolnicze, Centralny Wydział B. P. współpracował z Wzorcownią Urządzeń Ochronnych i Poradnią Bezpieczeństwa Pracy przy Muzeum Techniki i Przemysłu. Współpraca polegała na dostarczaniu najbardziej aktualnych materiałów do badań celem zorientowania Wzorcowni jakie typy maszyn najczęściej spotyka się w terenie. Materiały te służyły do rozpoczęcia metodycznych prac nad zabezpieczeniem maszyn przedstawiających największe niebezpieczeństwo dla pracującego.

Zwrócono się następnie do wszystkich Okręgowych Wydziałów B. P. o powiadomienie prezesów sądów o utworzeniu organów b. p. w rolnictwie z jednoczesną propozycją uznania kierownikowi akcji b. p. za rzeczoznawców w sprawach wypadków w rolnictwie.

Propozycja wymieniona spotkała się z przychylną opinią władz sądownych. Wpłynąć to powinno na podniesienie prestiżu organizacji oraz unaocznienie rolnikom konieczność wykonania zaleceń stanowiących obronę w razie sprawy sądowej.

Osobne zagadnienie stanowi utworzenie Poosekcji rolniczo-leśnej w Sekcji Techników Komisji Bezpieczeństwa Pracy przy M. O. S. Podsekcja ta odbyła pod przewodnictwem kierownika C. W. B. P. dwa posiedzenia w których brali udział przedstawiciele Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych, Z. U. S. Wzorcowni Osłon i Poradni Bezpieczeństwa Pracy przy Muzeum Techniki i Przemysłu, Dyrekcja Naczelna Lasów Państwowych oraz Centralny Wydział B. P. Dalszych zebrań nie odbywano z powodu trudności przy skompletowaniu członków na zebrania będących często w terenie, lub braku czasu ze strony wymienionych.

W związku z wygaśnięciem terminu umowy w sprawie prowadzenia akcji bezpieczeństwa pracy w rolnictwie w dniu 30 czerwca br. Central-

ny Wydział B. P. w ciągu miesięcy czerwca i lipca opracował tekst nowej umowy między Zakładem Ubezpieczeń Społecznych a Związkiem Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. W wyniku pertraktacji uzgodniono całkowicie tekst umowy, podpisanie której przez strony zainteresowane nastąpiło w dniu 19.VIII.1938 r. (po okresie sprawozdawczym). Nowa umowa została zawarta na czas określony i obowiązuje do dnia 31 grudnia 1940 r.

Jednocześnie opracowano preliminarz wydatków na prowadzenie akcji do dnia 31 grudnia 1938 r. Dla pokrycia kosztów związanych z prowadzeniem akcji bezpieczeństwa pracy w rolnictwie, Z. U. S. przyznawać będzie Związkowi Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. odpowiednie kwoty, których wysokość ustalona będzie w rocznych preliminarzach budżetowych. W tym też czasie C. W. B. P. opracował nową organizację akcji bezpieczeństwa pracy oraz nowy Regulamin i Instrukcje, które po zaakceptowaniu przez Komisję Bezpieczeństwa Pracy zastąpią obecnie obowiązujące.

Podpisanie umowy oraz podwyższenie budżetu na omawianą akcję pozwoli na rozszerzenie jeszcze dotychczasowych ram pracy terenowej. W tym też celu Centralny Wydział B. P. projektuje:

- 1) zwiększyć zasięg prac lustracyjnych przez:
 - a) zwiększenie personelu instruktorskiego,
 - b) objęcie poza gospodarstwami rolnymi, gospodarstw leśnych oraz zakładów ubocznych i innych działów pracy, dotychczas pominianych.
- 2) Wzmocnić nasilenie prac propagandowych w prasie, przez powierzenie propagandy specjalistycznej.
- 3) Podjąć się rozprowadzenia w terenie skrzynek ratowniczych, by każde gospodarstwo przewidziane w ustawie posiadało apteczkę oraz by znalazła się ona w rękach każdego słuchacza kursów powołanego do niesienia pierwszej pomocy.
- 4) Objąć działalnością szkolenia ratowników wiejskich jaknajwiększą ilość rolników, organizując znaczną ilość kursów na terenie całej Polski.
- 5) Dążyć do poszerzenia zakresu działania na ogół rolników nie tylko podlegających ustawie o ubezpieczeniu od wypadków, ale i pozostałych, jednak bez łożenia na ten cel funduszy przeznaczonych na akcję (działalność instrukcyjno-propagandowa).
- 6) Zająć się wydaniem kart instrukcyjnych dla najważniejszych prac w rolnictwie oraz innych publikacji zastępujących dotychczasowy kalendarz.
- 7) Kontynuować prace Podsekcji rolniczo - leśnej.

Prace Sekcji Centralnej do Spraw Nasiennictwa

1. Pomoc fachowa Izdom Rolniczym w zakresie kwalifikowania zasiewów.

Stosownie do decyzji Ministerstwa Rolnictwa i R. R. poczynawszy od 1937/38 roku Izby Rolnicze województw centralnych zaczęły same zapro-

wadzać na swoich terenach uznawanie zasiewów, zgłoszonych do kwalifikacji przejmując tę pracę od Wydziału Nasiennego Prac Zleconych, działającego przy Sekcji Centralnej do Spraw Nasiennictwa.

Powodując wykonanie przez Izby Rolnicze ich uprawnień w zakresie kwalifikacji roślin, Ministerstwo Rolnictwa zdawało sobie sprawę z trudności na jakie natrafiały Izby przy organizacji referatów nasiennych. Decentralizacja pracy Wydziału Nasiennego, siłą rzeczy, spowodowała trudności w wyszukaniu zwiększonej ilości personelu wykwalifikowanego, koniecznego do zaprowadzenia w poszczególnych Izbach prac w dziedzinie kwalifikowania materiału siewnego, stała się też powodem zwiększonych kosztów na cele obsługi nasiennictwa na terenie objętym reformą.

Mając jednak na względzie bliższy kontakt Izb ze swoim terenem, należy oczekiwać, że przeprowadzone zmiany przyczynią się do wzmożonego zainteresowania produkcją nasienną.

Zalecany przez Ministerstwo Rolnictwa najściślejszy kontakt Sekcji Centralnej z organami Izb Rolniczych daje podstawę do mniemania, że praca kwalifikacyjna na terenach nowopowstałych Izb będzie postawiona na należytych poziomie.

Dla ułatwienia Izbom tego zadania projektowane jest utworzenie przy Sekcji Centralnej do Spraw Nasiennictwa Inspektoratu do Spraw Izbowych w dziedzinie nasiennictwa. Zadaniem inspektoratu będzie przede wszystkim pomoc w zorganizowaniu i należytych prowadzeniu referatów nasiennych.

Wywiązując się z nowego obowiązku Sekcja Centralna niezależnie od prac dotychczas wykonywanych, w ostatnim okresie sprawozdawczym udzielała pomocy fachowej w zakresie kwalifikowania materiału siewnego Izbom na ich żądanie.

Praca ta wyraziła się w udzieleniu pomocy Izbom: Warszawskiej, Łódzkiej i Białostockiej w czasie zjazdów kwalifikacyjnych w terenie, gdzie personel Sekcji Centralnej, czy to łącznie z personelem Izb, czy też w zastępstwie inspektorów Izb dokonywał kwalifikacji zasiewów.

W ten sposób wspomniane Izby zostały wprowadzone w normalne czynności kwalifikacyjne. Najbardziej z pomocy Sekcji Centralnej korzystała, siłą faktu, będąca najbliższą, Warszawska Izba Rolnicza, której Sekcja Centralna wydatnie pomogła w zorganizowaniu referatu nasiennego, zarówno w pracach biurowych, jak i kwalifikacyjnych w terenie, gdzie personel Sekcji Centralnej w imieniu Warszawskiej Izby dokonał kilkadziesiąt zjazdów kwalifikacyjnych dotyczących zarówno pierwszej, jak i drugiej inspekcji.

Z pomocy Sekcji Centralnej w formie bezpośrednich informacji i wskázówek otrzymanych w biurze Sekcji korzystały Izby: Warszawska, Lubelska, Łódzka i ostatnio Poleska.

W dążności do ułatwienia kierownikom referatów nasiennych przy Izbach zapoznania się z praktycznym zastosowaniem metod kwalifikacji i w celu omówienia ich ujednolajnienia, Sekcja Centralna w porozumieniu z Ministerstwem Rolnictwa i przy wydatnej pomocy Wielkopolskiej

i Krakowskiej Izby Rolniczej, zorganizowała w terenie podczas wegetacji roślin 2 Zjazdy kierowników referatów nasiennych.

Podczas Zjazdów zostały zwiedzone kilka hodowli roślin rolniczych, roślin warzywnych i selekcji krzakowych ziemniaków w województwie poznańskim, krakowskim i kieleckim oraz zademonstrowane sposoby przeprowadzania inspekcji kwalifikacyjnych.

Doceniając ważność nowego i bardzo aktualnego zagadnienia produkcji i kwalifikacji lubinu pastewnego, Sekcja Centralna do Spraw Nasiennictwa zorganizowała również zjazd kierowników referatów nasiennych Izb Rolniczych w Chojnicach, w celu zapoznania się z pracą i urzędzeniem firmy „Lupinus” oraz dla omówienia metody kwalifikowania lubinu słodkiego.

Pragnąc, by gwarantowany o wysokiej wartości materiał siewny dostał się w szerszej mierze do małorolnych, Sekcja Centralna opublikowała w Biuletynie Jarmarku Nasiennego, opracowany przez p. dr. E. Kosteckiego: „Projekt zaopatrzenia małorolnych w doborowe nasiona zbóż”, dając w ten sposób podstawę Izbom do zapoczątkowania tej akcji.

W trosce o podniesienie wartości odmian roślin hodowli krajowych i w celu umożliwienia i ułatwienia postawienia na należytych poziomach wysiłków polskich hodowców przez możliwość korzystania z prac naukowych Państwowego Instytutu Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach, dzięki przychylnemu ustosunkowaniu się Instytutu Sekcja Centralna miała możliwość wejść w ściślejszy kontakt z Instytutem. Jednym z pierwszych realnych objawów tej współpracy było dostarczenie hodowcom wykonanych przez Państwowy Instytut krzyżówek odmian jęczmienia, które mogą być podstawą wyhodowania wartościowych odmian krajowych.

W uzupełnieniu prac hodowcy, Państwowy Instytut Naukowy Gospodarstwa Wiejskiego prowadzi badania nad identyfikacją odmian i ich wartością gospodarczą: (ocena wartości browarnej odmian jęczmienia, ocena wypiekowości odmian pszenic, ocena zawartości alkaloidów w lubinach pastewnych, badania rakoodporności ziemniaków i odporności na choroby wirusowe).

Przepisy kwalifikowania materiału siewnego.

Dotychczas kwalifikacja materiału siewnego odbywała się na podstawie prawa zwyczajowego, przepisów wewnętrznych Sekcji i Wydziałów Nasiennych Izb i Towarzystw Rolniczych, uzgadnianych na Zebraniach Ogólnych Sekcji Centralnej i na podstawie uchwał powziętych na tych Zebraniach.

Sekcje i Wydziały Nasienne, opierając się na długoletniej tradycji i praktyce i posługując się wyspecjalizowanym personelem, prowadziły prace kwalifikacyjne, na podstawie zdobytego doświadczenia i przepisów wewnętrznych opartych o uchwały Ogólnych Zebrań Sekcji Centralnej.

Z chwilą powstania nowych Izb Rolniczych i przejęcia przez nie kwalifikacji zasiewów, stało się koniecznym opracowanie i wydanie ujednoliconych zasad, przepisów i regulaminu kwalifikowania.

Praca w tym kierunku, zapoczątkowana przed dwoma laty w porozumieniu z Sekcją Centralną, przez p. Inż. P. Obarę, kierownika referatu Nasiennego Wielkopolskiej Izby Rolniczej, z głębokim przez niego zrozumieniem istoty zagadnień, dużym nakładem czasu i wielką starannością znalazła realizację w roku bieżącym i po przejściu próby dostosowania do życia w ciągu ostatniego roku sprawozdawczego, została wydana przez Sekcję Centralną w formie specjalnej książki o 128 stronicach, zawierającej „Przepisy kwalifikowania materiału siewnego i Regulamin” oraz szereg wzorów dokumentów kwalifikacyjnych a między nimi, kart i etykiet kwalifikacyjnych ujednoliconych dla całego Państwa Polskiego, co ma specjalnie doniosłe znaczenie, zwłaszcza przy sadzeniakach ziemniaków eksportowych.

O ogromie tej pracy zawierającej zasady, przepisy i normy nasienne kwalifikacyjne, świadczyć może fakt, iż Sekcja Centralna, dając inicjatywę przed kilku laty powołania przy Związku Rolniczych Zakładów Doświadczalnych Komisji Porozumiewawczej, w skład której weszli delegaci Stacyj Oceny Nasion, Stacyj Ochrony Roślin i Sekcji Centralnej, niezależnie od tego musiała powołać komisję fachową, która w ciągu szeregu posiedzeń i drogą korespondencyjną starała się uzgodnić i ujednolicić poglądy i wymagania zarówno dzielnicowych Izb Rolniczych, jak i Stacyj Oceny Nasion i Stacyj Ochrony Roślin oraz wymagań rynków zagranicznych.

Oddając do użytku Izdom Rolniczym „Przepisy i regulamin kwalifikowania materiału siewnego”, Sekcja Centralna ma to głębokie przeświadczenie, iż przyczynią się one z jednej strony do ułatwienia Izdom wykonywania ich zadań w zakresie kwalifikowania zgłoszonych zasiewów, z drugiej zaś strony do ujednolicenia zasad dokonywanej kwalifikacji oraz będą świadectwem rzetelnego jej przeprowadzenia, zdobywając zaufanie wśród odbiorców, zarówno na rynku krajowym, jak i zagranicznym, a tym samym przyczynią się do popularyzacji nasiennej.

Dla dalszego ułatwienia pracy referatom nasiennym Izb Rolniczych, Sekcja Centralna opracowała spis odmian oryginalnych wpisanych do Rejestru i wykaz zarejestrowanych hodowli roślin z wyszczególnieniem posiadanych przez nie zarejestrowanych odmian. Oba te wykazy zostały wydrukowane w sprawozdaniu z działalności za rok ubiegły.

Kwalifikacja roślin rolniczych.

Zwyżka cen na produkty rolnicze zaczęła powodować, począwszy od 1936 roku większe zapotrzebowanie na nasiona uszlachetnione, skutkiem czego dotychczasowy stosunek powierzchni kwalifikowanych 4 roślin zbożowych do ich ogólnej powierzchni zasiewów, wynoszący w okresie kry-

zysu około 0,05% zaczął się stopniowo podnosić, co dało się odczuć również w okresie sprawozdawczym (patrz tablica).

W wydatny sposób została zwiększona powierzchnia kwalifikacji sadzeniaków ziemniaczanych w związku z coraz większym zainteresowaniem zagranicznych rynków odbiorczych polskimi sadzeniakami.

W trosce o dobrą markę eksportowych sadzeniaków polskich, Sekcja Centralna opracowała szereg wniosków, mających na celu przygotowanie wysokowartościowego materiału sadzeniakowego eksportowego.

Wnioski te dotyczą:

- 1) odpowiedniego zorganizowania aparatu kontrolnego przez Izby Rolnicze,
- 2) kontroli przeprowadzonej kwalifikacji przez założenie pól kontrolnych z próbkami ziemniaków i partii kwalifikowanych,
- 3) kontroli przy załadunku eksportowego towaru sadzeniakowego,
- 4) badanie tożsamości odmian metodą kielkowania.

Odnosnie eksportu ziemniaków do Francji, Sekcja Centralna współpracowała z Polsko - Francuską Izbą Rolniczą, a Izby Rolnicze, z terenu których odbywa się eksport, wysłały do Wersalu do oceny próby odmian uprawianych w Polsce.

Kierownik Sekcji Centralnej, inż. Wojsław Zaborski wyjeżdżał w miesiącu maju za granicę do Francji, Holandii i Niemiec, celem zbadania spraw wiążących się z eksportem polskich sadzeniaków ziemniaczanych, a także zbadania stanu ich zdrowotności w krajach importujących.

W związku z zapoczątkowaniem z inicjatywy Ministerstwa Rolnictwa akcją zagospodarowania łąk i pastwisk, zwiększyło się zapotrzebowanie na nasiona traw.

Kwalifikacja roślin ogrodnich.

Ministerstwo Rolnictwa powodując przekazanie przez Wydział Nasienyny Prac Zleconych kwalifikacje roślin rolniczych Izbowi Rolniczemu, poleciło Sekcji Centralnej zorganizowanie Referatu Ogrodniczego, zadaniem którego jest stwierdzenie naszego stanu posiadania w zakresie nasiennictwa ogrodniczego i ułożenie programu dalszej pracy.

Zaangażowany przez Sekcję Centralną w porozumieniu z Ministerstwem Rolnictwa inspektor ogrodniczy, na którego utrzymanie Ministerstwo Rolnictwa asygnowało dotację zł. 800.— miesięcznie, dokonał lustracji nasiennictwa ogrodniczego na terenie całego Państwa w kontakcie ze specjalistami poszczególnych Izb Rolniczych. W wyniku przeprowadzonej lustracji i przez jednoczesne zbadanie roślin w polach kontrolnych przy S. G. G. W. w Skierniewicach i Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie, a także Państwowym Instytucie Naukowym Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach, zostały przez powołaną Komisję do Spraw Rejestru Ogrodniczego przyjęte do Rejestru 13 odmian spośród 87 odmian zgłoszonych roślin ogrodnich.

Odmiany zgłoszone będą podlegać dalszej lustracji i kontroli i w razie stwierdzenia dodatnich rezultatów będą wprowadzone do Rejestru Wstępnego.

Komisja do Spraw Rejestru Ogrodniczego opracowała na podstawie istniejącego Regulaminu Rejestru Rolniczego — regulamin Rejestru Ogrodniczego.

Doświadczenia odmianowe ogólnopństwowe.

W okresie sprawozdawczym Sekcja Centralna organizowała na zlecenie Komisji Współpracy w Doświadczalnictwie przy Ministerstwie Rolnictwa i R. R. doświadczenia odmianowe.

Doświadczenia te obejmują 2 zboża ozime — żyto i pszenicę, 3 zboża jare — jęczmień, owies i jarą pszenicę oraz buraki pastewne i rzepak.

Wiosną roku bież. z inicjatywy Ministerstwa Rolnictwa i na jego zlecenie, Sekcja Centralna zorganizowała doświadczenia odmianowe z trawami.

Omawiane doświadczenia rozmieszczone są na całym obszarze Państwa i w zależności od kwalifikacji i możliwości obejmują większą lub mniejszą ilość badanych odmian.

Doświadczenia z jęczmieniem podzielone są na 2 grupy z użytkowego punktu widzenia. W okręgach interesujących się produkcją jęczmienia browarnego, doświadczenia prowadzone są pod kątem wyodrębnienia odmian o większej wartości browarnej, zaś w pozostałej części kraju pod nastawieniem pastewno - kaszanym. Badania wartości browarnej ziarna jęczmienia, którego analizy wykonywane są przez Państwowy Instytut Naukowy Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach, odgrywają przy ostatecznej ocenie odmian pierwszorzędą rolę.

Wyniki doświadczeń w odrębnym opracowaniu rozsyłane są na prawach manuskryptu corocznie wszystkim zainteresowanym (Ministerstwo Rolnictwa, Izby Rolnicze, doświadczalnicy, hodowcy), zaś publikacje dla szerszego użytku opracowane będą w cyklach 3-letnich, dając zarazem pewne wnioski mające rolnictwu praktycznemu ułatwić orientację w doborze odmian. W roku sprawozdawczym wyszła z druku praca p. inż. W. Zaborzkiego nad jęczmieniem i praca p. dr M. Różańskiego nad wartością pszenic jarych.

Syntezy doświadczeń z owsem w niedługim czasie zostaną wydane.

Na podstawie uzyskanych wyników doświadczeń za trzecie latie 1933, 1934 i 1935 rok zostały wybrane doборы odmian do doświadczeń na nowy okres trzech lat 1936, 1937 i 1938 — z uwzględnieniem przydatności na poszczególne rejony Państwa.

Doświadczenia z burakami pastewnymi prowadzone są w 3 grupach: oddzielnie z typem ekendorfskim, oddzielnie z typem półcukrowym, oddzielnie z Mamutami. Doświadczenia te mają na celu umożliwienie orientacji porównawczej co do wartości buraków różnej marki w granicach każdego typu.

Dla przykładu wymienić wypada, że samych np. ekendorfów żółtych jest w Polsce 10 hodowli. Przy czym odmiany wypuszczone przez poszczególne zakłady hodowlane, na oko nie wykazują żadnych różnic, mogących służyć do obiektywnej porównawczej oceny ich wartości, jedynie obliczenia wagi plonu, a także analizy zawartości suchej masy i % cukru mogą posłużyć do ustalenia wartości poszczególnych odmian.

Doświadczenia z burakami pastewnymi przeprowadzane są anonimowo, otwarcie kopert i ogłoszenie wyników odbywa się corocznie po opracowaniu materiału, który następnie, po nawiązaniu wyników z lat poprzednich, zostaje wydany w formie specjalnej publikacji.

Na koszty organizacji doświadczeń i zestawienie prowizorycznych wyników Ministerstwo Rolnictwa przekazało Sekcji Centralnej do Spraw Nasiennictwa kwotę zł. 25.000.— na jedną rotację roczną.

Niezależnie od tych doświadczeń przeprowadzane są doświadczenia nad porównaniem plonów korzeni trzech typów buraków pastewnych, a mianowicie ekendorfów, półcukrowych i Mamutów, doświadczenia te są częściowo finansowane przez Ministerstwo Rolnictwa.

W roku bieżącym Sekcja Centralna doświadczenia te uzupełniła w 9-ciu punktach porównawczych 1 marką buraków cukrowych plennych. Buraki w tych 9-ciu punktach doświadczalnych będą zbadane nie tylko na plon korzeni, ale i na zawartość suchej masy.

Z funduszy Ministerstwa Rolnictwa przekazanych na akcję doświadczalną, została zakupiona pewna ilość kompletów odmian do doświadczeń i rozesłana darmo. Niezależnie od tego, Sekcja Centralna dostarczała na zamówienie komplety odmian płatne po cenie zbóż konsumcyjnych.

Organizacja doświadczeń odmianowych na zlecenie Ministerstwa Rolnictwa z ramienia Komisji Współpracy w Doświadczalnictwie stanowi specjalny dział pracy Sekcji Centralnej, która w tym celu wykorzystując swój personel obok stale zatrudnionego pracownika z funduszy przekazywanych przez Ministerstwo Rolnictwa, zatrudnia dorywczo, w okresach wzmożonej terminowej pracy (wysyłka nasion do doświadczeń) personel dodatkowy, oraz kilku robotników do rozważania i wysyłki nasion.

Ponieważ praca związana organizacją doświadczeń wymaga specjalnego pomieszczenia, Sekcja Centralna do Spraw Nasiennictwa korzysta ze składów Banku Gospodarstwa Krajowego na Powązkach w okresie wysyłki nasion, poza tym ma przydzielone przez Związek Izb i Organizacji Rolniczych R. P. dwa pokoje przeznaczone na skład i biuro, w którym pracuje personel pomocniczy, angażowany dorywczo.

Obrazem rozmiaru pracy może być specjalna tablica podająca zestawienie ilości założonych doświadczeń.

Ilość wysłanych kompletów odmian do doświadczeń.

W roku sprawozdawczym Sekcja Centralna do Spraw Nasiennictwa współpracowała z Zakładem Uprawy Roli i Roślin Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie przez dostarczenie próbek odmian do badań na zimo-

trwałość pszenic ozimych. Z przekazanych funduszków przez Ministerstwo Rolnictwa na prace w dziedzinie doświadczalnictwa Sekcja Centralna finansowała wyniki tych badań.

Ilość wysłanych kompletów odmian do doświadczeń.

	Rok 1937/8					Ogółem doświadczeń
	grupa duża		grupa mała			
	bezpłatne	płatne	bezpłatne	za ziarno konsumcyjne	płatne	
Owies	29	10	—	145	50	234
Jęczmień	27	5	—	111	15	148
Pszenica jara	22	2	—	51	14	89
Pszenica ozima	—	—	185	—	—	185
Żyto	22	5	68	—	41	136
Buraki pastewne	ekondorły	półcukr.	mamuty	międzytypowe pastewne pastewne z cukrowymi		
	10	11	8	15	9	53

Rejest Odmian Oryginalnych.

Zestawienie ilości odmian oryginalnych hodowanych w Polsce i wciągniętych do Rejestru Odmian Oryginalnych Sekcji Centralnej do Spraw Nasiennictwa, a także ilości hodowli pracujących nad poszczególnymi gatunkami roślin, przedstawia się na rok 1938 następująco:

	Ilość odmian	Ilość hodowli
żyto	21	20
Pszenica ozima	83	38
Pszenica jara	14	13
Jęczmień jary	24	17
Jęczmień ozimy	3	3
Owies	21	17
Groch	7	7
Kukurydza	4	4
Rzepak	2	2
Mak	1	1
Buraki cukrowe	18	1
Buraki cukrowe	18	8
Marchew pastewna	15	5

Cykoria	2	1
Łubin	6	5
Seradela	1	1
Koniczyna czerwona	2	2
Komonica	4	3
Trawy	69	10
Ziemniaki	41	15
Ziemniaki selekcji krzakowej	29	18
Len	3	2
Lucerna	1	1
Soja	1	1

W celu sprawdzenia stanu hodowli roślin zgłaszanych do Rejestru, Sekcja Centralna do Spraw Nasiennictwa zorganizowała z ramienia Komisji do Spraw Rejestru kilka zjazdów lustracyjnych w 8 hodowlach.

Lista odmian zagranicznych.

Wzorem lat ubiegłych na podstawie porozumienia pomiędzy wszystkimi instytucjami kwalifikującymi, ustaloną została lista odmian zagranicznych, które mogą być kwalifikowane w Polsce w roku 1938.

W doborze odmian zagranicznych, dopuszczonych do kwalifikacji kierowano się przede wszystkim wartością gospodarczą tych odmian, które nie można jeszcze zastąpić odmianami krajowymi oraz koniecznością honorowania praw nabytych z kwalifikacji w latach poprzednich.

Kontyngenty importowe.

Na specjalnie w tym celu zwołanych przez Prezydium paru konferencjach ustalono kontyngenty nasion zagranicznych w Polsce niehodowanych, które mają być sprowadzone.

W roku sprawozdawczym ustalone były kontyngenty dowozowe na następujące nasiona: Koński ząb 3000 ton. Lucerna 350 ton. Trawy 230 ton. Groch, fasola i bób jadalny 100 ton. Słonecznik pastewny 150 ton. Komonica 5 ton. Proso - trawa sudańska 20 ton. Konopne — 20 ton.

Świadectwa na ulgowy przewóz nasion.

Wydawanie świadectw na ulgowy przewóz nasion za pośrednictwem instytucji kwalifikujących koncentruje się w Sekcji Centralnej do Spraw Nasiennictwa. Sekcja Centralna prowadzi ewidencję i kontrolę wszystkich wydawanych na obszarze Państwa świadectw, ponosi też moralną odpowiedzialność wobec Ministerstwa Komunikacji za prawidłowe ich użytkowanie.

W roku sprawozdawczym wydano 31.110 świadectw ulgowych.

Poza tym Sekcja Centralna wydała instytucjom kwalifikującym 106.200 etykiet kwalifikacyjnych seledynowych na rośliny kwalifikowane i 50.100 etykiet szarych na rośliny zbadane na podstawie próbek.

Jarmark Nasienny.

Opierając się na 15-letnim doświadczeniu Sekcja Centralna do Spraw Nasiennictwa łącznie z Polskim Związkiem Wytwórców Nasion Ogrodowych zorganizowała 15-ty jubileuszowy Jarmark Nasienny.

Na Jarmarku, którego zadaniem jest zorientowanie hodowców, producentów i nabywców nasion co do podaży i cen oraz ułatwienie zawarcia tranzakcji, występowały nasiona zbóż, okopowych i innych roślin rolniczych, nasiona warzywne i kwiatowe oraz próbki ziemniaków eksportowych.

O zainteresowaniu Jarmarkiem świadczyć może fakt, że dotychczas używana duża sala Związku Izb i Organizacji Rolniczych okazała się za mała i nie można było uwzględnić wszystkich zgłoszeń na stoiska.

W Jarmarku wzięło udział 76 wystawców.

DZIAŁALNOŚĆ PRASOWA I WYDAWNICZA

Ajencja Prasowa Związku

W roku sprawozdawczym 1937/38 Prasowa Agencja Związku Izb i Organizacji Rolniczych R. P. (P. A. Z.) wydawała 2 biuletyny: tygodniowy i codzienny. Treść i układ obu biuletynów został na ogół zachowany, różniąc się w pewnych szczegółach od biuletynów dotychczasowych, zależnie od potrzeb i żądań, wysuwanych przez abonentów.

Biuletyn tygodniowy („rózowy”) przeznaczony jest dla tygodniowych pism ludowych. Składa się zasadniczo z dwóch części: artykułowej i informacyjnej. W części artykułowej omawiane są zagadnienia bieżące, dotyczące działalności organizacji rolniczych oraz instytucji państwowych i samorządowych, poruszane są sprawy gospodarcze oraz techniki rolniczej. Zgodnie z zapotrzebowaniem abonentów w roku sprawozdawczym wprowadzono nowe tematy: roli kobiety w życiu polskiej wsi oraz z techniki i praktyki rolnictwa zagranicznego, zwłaszcza niemieckiego, gospodarującego w warunkach zbliżonych do warunków polskich.

Część artykułowa biuletynów składa się z 6 — 7 artykułów, obejmujących 7 — 8 stron pisma maszynowego, część informacyjna — z krótkich notatek, obejmujących 6 — 7 stron. Ogółem biuletyn tygodniowy ukazuje się w objętości 13 — 14 stron pisma maszynowego, co odpowiada mniej więcej 700 — 800 wierszom pisma maszynowego, a 1000 — 1200 wierszom zwykłego formatu gazetowego. W okresie sprawozdawczym wydano 52 numery, zawierające 325 artykułów i przeszło 1000 notatek informacyjnych. Zauważono w ciągu roku przedruków około 4000.

Biuletyn codzienny („niebieski”) przeznaczony jest dla pism ogólnych codziennych — stołecznych i prowincjonalnych. Układ i treść biuletynu pozostała niezmieniona, gdyż jak się okazało — układ ten najlepiej odpowiada wymaganiom prasy codziennej. Biuletyn zawiera zwykle artykuł, omawiający przeważnie jakieś zagadnienie aktualne gospodarcze lub społeczne, dotyczące rolnictwa lub życia wsi oraz kilka krótkich notatek informacyjnych. Biuletyn ten wydawany codziennie oprócz niedziel i świąt, ukazuje się w objętości 2 — 3 stron pisma maszynowego, zawierających około 150 — 250 wierszy formatu gazetowego (110 — 170 wierszy pisma maszynowego). W roku sprawozdawczym wydano 301 numerów, zawierających około 250 artykułów i przeszło 800 notatek informacyjnych. Zauważonych przedruków naliczono 2.800.

Prasowa Agencja Związku znajduje się w kontakcie z szeregiem pism i agencji prasowych i oprócz biuletynów udziela stale informacji ustnych lub telefonicznych w interesujących prasę sprawach, a na specjalne żądanie bądź omawia pewne zagadnienia w biuletynach, bądź opracowuje na piśmie notatki lub artykuły do wyłącznego użytku poszczególnego wydawnictwa.

Poza biuletynami przeznaczonymi dla prasy codziennej lub tygodniowej P. A. Z. wydaje codziennie (oprócz niedziel i świąt) „Przegląd Prasy”, notujący ciekawsze artykuły i notatki, ukazujące się w prasie codziennej, dotyczące rolnictwa, spraw politycznych lub ekonomicznych, mogących interesować czytelnika. „Przegląd Prasy” rozsyłany jest pracownikom biura Związku Izb i Organizacyj Rolniczych R. P.

Życie Rolnicze

Wytyczne pracy wydawnictwa „Życie Rolnicze” zostały przedstawione w sprawozdaniu Związku Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. za rok 1936/37. Podział obecny pisma na działy, jak wykazała praktyka i zbierane opinie czytelników oraz sfer zainteresowanych (rolnicy i ekonomiści), odpowiada potrzebom czytelników.

Dla utrzymania kontaktu z czytelnikami i organizacjami rolniczymi nie ograniczano się jedynie do korespondencji z czytelnikami i dorywczych kontaktów, lecz odbyto cykl wyjazdów do szeregu izb rolniczych. W czasie każdego wyjazdu przeprowadzano konferencje z dyrektorami izb, z kierownikami poszczególnych wydziałów izb, z przedstawicielami dobrowolnych organizacji rolniczych, samorządu terytorialnego, władzami szkolnymi itp. Omawiane były przede wszystkim następujące kwestie: 1) krytyka i opinia o dotychczasowym redagowaniu „Życia Rolniczego”, 2) dezyderaty na przyszłość, 3) możliwości zwiększenia kolportażu, 4) pozyskanie współpracy nowych autorów, 5) starania o żywszy kontakt pod względem korespondencji przysyłanych do „Życia Rolniczego”, a obrazujących działalność izb rolniczych i organizacji, 6) starania o publikowanie prac badawczych zakładów samorządu rolniczego,

7) starania by wszelkie publikacje i ogłoszenia izb rolniczych pomieszczone były w „Życiu Rolniczym”.

Rezultaty objazdów dały niewątpliwie pozytywne wyniki.

Początki każdej rozmowy, zwłaszcza z pracownikami izb rolniczych, świadczyły, niestety o niezbyt wielkim dotychczasowym zainteresowaniu czytelnictwem rolniczym. Powszechnie tłumaczone to było nawalem prac bieżących, fachowych i urzędowych, niepozwalających na żadne dodatkowe zajęcia, chociażby na czytanie pism fachowo-rolniczych. Dopiero szczegółowa analiza celów wydawnictwa „Życia Rolniczego” przekonywała rozmówców, że czytanie „Życia Rolniczego” nie jest w ich pracy zbędnym balastem, a przeciwnie — pomocą.

Krytyki na ogół były przychylne; wysoki poziom pisma uznany jest powszechnie za odpowiadający potrzebom. „Życie Rolnicze” powinno bowiem być nie konkurencją dla prowincjonalnych pism rolniczych o niższym poziomie, do popularnych włącznie, ale ich uzupełnieniem. Z tego powodu podkreślano szczególnie konieczność rozszerzenia prócz działów artykułowych — działu poświęconego wiadomościom o rolnictwie zagranicznym, na co sobie nie wszystkie pisma pozwolić mogą z racji trudności finansowych i językowych, i działu niejako komasującego wiadomości o pracach izb i organizacji rolniczych w Polsce. Dezyderaty te zostały uwzględnione, dzięki czemu wprowadzony został stały nowy dział „Z prasy zagranicznej”, a prócz tego większa uwaga zwrócona została na „Wiadomości bieżące”.

Jako cechy dodatnie pisma podkreślano jego obiektywność i bezstronność.

Co do potrzeby rozbudowy takiego lub innego działu kosztem innych, co do sposobu ujmowania poszczególnych problemów, co do częstotliwości ich poruszania itd. — były czynione najrozsądniejsze uwagi. Wszystkie one zostały spisane i przedstawione na konferencji pracowników Redakcji. O ile to możliwe, są one stale brane pod uwagę i stosownie do nich korygowany jest sposób redagowania pisma.

Pracownicy niektórych izb rolniczych szczególnie akcentowali, że chodziło by im o to, żeby „Życie Rolnicze” stało się niejako organem agronomii społecznej i żeby — z jednej strony — specjalnie uwzględniało jej potrzeby, z drugiej zaś — było pomocą w pracy fachowej pracowników. Postulat ten w miarę możliwości jest realizowany tak przez Redakcję jak przez Administrację. To drugie objawia się specjalnie w tym, że wszyscy pracownicy izb rolniczych i organizacji rolniczych oraz całej agronomii społecznej otrzymują od początku 1938 r. 50% zniżki od ceny prenumeraty.

Dla tych samych celów, co omówione wyżej objazdy, zwołana została w dniu 23 lutego b. r. konferencja przedstawicieli prasy rolniczej z całej Polski. Referaty i dyskusja dały podobne wskazówki. W miarę możliwości są one uwzględniane.

Jeśli chodzi o rozszerzenie kolportażu, to przede wszystkim chodzi Redakcji „Życia Rolniczego”, by możliwie szeroko dotrzeć do pracowników izb rolniczych, dobrowolnych organizacji rolniczych i pracowników agro-

nomii społecznej wszelkiego typu. Uważa się za minimum, do którego dążyć należy, by „Życie Rolnicze” było abonowane przynajmniej w jednym egzemplarzu na każdy wydział izb rolniczych, dalej dla powiatowych organizacji rolniczych, dla inspektorów rolniczych, a możliwie dla instruktorów pracujących w terenie. Niestety, pod tym względem stan faktyczny nie jest dobry, gdyż izby rolnicze przeważnie prenumerują tylko po jednym egzemplarzu, a rolnicze organizacje powiatowe często nie prenumerują wcale. Na taki stan w przeprowadzanych rozmowach często narzekali nie tylko inspektorzy izb rolniczych, ale nawet kierownicy wydziałów, stwierdzający, że czytanie „Życia Rolniczego” było by dla nich bardzo pożyteczne, ale że tego nie mogą robić, nie mogąc się doczekać jedynego egzemplarza prenumerowanego przez izbę.

Również zwrócić uwagę należy na rozszerzenie czytelnictwa „Życia Rolniczego” w szkołach rolniczych. Wprawdzie po przeprowadzonych rozmowach niektóre izby rolnicze zaprenumerowały pismo dla kierowników wszystkich prowadzonych przez siebie zakładów, ale do zadowalającego pod tym względem stanu — jest jeszcze daleko.

Zanotować trzeba stały wzrost prenumeraty przez wydziały powiatowe. Zainteresowanie samorządu terytorialnego organem samorządu rolniczego należy uważać za objaw pomyślny.

Wobec tego, że zapoczątkowana próba bezpośrednich kontaktów przedstawiciela Redakcji dała wyraźnie pomyślne rezultaty w dwóch kierunkach, zbliżenia czytelników do pisma i w zwiększeniu kolportażu, będą one nadal kontynuowane. Zaznaczyć jednak trzeba, że w dużej mierze należyty rozwój pisma zależy jest od poparcia izb i organizacji rolniczych, a przede wszystkim ich czołowych działaczy, jak prezesów, członków zarządów i rad, oraz dyrektorów.

Przechodząc do kolejnych etapów rozwoju pisma, podkreślić trzeba fakt fuzji z „Przeglądem Hodowlanym”. „Przegląd Hodowlany” — organ Polskiego Towarzystwa Zootechnicznego w Warszawie, wychodzący od lat kilkunastu głównie przy pomocy zasiłków Ministerstwa Rolnictwa i R. R., w roku 1937 wychodził nieregularnie i nie docierał do szerokich Kół hodowców. Na skutek rozmów, przeprowadzanych z Ministerstwem Rolnictwa i R. R. oraz z Polskim Towarzystwem Zootechnicznym, ustalono fuzję „Przeglądu” z „Życiem Rolniczym”. W wyniku tego od stycznia 1938 r. wszyscy prenumeratorzy tygodnika „Życie Rolnicze” dostają jako bezpłatny dodatek miesięczny „Przegląd Hodowlany”, a prenumeratorzy „Przeglądu Hodowlanego” dostają bezpłatnie „Życie Rolnicze”. W ten sposób zwykli prenumeratorzy otrzymują za 2 zł miesięcznie tygodnik „Życie Rolnicze” i miesięcznik „Przegląd Hodowlany”, co w skali rocznej za 24 zł lub 12 zł daje 1664 stron „Życia Rolniczego” i 240 stron „Przeglądu Hodowlanego”.

„Przegląd Hodowlany” w dalszym ciągu wydawany jest przy pomocy zasiłków Ministerstwa Rolnictwa i R. R., ewentualny zaś niedobór pokrywa „Życie Rolnicze”. Oba pisma w dalszym ciągu mają swoje własne redakcje i są — jedno organem Związku Izb i Organizacji Rolniczych

R. P., drugie — Polskiego Towarzystwa Zootechnicznego, administracja zaś skomasowana jest przy „Życiu Rolniczym”. Dzięki fuzji zasięg obu pism znacznie się rozszerzył, a atrakcyjność ich mocno wzrosła.

W administracji pisma czynione są systematyczne wysiłki w kierunku ustalenia jak najzdrowszych warunków jego istnienia. W tym celu przeprowadzana jest stała selekcja prenumeratorów, polegająca na tym, że wprowadzane są coraz ściślej rygory dla prenumeratorów. Początkowo zaległą prenumeratę traktowało się bardzo liberalnie, teraz zaś skreśla się coraz więcej prenumeratorów zalegających z opłacaniem prenumeraty. W ten sposób uzyskuje się coraz normalniejszy i zdrowszy kontyngent prenumeratorów, czujących potrzebę posiadania pisma, a więc i związanych z nimi bliższymi węzłami.

Inne natomiast, bardziej liberalne, kryteria stosuje się do takich kategorii czytelników, jak urzędnicy Ministerstwa Rolnictwa i R. R. oraz Ministerstwa Przemysłu i Handlu. Do tych wysyła się w miarę ich próśb znaczną ilość egzemplarzy bezpłatnie, by zainteresowane sprawami rolniczymi sfery urzędowe były możliwie jak najlepiej obeznane z potrzebami i dzyderatami rolnictwa. Wychodząc również z założenia, że kontakt z całym społeczeństwem jest rzeczą bardzo ważną i że najłatwiej utrzymać go przez prasę, wysyła się „Życie Rolnicze” jako egzemplarze wymienne do wszystkich pism i periodyków, które tego sobie życzą. Dzięki takiemu liberalizmowi stosowanemu w udzielaniu bezpłatnych egzemplarzy traci się na wpływach z prenumeraty, natomiast zyskuje dużo na propagandzie na rzecz rolnictwa.

W zakresie propagandy „Życia Rolniczego” i „Przeglądu Hodowlanego” stosowane są różne sposoby. Wymienić tu można: masowe rozsyłanie egzemplarzy okazowych, wydanie afiszy propagandowych, rozesłanie ankiety do stałych prenumeratorów, ogłoszenia wymienne i płatne podawane w innych pismach, w kalendarzach, w książkach, adresowych itp. Wysyłane też były kilkakrotnie listy do PP. Prezesów i Dyrektorów izb rolniczych tak przez Redakcję bezpośrednio, jak też przez Związek Izb i Organizacji Rolniczych R. P. z prośbą o poparcie. Jako poważny sposób propagandy uważany jest również 50% rabat w prenumeracie dawany pracownikom agronomii społecznej.

Do spraw związanych luźniej z samym wydawnictwem obu pism należy zaliczyć czynny udział przedstawiciela „Życia Rolniczego” w pracach Związku Wydawców Dzienników i Czasopism i w Zrzeszeniu Prasy Rolniczej i Pokrewnej. Obie te instytucje pracują w kierunku podniesienia i rozpowszechnienia czytelnictwa w ogóle, a rolniczego w szczególności. Należenie do Związku Wydawców daje nadto i doraźne korzyści, gdyż członkowie korzystają z rabatów przy zakupie papieru, co z nadwyżką pokrywa płaconą składkę członkowską.

W końcu stwierdzić trzeba stały i systematyczny rozwój pisma, charakteryzujący się — z jednej strony — we wzroście ilości prenumeratorów, a z drugiej — w takim samym wzroście ilości autorów artykułów (dotąd w „Życiu Rolniczym” pomieściło swoje prace 293 autorów). Z dru-

giej jednak strony podkreślić należy wielkie trudności, płynące z małego rozpowszechnienia czytelnictwa w Polsce w ogóle, a w sferach rolniczych w szczególności. Przyzwyczajenie społecznego działacza rolniczego, pracownika agronomii społecznej, rolnika - praktyka, a nawet do pewnego stopnia naukowca do tego, by nie tylko czytał, ale i prenumerował pisma rolnicze — to rzecz wymagająca dłuższej, systematycznej i konsekwentnej pracy.

C. Władze, organizacja wewnętrzna i biuro Związku Izb i Organizacji Rolniczych R. P.

Władze Związku

Skład Prezydium Zarządu oraz Komisji Rewizyjnej w okresie sprawozdawczym — po wyborach dokonanych na zebraniu Rady, dnia 31 maja 1938 r. oraz Zarządu dn. 15 czerwca 1938 r. był następujący:

Prezydium: Prezes Związku Izb i Organizacji Rolniczych R. P. — Piotr Sobczyk.

Wice-Prezesi: Inż. Bolesław Przedpelski (przewodniczący Sekcji Izb Rolniczych), Edward Kleszczyński (przewodniczący Sekcji Organizacji Ogólno-Rolniczych), Dr. Włodzimierz Seydlitz (przewodniczący Sekcji Spółdzielczości Rolniczej) i Stanisław Wańkowicz (wybrany przez Zebranie Grupy Członków Nadzwyczajnych).

Członkowie Prezydium: Stanisław Mikołajczyk, Augustyn Serożyński.

Członkowie Zarządu: Mieczysław Chłapowski, Kazimierz Fudakowski, Wojciech Gorczyca, Stanisław Kielak, Tadeusz Krzyżanowski, Bronisław Malik, Stanisław Mystkowski, Adam Nowakowski, Dr. Kazimierz Papara, Jan Piotrowski, Wiktor Przedpelski, Leon Smółka, Dr. Witold Staniewicz, Jerzy Waydowski, Zygmunt Weiss, Czesław Wróblewski.

Członkowie Komisji Rewizyjnej: Antoni Bądryński, Mieczysław Porowski, Stanisław Rychłowski.

Zastępcy Członków Komisji Rewizyjnej: Franciszek Bartczak, Władysław Spychalski.

Biuro Związku

Dyrektor: Wiktor Leśniewski.

Referat spraw finansowo-rolnych, kredytowych i agrarnych:

Kierownik — Zygmunt Rusinek.

Referent — Stanisław Skwarczyński.

„ — Lech Buszkowski.

Referat danin i opłat prawno-publicznych:

Kierownik — Władysław Englicht.

Referent — Zdźisław Janota-Bzowski.

Referat handlu zagranicznego:

Kierownik — Janusz Wakar.

Ref. przywozu rolnego — Tadeusz Brudziński.

„ eksportu rolnego — Jerzy Święcicki.

„ do spraw traktatowych — Eustachy Ryłski.

Pomoc statystyczna — Wanda Czaplicka.

Referat organizacji rynku wewnętrznego:

Kierownik — Edward Iwaszkiewicz.

Referent — Roman Buczyński.

Referent — Kazimierz Bartkowiak.

Pom. ref. (badania rynku owocarskiego) — Maria Pleszczyńska.

Pomoc statystyczna — Maria Miernowska.

Praktykant — Teofil Sajan.

Referat spraw przemysłu rolnego, surowców przemysłowych pochodzenia rolniczego oraz spraw komunikacyjnych:

Kierownik — Jerzy Gościcki.

Referent — Dr. Karol Brzoska.

Referent przemysłu rolnego — Henryk Romanowicz.

Referent komunikacyjny — Szczesny Siemieński.

Referat organizacji rolnictwa:

Kierownik — Stanisław Miklaszewski (pełni jednocześnie funkcje zastępcy dyrektora biura).

Referent do spraw organizacji ogólno-rolniczych — Władysław Świeżyński. Praktykantka — Maria Laskowska.

Referent do spraw przemysłu ludowego, domowego i chałupnictwa wiejskiego — Wacław Sobański.

Praktykanci — Wanda Skarżyńska i Eugeniusz Skudniewski.

Referat hodowlany:

Ref. Włodzimierz Szczekin-Krotow.

Referat melioracyjny:

Ref. Leonard Gumiński.

Referat Kultury Wsi:

Ref. Włodzimierz Bzowski.

Dział prasowy, wydawniczy i radiowy:

„życie Rolnicze” z dodatkiem „Przegląd Hodowlany”: Red. Karol Bortkiewicz, Red. Zygmunt Domański, Buchalterka — Jadwiga Miklaszewska.

Prasowa Agencja Związku:

Kierownik — Zygmunt Rusinek.

Zastępca Kierownika — Redaktor Zygmunt Kmita.

Sekretarka — Antonina Puchowiczówna.

Pomoc red., Administracja i ekspedycja — Stefania Tomaszewska, Aleksander Kwiatkowski.

Akcja radiowa — Edward Iwaszkiewicz.

Sekretariat i Kancelaria:

Sekretariat Generalny — Feliks Raczkowski.

Sekretarka Prezesa i Dyrektora — Wacława Dybowska.

Kierownicza kancelarii — Jadwiga Miklaszewska.
 Buchalterka — Jadwiga Machnicka.
 Pom. buchalt. — Emilia Iwanicka.
 Kasjerka — Janina Raciborska.
 Kancelistki: Krystyna Szniersztajnowa, Irena Zygnerska, Helena Buczyńska, Barbara Tolwińska.
Zarząd Nieruchomego Majątku:
 Kierownik — Zenon Krumm.
 Buchalterka — Maria Kucharska.
 Kancelistka — Kazimiera Pawlicka.
Dział Nasiennictwa (Seksja Centralna do Spraw Nasiennictwa):
 Dr. Edward Kostecki — urzędujący Czł. Zarządu Sekcji Centralnej do Spraw Nasiennictwa.
 Kierownik — Wojsław Zaborski.
 Zastępca Kierownika dział ogrodniczy — Dr. Marcei Rożański.
 Inspektor ogrodniczy — Antoni Koziarski.
 Referent i buchalter — Longin Kołaczkowski.
 Referent doświadczeń odmianowych — Bolesław Jastrzębski.
 Sekretarz — Tadeusz Łoziński.
 Kancelaria — Irena Dłużniakiewiczowa, Czesław Wroński.
Centralny Wydział Bezpieczeństwa Pracy:
 Kierownik — Tadeusz Palkański.
 Sekretarz — Zbigniew Mścichowski.
 Kancelaria — Hanna Julska, Henryk Leszczyński.

Wykaz Instytucji w których pracach uczestniczył Związek Izb i Organizacji Rolniczych R. P.

1. Państwowa Rada Komunikacyjna i jej Komitety.
2. Komisja Rewizyjna Komitetu Taryfowego Państwowej Rady Komunikacyjnej.
3. Rada Funduszu Pracy.
4. Komisja Popierania Obrotu Produktami Rolniczymi.
5. Komisja Artykułów Zwierzęcych.
6. Centralna Komisja Przywozowa.
7. Związek Zawodowy Zrzeszeń Eksporterów Jaj.
8. Centrala Obrotu Nasionami Oleistymi.
9. Polskie Towarzystwo Handlu Kompensacyjnego.
10. Rada Gospodarki Drzewnej.
11. Wywozowa Komisja Rozdzielcza.
12. Państwowe Zakłady Przemysłowo - Zbożowe.
13. Rada Handlu Zagranicznego.
14. Główna Nadzorcza Komisja Targowiskowa.
15. Rada Gospodarcza Chłodni w Gdyni.
16. Polski Związek Eksporterów Bekonu i Artykułów Zwierzęcych.
17. Związek Eksporterów Zboża R. P.

18. Zrzeszenie Eksporterów Drobiu i Ubocznych Artykułów Rolnych.
19. Międzynarodowa Komisja Rolnicza w Paryżu.
20. Międzynarodowa Komisja Stała przy Międzynarodowym Instytucie Rolniczym w Rzymie.
21. Komisja do Spraw Spółdzielczości przy Międzynarodowej Komisji Rolniczej.
22. Komisja Pracy przy Międzynarodowej Komisji Rolniczej.
23. Komitet Energetyczny przy M. P. i H.
24. Główna Komisja Ziemska.
25. Komitet Chłodniczy przy M. P. i H.
26. Rada Spółdzielcza.
27. Związek Spółdzielni Rolniczych i Zarobkowo-Gospodarczych.
28. Główna Komisja Klasyfikacyjna przy Ministerstwie Skarbu.
29. Kursy im. Staszica.
30. Komisja Podatkowa przy Ministerstwie Skarbu.
31. Komitet Normalizacyjny przy M. P. i H.
32. Towarzystwo Oświaty Rolniczej.
33. Izba Rolnicza Francusko - Polska.
34. Międzyministerialna Komisja dla spraw Przemysłu Ludowego i Domowego.

Poza tym Związek brał udział w pracach Instytucyj za pośrednictwem poszczególnych działaczy ze świata rolniczego, wybranych lub powołanych indywidualnie, a będących jednocześnie członkami Władz Związku. Wśród tych Instytucyj wymienić należy Bank Polski, Państwowy Bank Rolny i Bank Akceptacyjny.

Wykaz organizacji, wchodzących w skład Związku Izb i Organizacji Rolniczych R. P.

I. Członkowie zwyczajni:

1. Izby Rolnicze:

1. Białostocka Izba Rolnicza — Białystok, ul. Br. Pierackiego 57a.
2. Kielecka Izba Rolnicza — Kielce, ul. Sienkiewicza 47.
3. Krakowska Izba Rolnicza — Kraków, Plac Szczepański 8.
4. Lubelska Izba Rolnicza — Lublin, Al. 3-go Maja 20.
5. Lwowska Izba Rolnicza — Lwów, ul. Kopernika 20.
6. Łódzka Izba Rolnicza — Łódź, ul. Piotrkowska 96.
7. Poleska Izba Rolnicza — Brześć n/Bugiem, ul. Br. Pierackiego 19.
8. Pomorska Izba Rolnicza — Toruń, ul. Bydgoska 60.
9. Śląska Izba Rolnicza — Katowice, ul. Juliusza Ligonia 36.
10. Warszawska Izba Rolnicza — Warszawa, ul. Kopernika 20.
11. Wielkopolska Izba Rolnicza — Poznań, ul. Mickiewicza 33.
12. Wołyńska Izba Rolnicza — Łuck, ul. Sienkiewicza 47.

2. Organizacje Ogólno - Rolnicze :

1. Centralne Towarzystwo Organizacyj i Kółek Rolniczych — Warszawa, ul. Kopernika 30.
2. Lwowskie Towarzystwo Rolnicze — Lwów, ul. Kopernika 20.
3. Krakowskie Towarzystwo Rolnicze — Kraków, Plac Szczepański 8.
4. Wielkopolskie Towarzystwo Kółek Rolniczych — Poznań, ul. Mickiewicza 33.
5. Pomorskie Towarzystwo Rolnicze — Toruń, ul. Klonowicza 19.
6. Wojewódzkie Towarzystwo Organizacyj i Kółek Rolniczych — Białystok, ul. Br. Pierackiego 57a.
7. Wojewódzkie Towarzystwo Organizacyj i Kółek Rolniczych — Kielce, ul. Sienkiewicza 47.
8. Wojewódzkie Towarzystwo Organizacyj i Kółek Rolniczych — Lublin, Al. 3-go Maja 20.
9. Wojewódzkie Towarzystwo Organizacyj i Kółek Rolniczych — Łódź, ul. Piotrkowska 96.
10. Wojewódzkie Towarzystwo Organizacyj i Kółek Rolniczych — Łuck, ul. Mickiewicza 33.
11. Wojewódzkie Towarzystwo Organizacyj i Kółek Rolniczych — Warszawa — ul. Kopernika 30.
12. Wojewódzki Oddział Lwowskiego Towarzystwa Rolniczego — Stanisławów, ul. Gosławskiego 17.
13. Wojewódzki Oddział Lwowskiego Towarzystwa Rolniczego — Tarnopol, ul. 29-go Listopada 17.
14. Towarzystwo Rolnicze — Cieszyń, Dom Narodowy.
15. Krajowe Towarzystwo Gospodarskie „Silskyj Hospodar” — Lwów, ul. Ruska 20.

3. Zrzeszenia spółdzielczości Rolniczej:

1. Biuro Zleceń Syndykatów Rolniczych — Warszawa, ul. Kopernika 30.
2. Centrala Rolników Sp. Akc. — Poznań, Plac Wolności 18.
3. Syndykat Spółdzielni Rolniczych — Kraków, Plac Szczepański 6.
4. Syndykat Spółdzielni Rolniczych, Oddział we Lwowie — Lwów, ul. Kraszewskiego 1.
5. Związek Handlowy Spółdzielni, Składowe i Sklepów Kółek Rolniczych — Lwów, ul. Hetmańska 8.
6. Związek Gospodarzy Spółdzielni Mleczarskich — Poznań, ul. Składowa 4.
7. Związek Spółdzielni Rolniczych i Zarobkowo - Gospodarczych R. P. Warszawa, ul. Warecka 11a.
8. Małopolski Związek Mleczarski — Kraków, ul. Friedleina 4.
9. Bank Związku Spółek Zarobkowych — Poznań, Plac Wolności 15.

II. Członkowie Nadzwyczajni:

1. Centralny Komitet do spraw Hodowli Drobiu — Warszawa, ul. Kopernika 30.
2. Centralny Związek Plantatorów Tytoniu Rzplitej Polskiej — Warszawa, ul. Lwowska 2.
3. Naczelna Organizacja Związków Hodowców Koni w Polsce — Warszawa, Al. Ujazdowska 19.
4. Państwowe Zakłady Przemysłowo - Zbożowe — Warszawa, ul. Marszałkowska 113.
5. Polskie Biuro Eksportu Zboża, Oddział w Gdańsku — Gdańsk, Langer-Markt 19.
6. Polski Związek Eksporterów Bekonu i Artykułów Zwierzęcych — Warszawa, ul. Kopernika 30.
7. Polski Związek Zawodowy Rolników i Leśników z Wyższym Wykształceniem — Warszawa, ul. Kopernika 30.
8. Poznańskie Ziemstwo Kredytowe — Poznań, Al. Marsz. Piłsudskiego 13.
9. Rada Naczelna Organizacji Ziemiańskich — Warszawa, ul. Nowy świat 2.
10. Spółka Producentów Krochmalu — Warszawa, ul. Kopernika 30.
11. Stowarzyszenie Zjednoczonych Ziemianek — Warszawa, ul. Krak. Przedm. 58.
12. Syndykat Plantatorów Chmielu — Warszawa, ul. Rozbrat 34/36.
13. Towarzystwo Hodowli Konia Arabskiego — Warszawa, ul. Kredytowa 1.
14. Towarzystwo Kredytowe Ziemskie — Warszawa, ul. Kredytowa 1.
15. Towarzystwo Kredytowe Ziemskie — Lwów, ul. Kopernika 4.
16. Towarzystwo Lniarskie — Wilno, ul. św. Jacka 2.
17. Towarzystwo Oświaty Rolniczej — Warszawa, ul. Zielna 22.
18. Towarzystwo Zachęty do Hodowli Koni w Polsce, — Warszawa, ul. Mazowiecka 16.
19. Zrzeszenie Związków Właścicieli Lasów — Warszawa, ul. Kopernika 30.
20. Zrzeszenie Producentów Spirytusu — Warszawa, ul. Traugutta 11.
21. Związek Eksporterów Zboża R. P. — Poznań, ul. Marcinkowskiego 3.
22. Związek Organizacji Rybackich — Warszawa, ul. Kopernika 30.
23. Związek Polskich Zrzeszeń Ogrodniczych — Warszawa, ul. Bagatela 3.
24. Związek Stowarzyszeń Plantatorów Buraka Cukrowego — Warszawa, ul. Kopernika 30.
25. Związek Stowarzyszeń Plantatorów Buraków Cukrowych Wielkopolski i Pomorza — Poznań, Plac Wolności 4.
26. Związek Wytwórców Jęczmienia Browarnego — Warszawa, ul. Nowy świat 2.
27. Związek Zachodnio - Polskiego Przemysłu Cukrowniczego — Poznań, ul. Sew. Mielżyńskiego 7.

28. Związek Zawodowy Cukrowni b. Król. Polskiego, Wołynia, Małopolski i Śląska — Warszawa, ul. Moniuszki 11.
29. Związek Zawodowy Polskich Hodowców i Wytwórców Nasion, — Warszawa, ul. Kopernika 30.
30. Związek Producentów Nasion Oleistych — Warszawa, Nowy Świat 2.
31. Związek Ziemian — Warszawa, ul. Kredytowa 1.
32. Związek Ziemian — Kraków, ul. Batorego 21.
33. Kresowy Związek Ziemian — Warszawa, Nowy Świat 2.
34. Związek Ziemian Wołynia — Łuck, ul. Marsz. Piłsudskiego 12.
35. Wielkopolski Związek Ziemian — Poznań, ul. Ratajczaka 12.
36. Wileński Bank Ziemi — Wilno, ul. Mickiewicza 8.

III. Członkowie Korespondenci:

1. Państwowy Instytut Naukowy Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach.
2. Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego — Warszawa, ul. Rakowiecka 8.

SPIS RZECZY

Str.

A. Ogólna sytuacja rolnictwa.

Warunki klimatyczne i stan zasiewów	5
Powierzchnia upraw	6
Ogólna powierzchnia w latach 1933 — 1937	7
Przebieg plony z ha	8
Plony z 1 ha w kwintalach	9
Zbiory	10
Zbiory w latach 1933 — 1937	11
Świntowe zasiewy i zbiory zbóż	12
Ceny	12
Ceny głównych zbóż i produktów zwierzęcych w złotych za 1 q	13
Stan pogłowia inwentarza żywego	14
Ogólna ilość zwierząt gospodarskich	14
Handel zagraniczny artykułami rolniczymi	15
Handel zagraniczny ziemiołódami i ich przetworami (w tys. q.)	16
Handel zagraniczny ziemiołódami i ich przetworami (w tys. zł.)	17
Handel zagraniczny zwierzętami i produktami zwierzęcymi	18

B. Działalność Związku Izb i Org. Rolniczych R. P.

I. Uwagi ogólne	19
II. Prace w dziedzinie polityki gospodarczej.	
Prace nad organizacją rynku wewnętrznego	23
Organizacja i popieranie eksportu rolnego	28
Sprawy traktatowe	32
Prace statystyczne referatu handlu zagranicznego	35
Polityka zbożowa	37
Zacpatrzeń rolnictwa w pasze	38
Sprawa cen nawozów sztucznych	39
Sprawy surowców przemysłowych pochodzenia rolniczego	40
Przemysł rolny	43
Sprawy komunikacyjne	46
Działalność na terenie międzynarodowym	50
III. Prace w dziedzinie ustawodawstwa gospodarczego i organizacji rolnictwa.	
Sprawy finansowo - rolne i agrarne	51
Sprawy danin i opłat prawno - publicznych	53
Prace w zakresie przemysłu ludowego, domowego i chałupnictwa wiejskiego	60
Nowelizacja prawa przemysłowego	65
Budownictwo wiejskie	66
Sprawa ustroju organizacyjnego rolnictwa	67
Sekcja Izb Rolniczych	68
Sekcja organizacji ogólnie - rolniczych	70
Sekcja Zrzeszeń Spółdzielczości Rolniczej	78
IV. Prace w dziedzinie zagadnień oświatowych i fachowo - rolniczych.	
Prace w dziedzinie kultury wsi	78
Sprawy melioracyjne	81
Sprawy hodowlane	85
Akcja bezpieczeństwa pracy w rolnictwie	88
Prace Sekcji Centralnej do Spraw Nasiennictwa	92
V. Działalność prasowa i wydawnicza.	
Agencja Prasowa Związku	101
Życie rolnicze	102

C. Władze, organizacja wewnętrzna i biuro Związku Izb i Organizacji Rolniczych R. P.

Władze Związku	107
Biuro Związku	107
Wykaz instytucji, w których pracach uczestniczył Związek Izb i Organizacji Rolniczych R. P.	109
Wykaz organizacji, wchodzących w skład Związku Izb i Organizacji Rolniczych R. P.	110

Marli Curie - Skłodowskiej
w Lublinie

566

CZASOPISMA